మొక్కుబడి

(ఇంకా ఇతర నాటికలు)

మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి

మొక్కపాటివారు

* మదరాసు *

ప్రథమ ముద్రణము 1951

విజయరామ ప్రెస్ • మదరాసు 4

సహృదయుడు, రసికుడు, ఉదారుడు,

అవిరతోత్సాహి, మిత్రుడు,

చి రం జీ వి,

జయంతి కామేశ్వరరావుకు

ఈ నాటికల సంపుటి ఆదరంతో అంకితమిస్తున్నాను.

మ్రొక్కుబడి

పాత్రలు

వెంకటేశ్వర్లు (అంధుడు)	మంగమ్మ తండ్రి 75 సం॥ వృద్ధుడు
మంగమ్మ	50 సంవత్సరముల వితంతువు
డాక్టరు	అలోపతి వైద్యుడు 40 సం॥ వయస్సు
సుకుమార్	మంగమ్మ అల్లుడు 25 సంవత్సరములు
రాజ్యలక్ష్మి	మంగమ్మ కూతురు 19 సంవత్సరములు
చంద్రశేఖరం	ఆయుర్వేదవైద్యుడు

(స మ య ం — ఉ ద య ం)

(హాలులో ముసలి అంధుడు వెంకటేశ్వర్లు గారు ఒక కుర్చీలో ముడుచుకు కూర్చుని శ్రీ వెంకటేశ్వరస్తవం చేస్తుంటాడు. ప్రక్కగదిలోనుంచి మూలుగు వినపడుతూ ఉంటుంది.

వెంకటేశ్వర్లు

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ గోవింద ।
ఉత్తిష్ఠ గరుడధ్వజ ।
ఉత్తిష్ఠ కమలాకాన్త ।
త్రైలోక్యం మంగళం కురు ॥

అత్ర్యాది సప్తఋషయ స్సముపాస్య సంధ్యా
మాకాశసింధుకమలాని మనోహరాణి
ఆదాయ, పాదయుగ మర్చయితుం ప్రసన్నాః
శేషాద్రి శేఖరవిభో తవ సుప్రభాతం!॥

ఈ షత్ప్రఫుల్లసరసీరుహనారికేళ ।
పూగద్రుమాదిసుమనోహరపాళికానాం ।
ఆవాతి మందమనిల స్సహదివ్యగంధైః ।
శేషాద్రిశేఖరవిభో తవ సుప్రభాతం ॥

ఉన్మీల్య నేత్రయుగ ముత్తమపంజరస్థాః ।
పాత్రావశిష్టకదళీఫలపాయసాని ।
భుక్త్వా సలీలమథ కేళిశుకాః పఠంతి !
శేషాద్రిశేఖరవిభో తవ సుప్రభాతం ॥

(ప్రక్కగదిలోనుంచి మంగమ్మ ప్రవేశిస్తుంది. ఆ ఆలి

వెంకటేశ్వర్లు

అమ్మాయి! అమ్మాయి!

మంగమ్మ

(కళ్ళు వొత్తుకుంటూ) ఏం! నాన్నా!

వెంకటేశ్వర్లు

పిల్ల ఎలా ఉందమ్మా? ఊరికే అలా మూలుగుతున్నది అస్తమానమూను.

మంగమ్మ

ఎలా ఉందని చెప్పనూ! తెల్లవార్లూ, ఒక్కమాటూ కంటి మీద కునుకులేదు. ఒళ్ళెరగదు! ఏదో బాధపడుతోంది బిడ్డ! మొద్దులా ఏమీ చెయ్యలేక అలాచూస్తూ ఊరుకున్నాను. ఏం దారి! ఎన్నాళ్ళకీ ఏమార్పూ కనబడదాయె. నా తల్లి నాకు దక్కేటట్టు లేదు. ఈ లోకంలో లేదు. ఒళ్లు తెలియనిబాధ తప్ప ఇంకేమీ ఎరుగదు.

వెంకటేశ్వర్లు

అధైర్య పడకమ్మా అలాగ! మరేం భయంలేదు. ఇంతకీ వైద్యు డేమంటాడు?

మంగమ్మ

ఏ మంటాడు? రావడం, చూడ్డం, ఏవో మందులు పొయ్యడం, ఒళ్ళంతా తూట్లు పడేటట్టు ఇంజక్షన్లు ఇవ్వడంతప్ప, ఫలానా జబ్బని కాని, ఇదిచెడు అనికాని, ఇదిమంచి అనికాని, నోరు విప్పి మాట్లాడడు. ఇప్పుడు లోపల పరీక్ష చేస్తున్నాడు.

వెంకటేశ్వర్లు

ఏదో మరి! ఆయన శాయశక్తులా తంటాలు పడుతున్నాడు. వైద్యుడంతకంటె ఏమి చెయ్యగలడు!

మంగమ్మ

ఎవ్వరూ ఏమీ చెయ్యలేరు! ఏమి చేసినా ఆయేడుకొండల వాడు చెయ్యాలి కాని-

వెంకటేశ్వర్లు

అఖరుమాటంతే!

మంగమ్మ

అలా అని మొండితనంగా ఊరుకోలే మాయెను. అప ప్రాణం- బెంగతో మతి పోయి ఏమీ తోచదు. అలాకాదు ఇలా చెయ్య మని సలహా ఇచ్చేవారేనా లే రాయెను. పోనీ పిల్లను వాళ్ళింటికేనా పంపించాను గాను. వాళ్ళేమైనా ఇంతకంటే జాగ్రత్తగా చూసుకొందు రేమో ననుకుంటాను మధ్యమధ్యను.

వెంకటేశ్వర్లు

వెర్రికాని అక్కడమట్టుకు ఇంత కంటే ఎక్కువ ఏమి చెయ్యగలరు? మన శక్తిపంచన లేకుండా చేస్తున్నాం. ఆయుర్వేదంలోనూ, ఇంగ్లీషు వైద్యంలోనూ హేమాహేమీ లనుకున్న వాళ్ళను డబ్బుకోసం చూసుకోకుండా తీసుకొచ్చి చూపిస్తుంటిమి. నువ్వన్నట్లు ఆ స్వామికటాక్షముండాలి. మన మేలోటూ మాత్రం చెయ్యడం లేదు.

మంగమ్మ

ఎన్నికబుర్లు పంపినా, ఎన్నిఉత్తరాలు వ్రాసినా, దాని

మొగుడేనా, ఊడి రాడాయెను! నిన్న టెలిగ్రాము కూడా యిప్పించాను.

వెంకటేశ్వర్లు

సరే అయితే ఇంక నేం—ఇంకాస్సేపటికి దిగుతాడు.

మంగమ్మ

అతను వస్తే బాగుండుననీ వుంది; వస్తే ఎలాగని భయంగానూ వుంది.

వెంకటేశ్వర్లు

ఏమి ?

మంగమ్మ

ఏమీ లేదు, అతను వట్టి వ్యతికరణంమనిషి. అతని కెంత తోస్తే అంతేకాని ఫాలాక్షు డొచ్చి చెప్పినా వినిపించుకోడు.

వెంకటేశ్వర్లు

ఈకాలం కుఱ్రవాళ్ళ పద్ధతే అంత. ఇంతకూ అతని పెంకితనం నిన్నేమి చేస్తుంది ?

మంగమ్మ

మరేంలేదుకాని, ఒక సందేహం బాధిస్తోంది. ఎవరేమన్నా నరే కాని ఈ ముక్కూ మూలంలేని జబ్బువంట పుట్టింది కా దని నా నమ్మకం. ఆ వడ్డీ కాసులవాడి ప్రభావ మిదంతా ననిపిస్తున్నది. ఈ మాటంటే అతను వేళాకోళాలూ, వెక్కిరింతలూ ఆరంభిస్తాడు.

వెంకటేశ్వర్లు

పోనీ, అలాగే అనుకో! నీనమ్మకం నీది! దాని కతని వేళాకోళా లెందుకు ?

మంగమ్మ

ఎందుకా! దాని పెళ్లిముందు మొక్కుకున్నాను, పెళ్ళి కాగానే వాళ్ళిద్దరినీ తీసుకొని కొండఎక్కి స్వామిదర్శనం చేయిస్తానని. నాటినుంచి నేటివరకూ, ఎన్నిసార్లు అతనిని బ్రతిమాలినా నన్ను వేళాకోళం చెయ్యడమే కాని, అతను మట్టుకు రాలేదు. అందుచేత మేము వెళ్ళడంపడలేదు. కార్యం ముందు ఇలాగే, చచ్చినంత జబ్బుచేస్తే అప్పుడు మళ్ళీ మొక్కుకున్నా, నిలువు దోపు ఇస్తానని. నిమ్మళించడం, కార్యం జరుగడం అయిందా? ఆ మొక్కు చెల్లిద్దామని ఎన్నివిధాల ప్రయత్నం చేసినా, అతను దాని వంటిమీద వస్తువు చిన్నం బంగారమేనా కదపడానికి వల్లకాదంటాడు. మళ్ళీ కావలిస్తే నన్ను చేయించి ఇచ్చుకోమంటాడు. నాకనేక సార్లు ఆ స్వామి కనబడి తల కూడా ఇమ్మన్నాడు.

వెంకటేశ్వర్లు

అహాహా! గట్టిపేచీ వచ్చిందే! దానికత ననలే వప్పుకోడు స్వామికూడా కాలాన్ని పట్టి కొంతమార్పు చేసుకొని ఇలాటి కోరికలు మానుకుంటే బాగుండును.

మంగమ్మ

నీవుకూడా అలా మాట్లాడుతా వేమిటి నాన్నా!

వెంకటేశ్వర్లు

వెర్రిదానా! తరుచుగా జాగ్రదవస్థలో అవ్యక్తంగా వున్న మనఊహలూ సంకల్పాలే, మనస్వప్నంలో కనుపించేది. మళ్ళీ మెళుకువ వచ్చిన తరువాత, ఈ స్వప్నాలు జ్ఞాపకం వచ్చి, మన సంకల్పాలను బలపరచి, ఆచరణకు పురికొల్పి

తాయి. దేవుడికి ఏమి కావలెనమ్మా! ఆయన కేమి లోటు—
నిజంగా ఆయనకు లోటే అయిన నాడు మనం తీర్చగలమా?

మంగమ్మ

నీ పేషాంతాని కేమి లెద్దూ—

(ఇంతలో లోపలనుంచి డాక్టరు ప్రవేశం)

మంగమ్మ

(ఖంగారుగా నిలబడి) ఏం నాయనా! నా బిడ్డసంగతి ఏం చెప్పారు!

డాక్టరు

(మాట్లాడడు)

మంగమ్మ

ఏం నాయనా! అయ్యో ఇం కేముంది! (అని గదిలోకి వెడుతుంది)

వెంకటేశ్వర్లు

ఏమండీ డాక్టరుగారూ! పిల్ల ఎలా ఉంది? మీ అభిప్రాయ మేమిటి?

డాక్టరు

(మాట్లాడడు)

వెంకటేశ్వర్లు

మీ రేమీ సందేహించక ఉన్న స్థితి ఏమిటో చెప్పాలి.

డాక్టరు

సందేహ మేముంది? కాని ఏమి చెప్పాలో తెలియడం లేదు. నేను ప్రాక్టీసు ప్రారంభించిన తరువాత ఇటువంటి కేసు ఎప్పుడూ చూడలేదు.

వెంకటేశ్వర్లు

అయ్యో!

డాక్టరు

ఎంత ప్రయత్నం చేసినా దీనిమూలకా ్రమూలం తెలియడం లేదు. ఇంతవరకూ ఇది ఫలానా వ్యాధి అని నిరూపించలేక పోయినాను. దీనికి వేరే పేరు పెట్టవలసి వచ్చేటట్టుంది. నాకు తెలియక అలా విడిచి పెట్టా ననుకుంటా రేమోనని, ముగ్గురు Specialists ను, కూడా తీసుకొచ్చి పరీక్ష చేయించాకదా. వాళ్ళకుకూడా ఏమీ అంతు పట్టలేదు. నేను చేయ తగ్గిది ఏమీ కనుపించదు. రత్నంలాంటిపిల్ల. అలా విడిచి పెట్టడానికి ప్రాణం వప్పడం లేదు.

వెంకటేశ్వర్లు

పోనీ, మరోసాధకం ఏమైనా చేయించమంటారా?

డాక్టరు

అంటే?

వెంకటేశ్వర్లు

ఏ ఆయుర్వేద వైద్యమో చేయించి చూస్తేనో—

డాక్టరు

మీ కేమి టా వెర్రి! శాస్త్రీయమైన వైద్యం, పెద్ద పేరు పొందిన వైద్యులూ బుర్రలు బద్దలు కొట్టుకుని ఏమీ చెయ్యలేక నోరుమూసు కూరుకుంటే, ఏదో గచ్చాకూ, పుచ్చాకూ నలిపి ఇచ్చేవాళ్ళ చేతిలో పెడతా నంటా రేమిటి నేను-

వెంకటేశ్వర్లు

గచ్చాకైనా పుచ్చాకైనా దానికి ఒక శాస్త్రమూ పద్ధతి

ఉంది కాదూ ? దానివల్లా రోగాలు కుదురుతోనూ ఉన్నాయి, అంతేకాకుండా మీ కసాధ్యం అనిపించిన వ్యాధులు అనేకం వాళ్ళు కుదురుస్తూనూ ఉన్నారుగదా.

డాక్టరు

నేను నమ్మను. అది వట్టి గ్రుడ్డివాడి చేతిలో రాయిలాంటిది. ఏదో ఒకరోగం కాకతాళ న్యాయంగా కుదిరినా అంత మాత్రం చేత అదో పెద్ద శాస్త్రం ఎలా అవుతుంది.

వెంకటేశ్వర్లు

ఏమో కాని, నాబుద్ధి కతీత మైనదీ, నాదృష్టి కగోచర మైనదీ, అసత్యమని కాని, అసలు లేదని కాని అనేటంత సాహసం నాకు లేదుసుమండీ. సరే దాని కేమికాని, మరిప్పు డేమిటి చెయ్యతగ్గది. ఒక దణ్ణంపెట్టి ఊరుకో వలసిందేనా !

డాక్టరు

మీకు కోపం వచ్చినా సరే కాని Quacks చేతుల్లోపడి బతికేకంటే, శాస్త్రంబాగా తెలిసిన వైద్యుడు చేతులో చావు మంచిది. క్షమించండి, ఇంత నిర్మొగమాటంగా అన్నందుకు. మీ అమ్మాయి ఏదేనా miracle వల్ల బ్రదకవలసిందే కాని మానవ మాత్రు డేమీ చెయ్యలేడు. సెలవు.

(ఈయన బయటకు వెడుతుంటే అమ్మాయిభర్త సుకుమార రావు లోపలికి వస్తాడు. గుమ్మంలో ఒకరి నొకరు చూసుకుంటారు. డాక్టరు వెళ్ళిపోతాడు. ఇతను లోపలికి వస్తాడు.)

వెంకటేశ్వర్లు

ఎవరువారు ?

సుకుమార్

నేనండీ తాతగారూ, సుకుమార్‌ని. ఎలా ఉందండీ మీ మనుమరాలు?

వెంకటేశ్వర్లు

వచ్చావునాయనా! ఇంకా రాలేదేమా అనుకుంటున్నాం ఎలా ఉందని చెప్పను! ఇన్నాళ్ళనుంచీ పరీక్ష చేస్తున్న వైద్యుడు, ఈ వ్యాధేమిటో తన కంతు పట్టడం లేదని ఇప్పుడే చెప్పి వెళ్ళాడు.

(ఇంతలో గదిలోనుంచి మంగమ్మ ప్రవేశం)

మంగమ్మ

వచ్చావు నాయనా! (అని కంట తడి పెట్టుకుంది.)

(ఒక్క క్షణం నిశ్శబ్దం)

సుకుమార్

ఏదీ—ఎక్కడుంది?

(మంగమ్మ గదివైపు దారి తీస్తుంది. ముగ్గురూ నిశ్శబ్దంగా లోపలికి వెడతారు.)

౨

(గదిలో మంచంమీద అమ్మాయి ఒళ్ళు తెలియకుండా ఇటూ అటూ దొర్లుతూ మూలుగుతూ ఉంటుంది. సుకుమార్ ఒక్క అంగలో మంచం దగ్గరకు వెళ్ళి భార్యను కౌగలించుకొని ఏడుస్తాడు. మంగమ్మ కాళ్ళకాళ్ల దిక్కున నిలబడి విచారిస్తూ ఉంటుంది. ముసలాయనఒక కుర్చీమీద కూర్చుంటాడు.)

వెంకటేశ్వర్లు

నాయనా! సుకుమార్! ఊరుకో బాబూ ఏమిటి అలా అధైర్య పడతావు?

సుకుమార్

(నిశ్శబ్దం-ఏగుపులు మాత్రం విన పడుతుంటాయి.)

వెంకటేశ్వర్లు

అమ్మాయి, ఏమిటది? అతనికి కాస్త ధైర్యం చెప్పడం పోయి, ముందు నువ్వే ఇలా అయితే ఎలాగు? కంఠంలో ప్రాణమున్నంతసేపూ, మనం పరమేశ్వరుడుమీద భారంవేసి ధైర్యంగా ఉండవలసినదే-

మంగమ్మ

(కళ్ళు తుడుచుకుంటూ) లే! నాయనా, లే! విచారించి ఏమి చెయ్యగలం? ఆ శ్రీ వెంకటేశ్వరులువారే ఉన్నారు. అన్నింటికీని.

వెంకటేశ్వర్లు

రా! బాబూ, ఇలా రా; కూచో ముందుసంగ తేమిటి?

సుకుమార్

ముందు సంగ తేమి టంటే, నేను మట్టుకు ఏమి చెప్ప గలను ఇప్పుడు? ఇంత ఎక్కువగా ఉన్న దనుకో లేదు. కాస్త ముందుగా తెలిస్తే, పోనీ, ఆ చెన్నపట్టణమే తీసుకువెళ్ళ డమో, ఏదో చేసేవాణ్ణి. కొంపమీది కొచ్చేవరకూ నాకు సరిగా తెలియపరిచారు కారు.

వెంకటేశ్వర్లు

అలా అనడం ధర్మం కాదు. ఇక్కడ వైద్యలోపం ఏమీ జరుగ లేదు. శాయశక్తులా తంటాలు పడు తున్నాం. వైద్యుడు చెప్పిన మాటలను పుచ్చుకుని నీకూ మీ వాళ్ళకూ కూడా వ్రాస్తూ ఉన్నాం. దూరాన్ని ఉన్నావు. నీవు అధైర్య పడ తావేమో, నని, మీ అత్తగారు అంటున్నా, ఉన్నస్థితి ఎప్పటి కప్పుడు నీకు తెలియపర్చ మని చెప్పాను. ఇంతకూ హఠాత్తుగా ఇలా ముంచుకొచ్చింది. ఇలాటివి మనతోటి చెప్పి వస్తాయా—

సుకుమార్

ఆ డాక్టరు వట్టి మతిలేనివాడు అయి ఉండాలి! ఇన్నాళ్ళు ఇలా మిరబెట్టి, ఊరు కుంటాడా! తనకు అంతు పట్టకపోతే, మొదటనే చెప్పి అఘోరించవలసింది!

వెంకటేశ్వర్లు

తొందర పడకు బాబూ!

సుకుమార్

తొందర రేమి టండీ ? వీళ్ళదగ్గ రుండే తెగులే ఇది. చేత కాదని చెప్పడానికి వెధవ పౌరుషం! ప్రాణం అంటేపమ్మిడీ ఎత్తు లక్ష్యంలేదు.

వెంకటేశ్వర్లు

లక్ష్యంలేకేమి నాయనా! ఉన్నది. ఉన్నది కనుకనే రాత్రనక పగలనక, ఎండనక వాననక. మనం రమ్మన్నప్పు డల్లా వచ్చి నిద్రహారాలు మానుకుని అవస్థ పడుతున్నాడు. వాళ్ళమట్టుకు సుఖపడలేక నా! కాని మానవ విజ్ఞానం, ప్రజ్ఞా పరిమితము లన్నమాట మరచి పోకూడదు. వాళ్ళకు తెలిసి నంతవరకూ ఏలోటూ చెయ్యరు. వాళ్ళ బుద్ధి కతీతమైన దానికేం చేస్తారు. అందుకనే, అయన న్యాయంగా ఇప్పుడేనా తనకిదంతా అయోమయంగా ఉన్నదనీ, తనవల్ల కాదనీ చెప్పాడు.

సుకుమార్

ఈస్థితికి వచ్చిన తరువాత చెప్పేం, చెప్పకేం ?

వెంకటేశ్వర్లు

నాకు తోచినపని ఒకటిచేశాను. ఈవూళ్ళో ఒకవిచిత్రమైన వ్యక్తి ఉన్నాడు. అతను ఒక విధమైన అయుర్వేద వైద్యుడు. మామూలు పద్ధతిలోవాడు కాడు. జన సామాన్యానికి అతని మీద విశ్వాసం తక్కువ. కాని నాకుమట్టుకు ఏదో కొంతగురి ఉండి అతనికి కబురు పంపించాను. వస్తాడనుకుంటాను. ఏమి చెవుతాడో చూద్దాం. అంతకంటె మనం చెయ్యతగ్గ దేమీ కనుపించదు.

సుకుమార్

కదపడాని కేనా వీలు లేదాయెను మనిషిని.

మంగమ్మ

ఎవరెన్ని చెప్పినా సరేకాని, ఇది వంట పుట్టిన జబ్బు కాదు. ఏ వైద్యుడికి లొంగేది కాదు.

సుకుమార్

(కొంచెం వెటకారంగా) అలాగా – పాపం అసంగతి తెలిసుండి, ఇంతకాలం ఎందుకు వైద్యం చేయించారు ?

మంగమ్మ

ఊరుకోలేక. అయినా ఆడదాన్ని, దిక్కుమాలినదాన్ని : నా మాట వినేవా రెవరు ? చేసేవా రెవరు ?

సుకుమార్

అదేమిటి, మీఇంట్లో మీమాటవినని వారెవరుంటారు ?

మంగమ్మ

అంత అదృష్టమా అని—ఎవరిదాకానో ఎందుకు నాయనా, నువ్వు విన్నావా ఏమిటి ?

సుకుమార్

ఓహో ! నామీదనే పడ్డదా ! ఏమి ! నేనెప్పుడు వినలేదు మీ మాట ? మీ అమ్మాయిని ఎప్పుడు పంపమంటే అప్పుడు పంపి, ఎన్నాళ్ళుంచ మంటే అన్నాళ్ళూ ఉంచి, మీ ఇంటి చుట్టూ తిరుగుతున్నందుకా ఇది ?

మంగమ్మ

నీ పెళ్ళాంకోసం నువ్వు తిరగడం ఎవరికి ఉద్ధరింపు !

దానికేం కాని—పిల్లకి మొక్కుంది నాయనా! అది తీరిస్తేనే కాని దానికి సుఖంగా ఉండదని ఎన్నివిధాల మొత్తుకున్నా విన్నావా? నామాట గడ్డి పరక కిందకట్టి పారేశావు? ఇప్పుడు ముంచుకొచ్చింది!

సుకుమార్

ఒహెూ! అదా సంగతి!

మంగమ్మ

అవును, అదే సంగతి. కుర్రదానికి రోగం లేదు, రొచూ లేదు. ఆ ఏడుకొండలవాడు బాకీ వసూలుచేసుకోడాని కొచ్చాడు. ఇది రోగం కాదు, కనుకనే దాని ముక్కామూలం ఎవ్వరికీ దొరకడం లేదు.

సుకుమార్

మీకుమట్టుకు దొరికింది పాపం. అయితే దానికి తగ్గ చికిత్స ఏదో మీరే చెయ్యకపోయారూ, ఇంతడబ్బు ఖర్చుపెట్టి వైద్యం చేయించక పోతేను?

మంగమ్మ

నాచేతులో ఉన్నపనైతే అప్పుడే చేసేదాన్ని.

సుకుమార్

మీచేతిలో కాకపోతే ఇంకెవరి చేతులో ఉంది? రోగ నిదానం తెలిసినవారికి చికిత్స తెలియకపోతుందా?

వెంకటేశ్వర్లు

తెలియకేం—తెలుసును. అదే ఆవిడ చెపుతున్నది, నువ్వు వచ్చేసరికి

సుకుమార్

అలాగా !

వెంకటేశ్వర్లు

శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామి మా ఇలవేల్పు. అందుకనే నాపేరు వెంకటేశ్వర్లు అని పెట్టారు మావాళ్లు. నీ వివాహం ముందు మిమ్మల నుభయులనూ వివాహం కాగానే తిరుపతి తీసుకు వెడతానని మొక్కుకున్నదట. అందుకు నీవు అంగీకరించని కారణంచేత ఆ మొక్కు చెల్లలేదు. అపైన నీ కార్యంముందు పిల్లకు చాలా జబ్బుచేసిన సంగతి నీకు జ్ఞాపక ముండే ఉంటుంది, అప్పుడు మళ్ళీ మొక్కుకుంది, ఇదివరకు మొక్కు చెల్లించని అపరాధంకింద ఈసారి పిల్ల వస్తువులు నిలువుదోపు ఇస్తానని. దానికీ నీవు అగీకరించలేదట. ఈ రెండు మొక్కులూ చెల్లించని కారణంచేత స్వామి కిప్పుడు ఆగ్రహం వచ్చిందనీ, ఆ కారణంచేత ఇంతజబ్బు చేసిందనీ ఆమె నమ్మకం.

సుకుమార్

ఆలాగా !

వెంకటేశ్వర్లు

ఆవిడ నమ్మకమేకాదు. స్వామి ఆమెకు స్వప్నంలో కన పడి చెప్పాడట. పైగా వేణికూడ ఇమ్మన్నాడట.

సుకుమార్

ఇచ్చుకో మనండి. ఆవిడి ఏమి ఇచ్చుకుంటే మట్టుకు నా అభ్యంతరమే ముంది ?

మంగమ్మ

బాగానే ఉంది. నీవేళాకోళాలూనువ్వూను! ఈవేళాకోళాల తోనూ వెక్కిరింపులతోనూ ఇంతవరకు తెచ్చావు. నేనిచ్చేదైతే నీ సెలవెందుకు? ఆయోగం ఈ జన్మకింక లేదు. ఏ అర్థణా డబ్బులతోనో నా ఇబ్బంది తీరిపోతుంది.

సుకుమార్

వేళాకోళ మేమిటి? మిమ్మల్ని అడిగాడంటే మీ దేమో ననుకున్నాను. మీది కాకపోతే నాదా ఏమిటీ కొంపతీసి!

మంగమ్మ

నీదీకాదు, నాదీకాదు. పిల్లది. పాపం, ఏమీ ఎరగవు.

సుకుమార్

ఓహో! ఇదొకటి నిశ్చయించారన్న మాట.

వెంకటేశ్వర్లు

ఏమీ నిశ్చయించలేదు. ఆవిడ విశ్వాసమది.

సుకుమార్

ఇలాటి మూఢ విశ్వాసాలు పెట్టుకునేరోగం అలా ముదర పెట్టారు.

వెంకటేశ్వర్లు

నువ్వలా అనడం న్యాయంకాదు. ముందు మా పిల్ల, తరువాత నీ భార్యాను. అందుచేత దాని ఆరోగ్య విషయంలో నీకున్నంత బాధ్యత మాకూఉంది. దానికి నలత ప్రారంభించి నప్పటినుంచీ వైద్యం చేయిస్తూనే ఉన్నాం. ఈమధ్యనే మీ అత్తగారికి ఈ అనుమానం కలిగింది.

మంగమ్మ

ఇలా అనిపోతాడనే అన్నిటికీ నోరు మూసు కూరుకున్నాను.

సుకుమార్

నే నన్నానని కోపమే కాని ఈ కాలంలో ఇంకా తిరుపతి వెంకటేశ్వర్లూ, మొక్కులూ ఏమిటండీ!

వెంకటేశ్వర్లు

ఈకాల మేమిటి, ఆకాల మేమిటి? దేవుడు అన్ని కాలాల వాడూను.

సుకుమార్

నేను దేవుడు సంగతికాదు చెప్పేది. ఆ వెంకటేశ్వర్లు సంగతి.

(మంచంమీద రాజ్యం మూలుగు)

వెంకటేశ్వర్లు

మనవాళ్ళు కొందరు దేవుడుకే వెంకటేశ్వర్లని పేరు పెట్టారు.

సుకుమార్

హ-హహ్హ వెంకటేశ్వర్లు దేవుడే అయితే ఇలాప్రవర్తించడు.

(మళ్ళీ రాజ్యం మూలుగుతుంది).

మంగమ్మ

మనం ఎంత తెలివైన వాళ్ళమైనా దైవనింద కూడదు. ఆ పరుషవాక్కులు చెవిని పడగానే బాధ ఎక్కువవుతోంది బిడ్డకు.

Rubbish.

వెంకటేశ్వర్లు

ఆయన ప్రవర్తనలో ఏమిటి లోటుకనిపెట్టావు ?

సుకుమార్

అంతాలోటే! ఈయనగారు, I mean this Tirupati fellow - తను దేవుణ్ణిఅని, తన దర్శనం జేసుకొని ముడుపు చెల్లించుకుంటే రోగాలూ రొచ్చులూనయం చెయ్యగలననీ, కష్టాలూ నష్టాలూ రాకుండా చెయ్యగలననీ. అలా తన దగ్గరకు రాకపోతే అనేక ఇబ్బందులు కల్పించగలననీ పంచమ దళంచేత బోలెడంత ప్రచారం చేయిస్తున్నాడు. ఇంతకంటె better advertised person కాని Goods కాని దేశంలో కనపడలేదు. మన మందమతులు అవంతా నిజం అనుకోడం, కాస్త తలనొప్పి వచ్చేసరికి తుర్రునతిరుపతి బయలుదేరడం, ఉన్నలొడ్డూ లొసుకూ అక్కడర్పించి మరింత దరిద్రం అనుభవించడమూను. How ridiculous ! ఇటువంటి మూఢ విశ్వాసాలు పోతేనే కాని దేశం బాగుపడదు.

మంగమ్మ

అవేం లేకుండా మీరు దేశాన్ని ఏమాత్రం ఉద్ధరిస్తున్నదీ చూస్తున్నాంకాదూ !

వెంకటేశ్వర్లు

దేవుడున్నాడనే నమ్మకం, ఆయనమీద విశ్వాసం ఉండడం మూర్ఖతంటావా ?

సుకుమార్

నా ఉద్దేశం అదికాదు తాతగారూ; దేవుడిమీద నమ్మకం ఉండకూడదని కాదు. ఈ డబ్బు వాళ్ళే దేవుళ్ళనుకుంటున్నారని నాగోల.

వెంకటేశ్వర్లు

నాయనా! యద్భావం తద్భవతి. రాయియైతేనేం రప్పయితేనేం, ఏదైతేనేం? నమ్మకం ఉన్నవాడికి అణువు మొదలు బ్రహ్మాండంవరకూ సమస్తం ఈశ్వరమయమే!

సుకుమార్

కావచ్చు. అది వేరేసంగతి. ఆమహత్తరమైన భావం, సర్వ సమత్వం, మరచిపోయి కనపడ్డప్రతినల్లరాయినీ ఇటుకబొంతా దేవుళ్ళని, వాట్లకు బోలెడంత డబ్బు తగలేసి దేవాలయాలు నిర్మించి, మొక్కుబళ్ళనీ, ఉత్సవాలనీ, ఊరేగింపులనీ ఇంకా ఉన్నది ఊడ్చి, దేశం దిబ్బ చెయ్యటం ధర్మమా! ఆడబ్బంతా ఉంటే ఎన్నెన్ని ఆస్పత్రులు కట్టవచ్చు. ఎన్నెన్ని యంత్రశాలలు నిర్మించవచ్చు; ఎంతమంది బీద సాదలను రక్షించవచ్చు ఆవిగ్రహాలూ ఆదేవాలయాలతో విశాలం, విశ్వాతీతం కావలసిన మానవప్రవృత్తి సంకుచితం చేసి, సమస్తకార్యములూ వీటివల్లనే సిద్ధిస్తవనినమ్మించి జనసామాన్యాన్ని మూర్ఖులనూ, క్రియాశూన్యులనూ చేస్తున్నారు మన పెద్దలు.

వెంకటేశ్వర్లు

నువ్వు చెప్పింది నిజమే, కాదనను. నీ సంఘసేవ కూడా ఈశ్వరారాధనే. ఇదో మోస్తరు విగ్రహారాధన, శరీరబాధ

నివారించడానికి అస్పత్రులు ఎంత అవసరమో భవబాధ నివారించడానికి దేవాలయాలు అంత అవసరమూను.

సుకుమార్

అలా అని ఊరికే మనం ఊహిస్తున్నాం.

వెంకటేశ్వర్లు

ప్రతివాళ్ళూ గాలిలో ఎగరలేరు కాదూ. నేలమీద నడిచే వాళ్ళకు నేల ఆసరా లేకపోతే ఎలాగా? ఏదో ఒక ఆధారం కావలెననుకున్నంత మాత్రంచేత వాళ్ళదృష్టి సంకుచిత మవుతుందో కాదో చెప్పలేను. కాని వాళ్ళ జీవితంమట్టుకు కొంత శూన్యంగా ఉంటుంది, మీయునకు లందరికీ దేశాన్ని ఉద్ధరిద్దామనే ఉత్సాహమే కాని, ఆకార్యం ఏరీతిగా చెయ్యవలెనో, ఏమి అవసరమో తెలుసుకునే ఓపికలేదు.

సుకుమార్

మమ్మల్ని వృథాగా నిందించడమేకాని మా ఆశయాలేమిటో తెలుసుకునే ఉదార హృదయాలు మీకూ లేవు.

వెంకటేశ్వర్లు

ప్రజల విగ్రహాలను బద్దలు కొట్టి, వాళ్ళ అర్చనలకూ ఆరాధనలకూ అవకాశం లేకుండా చెయ్యవలెననే ఉత్సాహం లోనూ ఉద్రేకంలోనూ వాళ్ళ విశ్వాసాన్నీ బుద్ధినీ నాశనం చేస్తున్నారు. ఇప్పుడున్న ఇల్లు బాగా లేక బద్దలు కొట్టవలెనంటే, వేరేఇల్లు చూపించి మరీ ఇది పాడుచెయ్యాలి, కాని ముందిది నిర్మూలనంచేసి ఇంట్లో ఉన్నవాళ్ళను నిరాధారంగా వీధుల్లోకి తోలితే ఎలాగ? ఇంతకూ మీకు చేతనయింది నిర్మూలనమే కాని సృష్టికాదు. మీరు నేర్చినవిద్య అంతటిదే. ఒకమాట నాకుతోచింది చెపుతాను. ఈ నిర్గుణారాధననీ,

విశాలదృష్టి అనీ పెద్ద కబుర్లు చెప్పేవాళ్ళు చాలామంది, నీకు కోపం వచ్చినా సరే, కాని ప్రచ్ఛన్న నాస్తికులనినా నమ్మకం. పొరపాటు- నాస్తికులుకూడా కాదు, యదార్థంగానాస్తికులైనా కొంతనయమే. ఏమీకాకుండాదైవ చింతే లేకుండా ఉన్నారు.

మంగమ్మ

మాబాగా అన్నావు. వాళ్ళ పోకు లేమిటో వాళ్ల వేషా లేమిటో అంతేనే కాని. దేవుడూ అక్కర్లేదు దెయ్యమూ అక్కర్లేదు వాళ్లకి.

సుకుమార్

పొరపాటు, చాలా పొరపాటు! ఒకవేళ మీ రన్నదే నిజమనుకున్నా మీ మూఢభక్తికంటే తెలివైన నాస్తికతేనుంచిది.

(మంచంమీద మూలుగు)

మంగమ్మ

ఇప్పుడీ దిక్కుమాలిన తర్కం ఏమిటి నాన్నా పిల్లసంగతి చూడక?

వెంకటేశ్వర్లు

ఎంతటి తెలివితేట లయినా, విశ్వాసంతోటీ, భక్తితోటీ సమానంకావు నాయనా! ఇప్పుడు నాకూ విగ్రహారాధనంటే ఇష్టంలేదు. మూఢభక్తి నాకూ ఇష్టంలేదు. కాని ప్రజాసామాన్యానికి ఏ రాయో, రప్పో, గుడ్డో, కుంటో, వాళ్లదేవుళ్ళు వాళ్లకుండొద్దూ? చిన్న పిల్లలు చూశావు—ఎంత దరిద్రులైనా, పగిలిపోయినదో, విరిగిపోయినదో అఖరుకు ఒక తాటాకు ముక్కో, పెంకుముక్కో, బొమ్మని అనుకుంటేనేకాని వాళ్లకు కాలక్షేపం కాదు. వయస్సులోఎంత పెద్దవాళ్లమైనా సృష్టి పరిణామంలో మనం అంతా చంటిపిల్లలమే కాదూ!

సుకుమార్

అయితే వాళ్లకు ఎదుగు బొదుగులుండవా? అక్కర్లేదా?

వెంకటేశ్వర్లు

కానూ కావాలి. ఎవరైనా ఎదుగుతారు. కాని అంత వరకూ వాళ్లబుద్ధి వికాసం పొంది, ఈశ్వరుని నిర్గుణ, నిరాకార, నిర్వికార, సర్వాంతర్యామిత్వం పూర్తిగా అవగాహన చేసుకొని, అనుభవంలోకి తెచ్చుకో కలిగేదాగా వాళ్ల విశ్వాసాలూ వాళ్ళ నమ్మకాలూ వాళ్ళ కుండనియ్యి. దానివల్ల వాళ్లకు కాని, దేశానికి కాని, వచ్చిన ముప్పేమీలేదు. భక్తి విశ్వాసాలు క్రియాశక్తికి పూర్వరూపాలు. పరిపూర్ణమైన భక్తి ఇచ్ఛాశక్తిని సవ్యమైన మార్గంలో నడిపించి, క్రియాశక్తిగా పరిణమింప చేస్తుంది. అందుచేత నీ భక్తివల్ల ప్రజలకు కలిగే కాస్త ఆనందంకూడా లేకుండాచేసి వాళ్లనంధకారంలో పడేస్తా ననడం ధర్మమా—

సుకుమార్

అంధకారంలో ఏమీ పడెయ్యడం లేదు. వాళ్ళే శాశ్వత మనుకుని చలనం లేకుండా ఎదుగుబొదుగులు లేకుండా కూర్చున్న వాళ్ళకు కొంత పని కల్పించానన్నమాట. వాళ్ళ తెలివితేట లుపయోగించి, అసలు వస్తువును తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నిస్తారు.

వెంకటేశ్వర్లు

నే ననేది అంతవరకూను. వాళ్ళను నిరాధారంగా విడిచి పెట్టడం చాలా ప్రమాదం.

సుకుమార్

ఏమీ ప్రమాదం లేదు. మనం భ్రమ పడ్డమే ప్రమాదం-

వెంకటేశ్వర్లు

నాయనా! అనేక శతాబ్దాలనుంచి ప్రజలు కష్టంలోనూ, నిరాశలోనూ, నిస్పృహలోనూ ఏమీ తోచక, ఏమీ చెయ్యలేక దైవ సన్నిధనే పరిపూర్ణ విశ్వాసంతో, భక్తితో, ఈ దేవాలయా లకు వచ్చి అక్కడ స్వామిసన్నిధిని, వాళ్ళ ఆశలూ, ఆశ యాలూ ప్రార్థనలూ వెళ్ళపోసుకుని కొంతమనశ్శాంతితో వెళ్ళి పోయారు. ఆ మనుష్యులు పోయినా; ఆ దేవాలయాలూ ఆ దేవుళ్ళూ మిగిలారు. ఆ ప్రార్థనలూ ఆ మంత్రాలూ వాయు తరంగాలలో లీనమై అక్కడ శాశ్వతంగా ఉండిపోయి, తరు వాత తరాల వాళ్ళకు సహాయ పడుతున్నాయి. వాళ్ళ ఈ ఆశాలత కాస్తా ఎందుకు తెంపుతానంటావు నాయనా! వాళ్ళకు తగిన విద్యనేర్పి బుద్ధివికాసం కలిగించవలెనే కాని కేవలం నిర్మూలనంవల్ల ఏ పనీ జరగదు బాబూ!

మంగమ్మ

అయ్యో—ముంచుకొస్తోంది. పిల్లమాటేమిటి నాన్నా?

సుకుమారు

జరక్కేం చేస్తుంది? మహచక్కగా జరుగుతుంది. ఈ పాతవిశ్వాసాలూ నమ్మకాలూ పునాదులతో పెళ్ళగించి పార వేస్తేనే కాని పునర్నిర్మాణం పునస్సృష్టి చెయ్యడానికి వీలుం డదు. ఈ తిరుపతి ఆయన ఉన్నాడే ఈలాటివాళ్ళు అంతా పోవాలి.

మంగమ్మ

అం అం హరి హరీ! (అని చెవులు మూసుకుంటుంది.)

(బయట పెద్ద ఉరుములు చప్పుడు మంచంమీనుం వెర్రికేక. అందరూ మంచందగ్గరకు పరుగెత్తుతారు.)

మంగమ్మ

అయ్యో, నాతల్లోయి! ఇంకేముందోయి దేవుడా! (అని రోదన).

సుకుమార్

రాజ్యం నా రాజ్యం! (అని ఏడుపు)

వెంకటేశ్వర్లు

తొందర పడకండి, భయంలేదు, ఏమిటి, హఠాత్తుగా గదంతా ఇలా చల్లపడి పోయిందేం—

(ఆ మాటలో ఆయుర్వేద వైద్యు డొస్తాడు)

వెంకటేశ్వర్లు

ఎవరు వారు?

వైద్యుడు

నేను చంద్రశేఖరాన్నండీ. తమరు రమ్మన్నారంటే.

వెంకటేశ్వర్లు

రండిబాబూ సమయానికి దేవుడులా వచ్చారు. ముందు అమ్మాయిని చూడండి.

చంద్రశేఖరం

(అమ్మాయిని పరీక్ష చేస్తాడు) అయ్యా, మీరేమీ అనుకోకుండా ఉంటే ఒక్క సంగతి మనవిచేస్తాను. ఈ అమ్మాయికి శారీరకమైన రుగ్మత ఏమీ కనుపించదు.

మంగమ్మ

ఆ అలాగాండి—

సుకుమార్

మరైతే ఏమంటారు?

చంద్రశేఖరం

మీకు నమ్మక ముండదేమోనని సందేహిస్తున్నాను.

మంగమ్మ

మాకు నమ్మకం లేకపోవడ మేమి టండీ?

సుకుమార్

అయినా చెప్పండి.

వెంకటేశ్వర్లు

పరవాలేదు. మీ రేమీ సందేహించ నక్కరలేదు చెప్పండి.

చంద్రశేఖరం

ఈపిల్ల నేవో దేవతో, దెయ్యమో ఆవహించింది. అది వదలి పోతే పిల్ల నిక్షేపంలా ఉంటుంది.

మంగమ్మ

అదుగో విన్నారా, నీ అమ్మకడుపు చల్లగా, ఉన్నమాట చెప్పారు తండ్రీ-

సుకుమార్

చెయ్యిచూస్తే ఎలా తెలిసిందండి? ఇదేదో—

(పైన పెద్ద ఉరుములూ మెరుపులూనూ)

చంద్రశేఖరం

అయ్యా, మీకు చిన్నతనం ఇప్పుడు తెలియదులెండి. వారు పెద్దలు అడిగారు, గనక వారియందుండే గౌరవముకొద్దీ నా అభిప్రాయం చెప్పాను కాని మరొకళ్లు రమ్మంటే రాను—మాట్లాడను.

వెంకటేశ్వర్లు

మా అమ్మాయి అభిప్రాయంకూడా అదేనండీ – శ్రీ వెంకటేశ్వర స్వామి ఆవహించాడని..

సుకుమార్

I don't believe it ఇదంతా అవిడపన్నిన పన్నాగం

చంద్రశేఖర

అయ్యో! తొందర పడకండి. మనం మృత్యుసన్నిధిలో ఉన్నాం. మన నమ్మకాలూ తెలివి తేటలూ ఏమీ పని చెయ్యవు.

వెంకటేశ్వర్లు

ఎవరు వారు ?

చంద్రశేఖరం

క్రొత్తవా రెవరూ రాలేదండీ—

వెంకటేశ్వర్లు

అయ్యో. రాకపోవడ మేమిటి? మరి వారంతా ఎవరు ? ఎవ్వరూ రాలేదా. గదంతా జనంతో నిండి పోయినటుంది. హఠాత్తుగా గదంతా ఇంత చల్లపడి పోయింది. చంద్రశేఖరం గారూ, తరుణం సమీపించిన ట్లుంది.

చంద్రశేఖరం

చిత్తం-వ్యవధి లేదు. నిమిషాలలోకి వచ్చింది పిల్ల దక్క వలెనంటే, మీ మ్రొక్కుబడు లేమైనా ఉంటే వెంటనే చెల్లించుకుంటా మని మళ్లీ మ్రొక్కుకోండి. ఆ స్వామి అనుగ్రహముంటే ఈబిడ్డ జీవించాలి, కాని మానవమాత్రుడేమీ చెయ్యలేడు. సెలవు. (అని వెళ్లి పోతాడు)

(వెంకటేశ్వర్లుగారు తలవంచుకుని నమస్కరిస్తూ కూచుంటాడు. పైన పెద్ద ఉరుముల చప్పుడు, మంచంమీద పెద్ద కేక.)

వెంకటేశ్వర్లు

అయ్యో, పిల్లరోయ్;

మంగమ్మ

అయ్యో, నాతల్లోయి! ఇంకే ముందోయి—నాబిడ్డ గొంతుక చేతులారా కోసుకున్నానోయి! నాతండ్రీ—వెంకటాచలపతీ! ఇంతవరకూ) తెచ్చావు నాయనా—ఇంక నాగతేమిటి తండ్రీ—అని ఏడుస్తూ గదిలోనుంచి పరుగెత్తు కెడుతుంది.)

సుకుమార్

అయ్యయ్యో రాజ్యంనన్ను విడచిపోతావా! రాజ్యం మాట్లాడవూ—ఒక్కసారి చూడవూ, రాజ్యం — రాజ్యం — నాగతేమిటి! రాజ్యం!

(అని వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తుండగా లోపల గణగణగంటవినబడుతుంది.)

అయ్యో, పరమేశ్వరా, దయామయా, వెంకటేశ్వరస్వామీ, నా అపరాధం మన్నించు తండ్రీ! నా రాజ్యాన్ని రక్షించు స్వామీ—నీదివ్య దర్శనం చేసుకుని నీకు నిలువుదోపూ, వేణీ, అర్పించుకుంటాం స్వామీ–అయ్యో, రాజ్యం –

(అని ఏడుస్తుండగా లోపలనుంచి మంగమ్మగారు తడిబట్టలతో హారతి తీసుకొచ్చి రాజ్యం కళ్ళకూ వొంటికీ అద్దుతుంది. క్షణంలో రాజ్యం పెద్ద నిట్టూర్పు విడుస్తుంది. తల్లీ మొగుడూ అమ్మాయి కేసిచూస్తారు. నెమ్మదిగా కళ్లు తెరుస్తుంది. ఇటూ అటూ చూచి దాహం అని సంజ్ఞ చేస్తుంది.)

మంగమ్మ

నాతల్లి బతికింది! తండ్రీ, రక్షించావు నాయనా—

వెంకటేశ్వర్లు

ఆ - అలాగా అందుకనే గది మళ్ళీ నిర్జనమై, అపల్లవనం పోయింది—వెంకటేశ్వరస్వామి అనుగ్రహం ఉంటె లోటే మిటి—(నెమ్మదిగా కాసిని పాలు పోస్తారు, ఆమె భర్తకేసి చూచి చెయ్యి చాచి వచ్చారా! అంటుంది.)

సుకుమార్

రాజ్యం! (అని ఆమె చెయ్యి పట్టుకుని వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ చెయ్యిముద్దు పెట్టుకుంటాడు. రాజ్యం నెమ్మదిగా అతని తలనిమురుతుంది. వెంకటేశ్వర్లుగారు వెంకటేశ్వర స్తుతి చేస్తారు.)

త్వత్పాదధూళి భరితస్ఫురితోత్తమాంగాః
స్వర్గాపవర్గనిరపేక్ష నిజాంతరంగాః
కల్పాగమాకలనయా ౽౽ కులతాంలభంతే
శ్రీవేంకటాచలపతే తవసు ప్రభాతమ్॥

అభ్యుదయం

అభ్యుదయం

పాత్రలు

నారాయణరావు	విజ్ఞానవేత్త
శేఖర్	శిష్యుడు
పద్మావతి (విశ్వేతువు)	నారాయణరావు సహోదరి

కాలం - ఉదయం

(నారాయణరావు తన విజ్ఞాన ప్రయోగ కేంద్రంలో (Experimenped Iaboratory) తీవ్రంగా ప్రయోగం చేస్తూ ఉంటాడు. అప్పుడు నారాయణరావు ప్రవేశిస్తాడు.)

శేఖర్

నమస్కారం సార్

(అంటూ కోటు చేతిమీద వేసుకొని వస్తాడు.)

నారాయణరావు

ఒకసారి తలఎత్తి, పరధ్యానంగా చూచి, మళ్ళీ తనపని చూచుకొంటాడు)

శేఖర్

తమరింకా ఇక్కడే ఉన్నారేమండి ?

నారాయణరావు

....

శేఖర్

అయ్యా :

నారాయణరావు

... ...

శేఖర్

సార్... ...సార్

నారాయణరావు

(తలెత్తి) ఓహో శేఖరా, ఎంతసేపైందోయి వచ్చి ?

శేఖర్

తమరు...

నారాయణరావు

ప్యాన్

(ప్రవేశం బంట్రోతు)

బంట్రోతు

సార్

నారాయణరావు

ఏం — ఏమిటి -

బంట్రోతు

తమరు పిలిచారండి సార్

నారాయణరావు

ఆఁ పిలిచానా (క్షణం ఆలోచించి) ఏమో ఎందుకో-సరే వెళ్లు

బంట్రోతు

చిత్తం (పోవును)

నారాయణరావు

కూచో-అన్నట్టు నిన్నటి టెస్టు ఏమయిందో చూచావా ?

శేఖర్

లేదు కానండి... తమరు రైలుకు........

నారాయణరావు

....

నారాయణరావు

ఏమోయి ఈవాళనాకు బ్రహ్మానందంగా ఉంది. నాజీవితాశయం నేటికి చేకూరింది.

శేఖర్

ఈవాళ తమరు

నారాయణరావు

ఆఁ-ఏమిటి ?

శేఖర్

ఈపూట తమరు మెయిలు దగ్గిరికి వెళ్ళవలెనని అన్నారు కదూ

నారాయణరావు

మెయిలు దగ్గరికా: ఎందుకు ?

శేఖర్

మరచి పోయారా ఏమిటి - తమ అక్కగారు వస్తారనీ, వారిని రైలుదగ్గర కలుసు కోవాలనీ అన్నారు

నారాయణరావు

అవునుసుమా, మరచిపోయాను. ఎవర్రా అక్కడ (బెల్ మ్రోగిస్తాడు)

(ప్రవేశం బంట్రోతు)

నారాయణరావు

త్వరగా కారుతియ్యమను. మెయిలు వేళకు నన్ను పిలవ మని నీతో చెప్పలేదూ ? ఎందుకు పిలిచావు కావు ? మని షివి కావూ—అంత మందమ......

బంట్రోతు

చిత్తంబాబూ, పిలిచానండి. ఎన్నిసార్లు పిలిచినా తమరు వినిపించుకోలేదండి. వేళ మించి పోతోందని కారు మెయిలు వద్దకు పంపించానండి.

నారాయణరావు

ఓహెూ : అలాగా : అయితే సరే. వెళ్లు. పాపం : మా

అక్కయ్య చాలా కష్టంలోకూడా ఉంది. నైబవద్దకైనా రాలేదనుకుంటుందేమో: అసలు వాళ్ళవూరే వెళ్ళిచూచి, నాతోకూడా తీసుకొద్దామనుకున్నాను; కాని యీ దిక్కుమా లిన ఎక్స్ప్రెరిమెంటు ఎన్నాళ్ళకూ తెమలక ప్రాణాలుతీసే సింది. ఆవిడ ఏమనుకుంటుందో ఏమిటో.

శేఖర్

అలాగేనండి. ఆడవాళ్ళకు ఇటువంటి విషయాలలో పట్టు వల ఎక్కువ.

నారాయణరావు

నిజమే. వాళ్ళకి సంతోషమూ, దుఃఖమూకూడా ఇంకొకళ్ళ తో పంచుకుంటేనే కాని తృప్తి ఉండదు. మా అక్కయ్యకు మట్టుకు పాపం చాలా గొప్ప కష్టమే వచ్చింది. నాలుగు మాసాలలోపున ఆవిడ భర్తా, ఇద్దరు కుమారులూ, యుద్ధంలో చనిపోయినారు. ఏమి చెయ్యం యుద్ధాలూ తప్పవు. వాటిలో మనుష్యులు చావడమూ తప్పదు. మధ్య మధ్య ఇటువంటి ప్రళయం ఏదోవచ్చి బూజారం కొంత తగ్గుతూ ఉంటుంది.

శేఖర్

దానికి మనమున్ను శాయశక్తులా తంటాలుపడి సహాయం చేస్తున్నాం. ఎంతఘోరం....

నారాయణరావు

ఘోరమేమిటోయ్ వెర్రివాడా. ఇటువంటి తప్పువారిని పడకు. మనంకాకపోతే మరొకడు సాధిస్తాడీ కార్యం. ఇదివ రకు చేసినవాళ్ళంతా చెయ్యలేదూ. అలాగే ముందు మరొకరు.

శేఖర్

ఏమోనండీ సార్. ఇదివరకు ఏమి చేశారో, ఇకముందు ఏమిచేస్తారోగానండి. మనం చేస్తూవున్నపని మట్టుకు మంచిది కాదనే సందేహం బాధిస్తోందండి.

నారాయణరావు

ఏమిటోయ్ - నువ్వొక Doubting Thomas వి బయలుదేరేవు మాకు. ఇటువంటి సందేహ మేమీ పెట్టుకోకు. "సంశయాత్మా వినశ్యతి" అన్నారు పెద్దలు.

శేఖర్

మీరెన్నయినా చెప్పండి. సైన్సు సాధించ వలసిన ప్రయోజన మిదికాదని తోస్తోంది.

నారాయణరావు

(వెటకారంగా) ఓహో: మరైతే ఏమంటావు?

శేఖర్

మన జీవితం సుఖప్రదం చేయడానికేగాని మరొకదానికి అధికారం లేదనుకొంటాను.

నారాయణరావు

ఏమి ఎందుకులేదు? ఒకదాని కధికారమున్నప్పుడు రెండవదానికీ ఉంటుంది. అంగవ్రాతములో చికిత్సకుడు దుష్టాంగాలు ఖండించి శేషాంగ శ్రేణిని రక్షించినట్లే మానవజాతిలో కొంతభాగం నిర్మూలం చేసినందువల్ల జాతిలోనూ, జాతి జీవనంలోనూ మార్పులు తీసుకొచ్చి ఉత్తమ మార్గానికి పోగలిగినప్పుడు తప్పక మనం సంహారానికి పూనుకో వచ్చుననే నా నమ్మకం.

(ప్రవేశం జంట్రోతు)

జంట్రోతు

అమ్మగారొచ్చారు బాబూ:

నారాయణరావు

ఆహాఁ అలాగా: వస్తున్నాను. సామాను జాగ్రత్తగా లోపల పెట్టించు.

(ప్రవేశం పద్మావతి)

శేఖర్

అమ్మా నమస్కారమండి దయచేయండి.

(కుర్చీ ముందుకు లాగుతాడు.)

నారాయణరావు

(ఉలిక్కిపడి తిరిగిచూచి) అక్కయ్యా: వచ్చావా, స్టేషనుకు వద్దామనుకున్నాను. నేనేదో పనితొందరలో ఉంటే నాతో చెప్పకుండానే కారు స్టేషనుకు తీసుకుపోయాడు. కారొచ్చిందా ?

పద్మావతి

వచ్చే వుంటుంది. నేను చూడలేదు. రాకపోతేమట్టుకు మునిగిపోయేదేముంది ? స్టేషనులో బళ్ళు లేవా ? ఇక్కడకు రాలేనా ? స్వతంత్రురాలను గూడా అయ్యానాయె ఈ మధ్య.

నారాయణరావు

(తొందరగా) అవునవును. శేఖర్, ఆ ఎక్స్పెరిమెంటు తరువాయి ఏమయిందో చూడమ్మా వెళ్ళి.

పద్మావతి

మీ బావగారుకూడా ఈ మధ్యను...

నారాయణరావు

విన్నాను. వెంటనే వద్దామనుకొన్నాను. ఈ పని తొందరగా తెమలక విడిచి రావడానికి వీలులేక - చాలాసార్లు అనుకున్నాను.

పద్మావతి

అనుకున్నావు - అంతేచాలు నాయనా - రాకపోతే మాత్ర మేమి? ఎవరువచ్చి మట్టుకు చేసేదేముంది? పోయిన వాళ్ళకోసం ఉన్నవాళ్ళు పనులు మానుకుంటారా ?

నారాయణరావు

ముఖ్యంగా ఈ పని వున్నదే, అక్కయ్యా, నువ్వు నమ్మ్తావో నమ్మవోకాని ఒక్క క్షణం కూడా విడిచి పెట్టడానికి వీల్లేనిది. అందులోనూ ఈమధ్య బొత్తిగానే-నేను కడుపునిండా అన్నం తిని, కంటినిండా నిద్రపోయి నెలరోజులు పయిన అయిందంటే నమ్ము - 24 గంటలూ శివ జాగరణంలాగా దీన్ని కనిపెట్టుకొని కూర్చోడమే.

పద్మావతి

నమ్మక పోవడమేమిటి నాయనా. నిన్ను చూస్తే తెలియడం లేదూ - ఈ శేఖర్ వాళ్ళూ ఉన్నారుకదూ నీకుసహాయానికి—

నారాయణరావు

ఉన్నారనుకో-తెలివైనవాళ్ళూ బుద్ధిమంతులూనూ-ఉన్నా ఒక్క శేఖర్‌నితప్ప తక్కినవాళ్ళ నెవ్వరినీ దీని దగ్గరకు రానియ్యటం లేదు. ఇదున్నదే - నేను చూస్తున్న పని -

పూర్తి అయి గవర్నమెంటు చేతిలో పెట్టితేనే తప్ప రెండో కంటివాడికి తెలియకూడదు. రెండో కంటివాడేమిటి, అసలు నాకుకూడా తెలియదన్నమాట.

పద్మావతి

అలాగా నాయనా. నీ సైన్సు పనికీ గవర్న మెంటుకీ సంబంధమేముందీ?

నారాయణరావు

నేను ప్రజోపకారమైనదీ పరమ రహస్యమయినదీ మహత్కార్య మొకటి సాధిస్తున్నానని గవర్నమెంటు వారెలాగో తెలుసుకుని ఈ ప్రయత్నం తమకై వినియోగించమన్నారు. నన్ను చాలా మహోన్నత పదవికితీసుకోస్తామని వాగ్దానం చేశారు.

పద్మావతి

అలాగా నాయనా. సంతోషం.

నారాయణరావు

పరరాజ్యపాలకుల వద్దనుంచి కూడా చాలామంది రాయబారులు వచ్చారు దీనికోసం. కాని నేను నాయావచ్ఛక్తీ మన దేశానికే వినియోగించాలని నిశ్చయించుకున్నాను.

పద్మావతి

బాగుంది. మంచిదే.

నారాయణరావు

ఈ సంగతి మనవాళ్ళు తెలుసుకొని నాకే ప్రధమాదమూ

రాకుండా రహస్య రక్షకభటులనుకూడా మన యింటివద్ద ఏర్పాటుచేశారు.

పద్మావతి

అలాగా, అంత ప్రమాదించేదా : అయితే అది పూర్తి అయిందా.

నారాయణరావు

ఆహా, నిన్నటికి పూర్తిఆయింది. అబ్బ: నాకు ఎంత సంతోషంగా ఉందనుకొన్నావు అక్కయ్యా :

పద్మావతి

కాదు నాయునా : అంతకష్టపడి చేసిన కృషి ఫలోన్ముఖానికి వచ్చిందంటే సంతోషంకాదూ :

నారాయణరావు

నా ప్రయత్నం ఇంకా ఫలానా అని నీకు తెలియదు. కాని నిజంగా, నిజంగా నాజన్మ తరించింది అనుకొంటున్నాను. నాతపస్సు - నాతపస్సేమిటి, నువ్వు అహంకారం అనుకొంటావేమోకాని - మన పూర్వులందరి తపస్సూ కూడా ఫలించిందని నా నమ్మకం. వారి అందరివిద్యా, మేధాశక్తి నన్నావహించి మానవతీతమైన శక్తినాకిచ్చి నాచేత ఈ మహత్తర కార్యం చేయించిందని నా నమ్మకం.

పద్మావతి

కావచ్చును.

నారాయణరావు

అనేక శతాబ్దాలనుంచి వైజ్ఞానికులూ, శాస్త్రవేత్తలూ,

దేశాభిమానులూ కృషిచేసి విఫలమనోరథులై నిరాశతో,నిస్పృహతో దేనికైతే ప్రాణాలు ధారపోశారో దానినినేను సాధించాను ఊహల్లోనూ స్వప్నములలోనూ లీలగా గోచరించినదాన్ని మూర్తీభవింపజేసి వాస్తవిక జగత్తులో కార్యరంగంలోనికి తీసుకు రాగలిగాను. ఇంతకంటె ఏ మానవుడు మాత్రం ఏమి చేయగలడు ?

పద్మావతి

నిజమే, చాలా సంతోషమే, కాని నేనుఅదవాన్ని తెలియక అడుగుతున్నాను, నాయనా! ఇప్పుడు నీవు సాధించిన మహ త్కార్యమేమిటో?

నారాయణరావు

కానైతే పరమరహస్యమే కాని నీవగ్గర నాకు రహస్య మేముంది? పైగా అంతా పూర్తిఅయిపోయిందావెను. సృష్ట్యాదినుంచీ మానవులలో ఎందుకో ఒకందుకు ఒకరితో ఒకరికి పోరు తప్పడంలేదు. అలాగే రాజ్యాలు ఏర్పడి నప్పటినుంచీ ఏదో ఒక కారణం పురస్కరించుకొని యుద్ధాలు ఆరంభమయ్యాయి- యుద్ధమనేది లేకుండా చేయవలెనని కొంతకాలం నుంచి అనేకమంది పాటుపడుతున్నారు. కాని మానవజాతి ఉన్నంతవరకూ, వర్తకమూ, ధనార్జనమూ, మానవ జీవితములో ప్రాధాన్యత వహించినంతవరకూ యుద్ధములు తప్పవని అందరూ అంగీకరించారు. ఇక యుద్ధాలు లేకుండా చేయుటమెలాగు?

పద్మావతి

దెబ్బలాడుకోవడం మానేసి పొత్తుగా ఉంటేసరి.

నారాయణరావు

ఏదో ఒకదేశం, ఒకజాతి అజేయమైతే యుద్ధము ఉండదు.

పద్మావతి

అదెలా సాధ్యమవుతుంది?

నారాయణరావు

తన కెక్కువ నష్టంలేకుండా, ఇతరదేశాలకు ఊహాతీత మైన ధనప్రాణ నష్టం కలిగించిన దేశం అజేయమన్న మాట ఈ ఉద్దేశంతోనే ఫిరంగులూ మరఫిరంగులూ యుద్ధనావలూ జలాంతర్గాములూ వాయువిమానాలూ బాంబులూ మొదలైన మారణయంత్రాలను కని పెట్టారు.

పద్మావతి

వీటితో యుద్ధాలు ఎక్కువ అవుతున్నాయి. కాని తగ్గడం లేదే:

నారాయణరావు

ఎందుచేతనంటే అవి అన్నీ అసంపూర్ణము లైనవే. ఏదో శాసికి పూర్తిఅయిన విజయాన్ని చేకూర్చలేకపోతున్నాయి.

పద్మావతి

అయితే ఇప్పుడు నీవాలోటు తీర్చాననంటావా!

నారాయణరావు

అదే నేనిప్పుడు చెప్పబోయేది. నేనుకొన్ని సంవత్సరముల నుంచీ ప్రయత్నంచేసి మూడు ముఖ్యసాధనాలు కనిపెట్టేను. దీనితో నేలమీదను నీటిమీదను గాలిలోను శత్రువులు లేకుండా చేయవచ్చును. ఇదిగో ఇక్కడ ఉన్న చూర్ణాలు ఒక నిర్ణీత

పైన లెక్కలతో కలిపి బాంబులో పెట్టి ఎక్కడన్నా పడేస్తే ఆది ప్రేలి దానినుంచివారుణ మారణశక్తి బయలుదేరుతుంది. ఆ చుట్టుపక్ల ఇరవై ముప్ఫై మైళ్ళ దూరంలో ఉన్న జీవ కోటి యావత్తూ ఒక్క క్షణంలో మాడిపోతుంది.

పద్మావతి

ఆఁ. ఏమిటీ? బాంబా? కొత్తరకం బాంబు కనిపెట్టావా? నువ్వా? నా తమ్ముడవు:

నారాయణరావు

ఈ ఆగ్నేయాస్త్రం ముందు ఏ సైన్యం నిలిచి యుద్ధం చేయగలదు? ఇంక మన్ని జయించే వాళ్లు సృష్టిలో ఉండరు. మనమీదికి యుద్ధానికి రావాలంటే దేవత లనేవాళ్ళుకూడా కొంచెం ముందువెనకలు ఆలోచించ వలసి ఉంటుంది.

పద్మావతి

నిజమే, చాలా గొప్పవిషయం కనిపెట్టావు.

నారాయణరావు

గొప్పవిషయం కాకేమి? ఇంతకంటె తనసంఘానికీ దేశానికీఎవరుమట్టుకు చెయ్యగలిగింది. చేసేది ఏముంది?మానవ జాతి నశించకుండా ఉండే తరుణోపాయం కనిపెట్టేనని నా నమ్మకం.

పద్మావతి

మానవజాతి నశించకుండా ఉంచటానికా:(వికటంగానవ్వి) మానవజాతిని నిర్మూలంచేసే ఉపాయంకనిపెట్టావు. ఇంతటితో యుద్ధమాగి పోతుందేమి? నిర్మించిన కుశాగ్రబుద్ధులు లోకంలో లేరేమి? వెర్రివాడా: పరమేశ్వరుడు సాక్షిగా చెబుతు

న్నాను. ఇది బయటపడ్డ తక్షణం ఉన్మ్రిమించిన మారణో పాయం కనిపెట్టేవాడు మరొకడు బయలుదేరి తీరుతాడు.

నారాయణరావు

పరమేశ్వరుడంటూ ఒకడు ఉంటేకదూ ఆయన సాక్ష్యానికి? అందుచేత భయములేదులే.

పద్మావతి

అలాగె నవ్వుదువుగాని: ఇదివరకు మారణయంత్రాలు కనిపెట్టిన వాళ్ళంతా యిలాగ భ్రమపడ్డవాళ్ళే.

నారాయణరావు

నీకు తెలియదులే. ఇదివరకు వాటికీ వీటికీ చాలా తేడావుంది.

పద్మావతి

వీళ్ళకు వీళ్ళుపనేకాని మానవ సహజమైన దయ దాక్షిణ్యా లుండవనుకుంటాను.

నారాయణరావు

ఉండకేం. మనవాళ్ళు పోయారంటే నేను విచారించ లేదూ:

పద్మావతి

మనవాళ్ళెలా పోయారో విన్నావా?

నారాయణరావు

అప్పుడు పత్రికలో చదివాను. అఖండమైన ధైర్యంతో శత్రువుల నెదుర్కొని దారుణ యుద్ధంచేసి వీరస్వర్గం పొందా రనీ. మనవాళ్లు మన దేశానికీ మనకీ అద్వితీయమైన సేవ చేసి ఇంత ఖ్యాతిని సంపాదించారని చాలా గర్వ పడ్డాను.

పద్మావతి

అలాగనే నాకూ ఉత్తరం వచ్చింది. అవంతా నిజమే అనుకుని నా దుఃఖాన్ని దిగమింగుకొని నా నాయనలు వీర స్వర్గం పొందారని శాంతించాను.

నారాయణరావు

అయితే అదంతా నిజంకాదూ?

పద్మావతి

దారుణ యుద్ధంలేదు, వీరస్వర్గంలేదు, ఏవల్లకాడూ లేదు.

నారాయణరావు

మరైతే!

పద్మావతి

ఎక్కడో యుద్ధభూమిలో చలిలో కందకాలలో కొరడు బారిపోయి కూలబడి గర్భ నిర్భేద్యమైన ఫిరంగి మ్రోతలతో నిద్రాహారాలులేక బాధపడగా పడగా ఒకరోజున పైనుంచి ఒక బాంబు పడ్డదట. నాతండ్రులు ఉక్కుముక్కల్లాంటి వాళ్ళు సహస్ర ఖండాలుగా సహస్ర ముఖాలుగా గాలిలో ఎగిరి పోయారట. అది వాళ్లుచేసిన దారుణ యుద్ధం.

నారాయణరావు

ఎంతఘోరం :

పద్మావతి

ఘోరమా మరీఘోరమా, నీమేనల్లుళ్ళు నాయనా, నీవంటే వాళ్ళకెంతో ప్రేమా భక్తీ గౌరవమూను. నీ కెప్పుడో నోబెల్ ప్రైజు వస్తుందనీ అప్పుడు నీతోకూడా యూరపు చూడాలనీ అనుకుంటూ ఉండేవాళ్ళు.

పద్మావతి

అలాగనే నాకూ ఉత్తరం వచ్చింది. అవంతా నిజమే అనుకుని నా దుఃఖాన్ని దిగమింగుకొని నా నాయనలు వీర స్వర్గం పొందారని శాంతించాను.

నారాయణరావు

అయితే అదంతా నిజంకాదూ?

పద్మావతి

దారుణ యుద్ధంలేదు, వీరస్వర్గంలేదు, ఏవల్లకాడూ లేదు.

నారాయణరావు

మరైతే!

పద్మావతి

ఎక్కడో యుద్ధభూమిలో చలిలో కందకాలలో కొరడు బారిపోయి కూలబడి గర్భ నిర్భేద్యమైన ఫిరంగి మ్రోతలతో నిద్రాహారాలులేక బాధపడగా పడగా ఒకరోజున పైనుంచి ఒక బాంబు పడ్డదట. నాతండ్రులు ఉక్కుముక్కల్లాంటి వాళ్ళు సహస్ర ఖండాలుగా సహస్ర ముఖాలుగా గాలిలో ఎగిరి పోయారట. అది వాళ్లుచేసిన దారుణ యుద్ధం.

నారాయణరావు

ఎంతఘోరం :

పద్మావతి

ఘోరమా మరీఘోరమా, నీమేనల్లుళ్ళు నాయనా, నీవంటే వాళ్ళకెంతో ప్రేమా భక్తీ గౌరవమూను. నీ కెప్పుడో నోబెల్ ప్రైజు వస్తుందనీ అప్పుడు నీతోకూడా యూరపు చూడాలనీ అనుకుంటూ ఉండేవాళ్ళు.

నారాయణరావు

పాపం! ఇంకనువ్వు మరచిపోవాలవంతాను.

పద్మావతి

ఎలా మరచిపోను వాళ్ళను. ఒక్క శత్రుముఖమైనా చూడకుండా ముక్కలుముక్కలై పోయారు ఒక్కబాంబుతో. నువ్వు తయారుచేస్తున్న బాంబు లాంటివానితో యూపులేకుండా పోయారు నాయనా.

నారాయణరావు

అస్తమానం నువ్వు అలా విచారిస్తూ ఉండకూడదు. ఇవతలమనవాడు ఒక్కడు పోయాడంటే అవతలవాళ్ళు వెయ్యిమంది చచ్చారన్నమాటే.

పద్మావతి

నాకేంలాభం బాబూ. ఈ జన్మలో నా బిడ్డలు నాకింక కనబడరుగదా! నాకుమల్లేనే ఎక్కడో ఏ తల్లులో ఆల్లాయ ముద్దుగా కని పెంచుకున్న వజ్రపుతునకలలాంటి పిల్లలను ఇలా పొగొట్టుకున్నారంటే నాకు కడుపు నిండుతుందనుకున్నావా ? నా దుఃఖం మరిచిపోతాననుకున్నావా ?

నారాయణరావు

ఏం చేస్తాం. యుద్ధమిది. ఇలాంటి భయంకర విషయాలు అనేకం ఉంటాయి.

పద్మావతి

ఈ బీభత్సం చాలదనా ఇంకా బాంబులు తయారుచేస్తున్నావు ? ఈసంగతీ నీ మేనల్లుళ్ళువింటే ఎంత విచారించేవాళ్ళో. ఎంత సిగ్గుపడే వాళ్ళో.

నారాయణరావు

యుద్ధం, యుద్ధం తప్పవాయెను, అదికాద్లు యుద్ధమవ సరమని నిశ్చయించేసిన తరువాత ఎవరు చేయవలసిన సాయం వారు చేసితీరవలెకదా.

పద్మావతి

అయితే అంతగాయుద్ధమే చేయవలసివచ్చినప్పుడు దర్మ యుద్ధంచెయ్యండి. లేదా యుద్ధం తప్పదని నిశ్చయించే రాజకీయవేత్తలను కొట్టుకొని చావమనండి. అవికాపంటారా, ఇందుకని నిశ్చయించబడి ప్రాణత్యాగం చేసుకోడానికి సిద్ధం గాఉన్నసైనికులు ఉండనేఉన్నారాయెను; వాళ్ళు యుద్ధాలు చేసి చస్తేచాలదూ? ఏమూలనో వున్న పల్లెలమీద పట్టణాల మీద మీ మారణ యంత్రాలు ప్రయోగించడ మెందుకు? ఏపాపమెరుగని స్త్రీ బాల వృద్ధులు, ఏపాపమూఎరక్క ఇంటి దగ్గర పడివున్న అమాయకులు వేనకువేలు చావడమెందుకు? ఆ శత్రువులెవరో ఆ దేశాలేమిటో ఏమీ వాళ్ళకు తెలియవే! అటువంటప్పుడు వాళ్ళమీద వీళ్ళకూ, వీళ్ళమీద వాళ్ళకూ, కోపాలూ, వైరాలూ ఎందు కుంటాయి? ఎక్కడ ఎవళ్ళకే కష్టం వచ్చిందన్నా విచారపడేవాళ్ళు, ఎక్కడ ఏసుభంజరి గిందన్నా సంతోషించేవాళ్ళు, "లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు" అని మనసా వాచా సదా వాంఛించేవాళ్ళు – అటు వంటివాళ్ళను చంపడమెందుకో నాకర్థంకావడంలేదు.

నారాయణరావు

ఎందుకా? ఒక్కమొక్కటే చెబుతాను. ఈ సైనికులను కని, పెంచి, పోషించేది మీరు. వాళ్ళు తినే తిండి, కట్టేబట్ట యిచ్చేది మీరు. వాళ్ళకు అవసరమైన ఆయుధసామగ్రిఅంతా

తయారుచేసి అందించేది మీరు. అందుకని వీటిన్నింటికీ మూలాధారాలయిన పట్టణాల్నీ పల్లెలూ ధ్వంసంచేస్తేయుద్ధం ఆగిపోతుందని మా నమ్మకం.

పద్మావతి

అయ్యో! ఎంతవెర్రి. మీరు ధ్వంసంచేసిన ప్రతి ఒక్క గ్రామానికీ వీరభద్రుని సైన్యంలాగ నూరు బయలుదేరుతాయి

నారాయణరావు

ఈ కొత్తబాంబు పడ్డచోటమాత్రం అది అసంభవం.

పద్మావతి

నాయనా! నేనాడదాన్ని. రాజ్యాంగ తంత్రాలునాకు తెలియవు. నాకు తెలిసినది పతి వియోగ బాధ, పుత్రశోకమున్నూ.

నారాయణరావు

అవును, అవును వీరపత్నివీ వీరమాతవున్నూ నీవు గర్వపడవలేనే గాని విచారించకూడదు.

పద్మావతి

పెనిమిటినీ, పిల్లలనూ దిగమింగి ఇల్లు వల్లకాడు చేసుకున్న నాకు గర్వం కాకేమి నాయనా!

నారాయణరావు

దానికేం చేస్తాము. దేశోపద్రవాలు వచ్చినప్పుడు ఇలాటివి తప్పవు మనకు.

పద్మావతి

కావచ్చు. అదే నాకు తెలియడం లేదంట: ఈ ఉపద్రవాలు తెచ్చిపెట్టేది నీవంటి శాస్త్రజ్ఞులూ, మీ విజ్ఞానంమీద

ఆపారపత్త రాజకీయ వేత్తలున్నూ. సంహార కారకుడైన రుద్రుడు చేయవలసిన పని మీ రెందుకు తలపెట్టాలి? మీ కేమధికారముంది?

నారాయణరావు

ఎందుకు చేయకూడదు? అధికారం ఎందుకులేదు?

పద్మావతి

లేదు నాయనా లేదు. సృష్టి స్థితి సంహారాలకు అధికారి ఆ పరమేశ్వరుడు ఒక్కడే

నారాయణరావు

పరమేశ్వరుడా! అతడెవడు? అలాటి వాడెప్పుడైనా ఉన్నా మానవుడు ఈ స్థితికి వచ్చిన తర్వాత తన అధికారాన్ని ఇతని చేతిలో పెట్టి తాను పదవి వదులుకొన్నాడు. మేము సృష్టి రహస్యాలు తెలుసుకున్నాం. ఆ సృష్టిని నిలిపే సాధనాలు సాధించాం. దాన్ని అవసర మైనప్పుడు సంహరించే మార్గ మున్నూ తెలుసుకున్నాం. పరమేశ్వరుడు! మీ పరమేశ్వరు డెక్కడలేడు. ఆ పేరు ఈ నాటి విజ్ఞానవేత్తకే వర్తిస్తుంది. పాశ్చాత్యులు సూపర్‌మన్ అన్నా మనం పురుషోత్తము డన్నా ఎవరోకాదు. ఈ సైంటిస్టే, విజ్ఞానవేత్తే.

పద్మావతి

ఆఁ ఆఁ ఆఁ ఏమి అహంకారం! మీసైన్సు యొక్క ప్రయోజనమూ పరమావధీ ఇదియేనా? అలాగయితే అందరూచేరి ఆ సైన్సునే నాశనం చేయండి. మానవ విజ్ఞానమూ. ప్రజ్ఞా, శక్తీ, యావత్తూ మానవ సౌఖ్యాభివృద్ధికిగదా వినియోగ పడవలసినది.

నారాయణరావు

అదే మేము చేస్తున్నపని. ఎటొచ్చీ కొంత కలుపు తీసివేస్తున్నాము.

పద్మావతి

మనపెద్దలు తరతరాలనుంచీ ఎన్నెన్నో నూతన విషయాలు కనిపెట్టి మానవ సేవకోసం జీవితా లర్పించారన్న సంగతి మరిచిపోయావా?

నారాయణరావు

నేనెలా మరిచి పోతాను. నేనందుకనే మొదటనే చెప్పాను-వాళ్ళ విజ్ఞానమంతా నాలో మూర్తీభవించిందనీ.

పద్మావతి

అటువంటప్పుడు నీవుకూడా వారి మార్గం అనుసరించక యీ పెడవారి నెందుకు పట్టావు నాయనా! ఆడవానిమాటలు అర్థంలేనివని అనుకోకు. ఇప్పుడైనా మించిపోయింది లేదు. నీవు చిన్నవాడవు. నీ జీవితమంతా ముందుంది. ఇంతవరకూ నీ జీవితంలో కొన్ని సంవత్సరాలు వ్యర్థమైనవేగాని నీ జాతికి కాని ప్రపంచానికి గాని వచ్చిన నష్టం ఏమీలేదు. మానవ జాతికీ దానిజీవితానికి సౌఖ్యానికి అవసరమైనవీ,నీవంటివాళ్లు చేయ గలిగినవీ బోలెడన్ని ఉన్నాయి. నీ శక్తి అంతా, జీవిత విశేషం అంతా అందుకు వినియోగించు.

నారాయణరావు

Yes, Yes, Oh Yes.

పద్మావతి

ఇప్పుడైనా తెలివితెచ్చుకొని ఈ ప్రయత్నం మానకపోతే

జన్మ జన్మాలూ విచారిస్తూ యీ పాప ఫలం అనుభవించ వలసి ఉంటుంది సుమా.

నారాయణరావు

ఫరవాలేదు. ఇంకొక జన్మ పాపం, దాని అనుభవం అంటూ ఉంటే అప్పటిసంగతి ఆలోచిద్దాం. ఇన్ని సంవత్సర ములూ చేసినకృషి ఇప్పుడు మానుకోడం సాధ్యముకాదు. పైగా అధికారులకు మాటఇచ్చిన తరవాత నా నాలుక కోసినా మాట తప్పను.

పద్మావతి

నీ స్వార్థంకోసం ఇంతమంది అసహాయులను సంహరించ డంకంటె స్వార్థం వదులుకుని వాళ్ళను యదేచ్ఛగా బ్రతక నివ్వడం మంచిది కాదూ?

నారాయణరావు

అది వేరేసంగతి — అప్రస్తుతం. నాపని మానుకోవడం అసంభవం! ముమ్మాటికీ అసంభవం!!

పద్మావతి

తమ్ముడూ, తమ్ముడూ! నువ్వీ ప్రయత్నం చేస్తున్నావని విని పుట్టెడుకష్టములోఉండికూడా నిన్నువారిద్దామనివచ్చాను. మీబావకూడా కొనఊపిరితో ఈపనికినన్ను నియోగించాడు.

నారాయణరావు

ఆయనబాధలో అలాఅని ఉండవచ్చు. కాని బావకాదుకదా మీ పరమేశ్వరుడనేవాడు వచ్చినా నే చేసిన కృషిని విడిచి పెట్టను.

పద్మావతి

అంతే అంటావా? ఈ నా శ్రమంతా వృథాఅంటావా? (బల్ల దగ్గరికి జరుగుతుంది)

నారాయణరావు

(ముఖం చిట్లించుకొని మాట్లాడడు)

పద్మావతి

(బల్లదగ్గరావచ్చి, దానిమీద సీసాలు తీసి) ఆశ్చర్యం! ఈ కాస్త చూర్ణంలో ఎంతశక్తి పెట్టాడు పరమేశ్వరుడు?

నారాయణరావు

(ఉత్సాహంతో) నేనూ ఆశక్తి వాటికిచ్చినది.

పద్మావతి

(చిరునవ్వుతో) ఈ కాస్తేనా నీవు తయారు చేసినది?

నారాయణరావు

అవును. ప్రయత్నం వారికి కనబరచ డానికదిచాలును.

పద్మావతి

ఇది పోతే యింక లేదన్నమాట

(గభీమని సీసాలు అవతల పారవేస్తుంది)

నారాయణరావు

ఆఁ ఆఁ ఎంత పనిచేశావు. (పద్మావతిని సమీపిస్తాడు. ఒకరి నొకరు కోపంగా చూస్తారు.) ఫో అవతలికి. దుర్మార్గురాలా! ఆ సీసాలు పారవేసినంత మాత్రాన అయిం దనుకున్నావా? ఆ Formula నా వద్ద లేదనుకున్నావా? రెండు రోజులలో కావలసినంత తయారవుతుంది.

పద్మావతి

ఆలాగా, ఈ చిన్న పుస్తకంలోనా వ్రాసి వుంచుకున్నావు? (వెలుగుతూ ఉన్న స్పిరిట్ లాంపు అంటించి పుస్తకం కాలుస్తుంది)

నారాయణరావు

రాక్షసీ! (పద్మావతిని లాగి పుస్తకాన్ని అంటిన మంటలు ఆర్పబోతాడు; కాని లాభం లేకపోతుంది) ఛండాలురాలా! కష్టంలో ఉన్నావనీ, చిన్నప్పటి నుంచీ నన్ను పెంచావనీ నిన్ను గుమ్మంలోకి రానిచ్చాను. ఈ జన్మలో ఇంక నీ ముఖం చూడను. ఇంతటితో అయిపోయిందనుకున్నావు! నాచూర్ణాలు పారవేశావు. నాపుస్తకం తగలేశావు. కాని వాటి నన్నిటినీ తయారు చేసినదీ తలకాయ. దీనిని నీవు నాశనం చేయలేవు. ఇంక నడుపు అవతలికి, నడువు (మీదికి వస్తాడు.)

పద్మావతి

చెయ్యలేకేం, అదీ నాశనం చేయగలను. నీనాశనంవల్ల లోకకల్యాణం అయితే నిన్ను కడతేర్చడానికి ఏమాత్రం సందేహించను. సంజీవి అనుకొని నాటిన మొక్క విషవృక్షమయితే దానిని సమూలంగా నాశనంచేయక ఏంచేస్తాం! (రివాల్వరు తీస్తుంది)

నారాయణరావు

(కంగారుగా ఒక అడుగు వెనక్కివేసి) ఏమిటిది? మతి లేదా ఏమిటి? నీకొచ్చిన కష్టంవల్ల మతి చలించినట్టుంది. శేఖర్! ప్యూన్! ఎవరురా అక్కడ!

పద్మావతి

ఏం! దీన్నిచూస్తే భయమేస్తోందా? ఇదొక్కటే నీమనో ధైర్యాన్ని చలింజేసిందేం? నీకు హితబోధచేశాను. న్యాయంవిచారించమన్నాను. దర్మమార్గం చూపించాను. నీ పాషాణ హృదయాన్ని కరిగించ యత్నించాను. పాపభీతి ఉన్నదేమో అని చూచాను. ఇందులో ఏదీనిన్ను కదపలేక పోయింది. దేనియందూ లేని భయభక్తులు దీని యందైనా ఉన్నాయి గనుక దీన్నిచూచి అయినా నీ ప్రయత్నము మానుతావా? నిన్ను ఊరికే బెదరిస్తున్నా ననుకుంటున్నావేమో. చూచావా నీ మనస్సులాగనే నాచెయ్యికూడా ఎంత నిశ్చలంగా ఉన్నదో, నీకున్న కార్యదీక్ష నాకూవుంది. అఖరుసారి నిన్ను బతిమాలుతున్నాను. నీ దారుణ ప్రయత్నంమాని సన్మార్గానికి రా. నాచేత నీఘోరహత్యా చేయించకు.

నారాయణరావు

దారుణ ప్రయత్నం నీదా నాదా? నేచేసేపని మంచిదనీ, దేశోపకారమనీ, ప్రజోపయోగ కరమనీ త్రికరణశుద్ధిగానమ్మి చేస్తున్నాను. నీవో! నీవాళ్లు పోయారనే కష్టంలో దుఃఖంలో హిస్టీరియాలో, న్యాయాన్యాయ విచక్షణ చేయలేనిసమయంలో యీ దారుణహత్య తలపెట్టావు. నీ చేతిలో తుపాకి చూచి భయపడ్డానను కొన్నావు కదూ! పొరపాటు. నీవు తాత్కాలి కోద్రేకంలో ఈ పని చేస్తున్నావు. తరువాత విచారిస్తా వను కొని అపని సాగనీయకుండా చేదామనుకొన్నాను. వెర్రివానా! నాకు భయ మేమిటి. అనుక్షణం మృత్యువుతో చెలగాట లాడే నాకా మృత్యువంటే భయం? నాచావువల్ల నీకేమయినా

లాభంవుంటే చంపు. చస్తాను. కాని యింతటితో యుద్ధాలు అంతరిస్తవని భ్రమపడకు. ఇంక నీయిష్టం.

పద్మావతి

ఏ చావువల్లనాకేంలాభం నాయనా! అసలు నాకేంకావాలి? దేశరక్షణకోసం నాకు పుట్టిన బిడ్డలను అర్పించాను. మానవజాతికోసం, దాని సౌఖ్యం కోసం నిన్ను హత్యచేసి అయినా యీ పని మాన్పించాలనుకొన్నాను. ఈ గుణపాఠంవల్ల ఈ పనికి ఇతరులెవ్వరూ పూనుకోరని నానమ్మకం. నాయనా! నాకు గత్యంతరము లేదా?

నారాయణరావు

లేకేం, ఆ తుపాకీ అవతల పారవేసి మీవూరు వెళ్ళడమే. ఆలోచించగా నీవంటి పిరువులూ, దూరాలోచన లేనివాళ్ళూ పోతేనేగాని సంఘం బాగుపడదు. ఈలాటి చెత్తా చెదారం కొంత పోతేనేగాని మానవజాతికి అభివృద్ధీ అభ్యుదయమూ ఉండదనుకొంటాను.

పద్మావతి

ఛీ రాక్షసుడా! నీవు మనిషివికావు. (తుపాకి ప్రేల్చును. నారాయణరావు పడిపోతాడు. దగ్గిరాచేరి కూర్చొని) వీరమాతను. దేశంకోసం భర్తనూ బిడ్డలనూ పోగొట్టు కొన్నాను. లోక కళ్యాణంకోసం తమ్ముని హత్యచేశాను. పరమేశ్వరా! మృత్యోర్మా అమృతంగమయ.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

పెద్ద మామయ్య

పెద్ద మామయ్య

పాత్రలు

సోమనాథశాస్త్రి

వెంకటేశ్వర్లు—పెద్ద మామయ్య.

సాంబమూర్తి—పెండ్లికొడుకు తండ్రి.

సుభద్ర—సోమనాథుని భార్య.

గ్రామమునసబు.

ప్రకాశం—సోమనాథశాస్త్రి బావమరిది.

శ్రీనివాసరావు—పెండ్లికొడుకు.

అవధానులు—పురోహితుడు.

సుశీల—పెండ్లికూతురు.

కరణము.

(సమయం మధ్యాహ్నం మూడు గంటల వేళ)

(సోమనాథంగారు తన ఇంట్లో కళ్లు మూసుకుని పడుకుని ఉంటాడు. ఆయన భార్య సుభద్రమ్మ భర్తని పిలుస్తూ ప్రవేశిస్తుంది.)

(తెరపడిరంగం)

సుభద్ర

ఇదిగో, ఏమండోయ్ మిమ్మల్నే, నిద్దరా, ఏమటండీ, ఇదిగో? మాట్లాడరేం, నిజంగా నిద్ర పట్టిందా ఏమిటండీ ?

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమిటిప్పుడు ముంచుకొచ్చిన వ్యవహారం ? నిజంగా నిద్ర ఒకటి, అబద్ధంగా నిద్ర ఒకటీనా ఏమిటి? సరిగ్గా నేను కన్నుమూయగానే వస్తాయేం నీ కెక్కడలేని పనులూనూ.

సుభద్ర

ఇంతట్లోకే అంత నిద్ర పట్టిందనుకో లేదు. ఊరికే నన్ను తమాషా చేయడానికి నిద్ర నటిస్తున్నారనుకొన్నాను.

సోమనాథశాస్త్రి

పాపం, ఇంకా తమాషాలు సరదాలు తీరలేదు కాబోలు.

సుభద్ర

తీరకేం, అన్నీ తీరాయి. మిమ్మల్ని చేసుకున్ననాడే తీరాయి. మీ వెటకారాలు, వెక్కిరింపులు మాటకేం కాని, పిల్ల పెళ్లిమాట ఏమిటి ? వైశాఖం వెళ్లింది. జేష్టం సగం చెల్లింది. ఎక్కడా చీమకుట్టినట్టన్నా లేదు. శ్రావణమాసం నాటికైనా...

సోమనాథశాస్త్రి

చీమకుట్టినట్టు ఏం ఖర్మం. తేలుకుట్టినట్టే ఉంది.

సుభద్ర

ఉంటే ఏదీ? ఎక్కడికీ గుమ్మం కదలరాయను. ఏ సంబంధం చూడరాయను. పిల్లాడిని మనం చూసుకోవాలి గాని, పిల్లను వెతుక్కుంటూ ఎవరైనా వస్తారేమిటీ?

సోమనాథశాస్త్రి

రాకేం చేస్తారు? పుష్పం ఉన్న చోటికి తుమ్మెదలు రావాలిగాని, తుమ్మెదలకోసం పుష్పం బయల్దేరుతుందా ఎక్కడైనా?

సుభద్ర

మీ కవిత్వాలు కట్టిపెట్టండి. ఇలా కవిత్వాలుకట్టుతూనే యింతకాలం వృథాగా కాలక్షేపం చేసారు. బారెడు మేరలో ఉందాయను, అన్ని విధాలా బాగున్నదనుకుంటిమాయెను. ఆ కాకినాడ సంబంధం ఏమైందో కాస్తమళ్ళీ కదపకూడదటండీ? ఓ మాటుకి పదిమాట్లుతిరగాలి. తప్పుతుందా యేమిటి? వాళ్ళ అవసరమా, మన అవసరమా?

సోమనాథశాస్త్రి

కదుపుతూనే ఉన్నాను. మన పెద్ద మామయ్యతో గూడా చెప్పాను. అతను కనుక్కొని ఏదో తెలుస్తానన్నాడు.

సుభద్ర

ఊహుం, చెప్పారు కదా పెద్ద మామయ్యతోటి. ఇంక తేలినట్టే వ్యవహారం

సోమనాథశాస్త్రి

తేలకేం జేస్తుంది, అదే తేలుతుంది.

సుభద్ర

అయినా మధ్యను ఈయన రాయబారం ఎందుకు ప్రతి దానికిని ? ఈ పూళ్లోవాళ్లకి ఎన్నటికీ మైనార్టీ వదలడం ఆయనయాజమాన్యం తప్పిస్వంతంగా వ్యవహరించుకోవడం ఉండదావేమిటి ?

సోమనాథశాస్త్రి

యాజమాన్యం ఏమిటిగాని, ఏదో.... పెద్దముండావాడు, ఆయనకదో సరదా. అన్నింటిలోను తనున్నాడనిపించుకోడం, తనవల్లనే సమస్తకార్యాలు సాధ్యమైనా యనిపించుకోవడమున్ను, ఒక్కొక్కళ్ళకి ఒక్కొక్క వెర్రి.

సుభద్ర

అన్నీ ఆయన నెత్తిని రుద్ది మీరంతా కాళ్లుచాపుకూచ్చోడం మీకు వెర్రి. ఎవళ్ల వెర్రి వాళ్ళ కానందం.

సోమనాథశాస్త్రి

ఇవాళా రేపో ఏదో తేలుస్తానన్నాడు.

సుభద్ర

పోనీ ఆయన నెత్తినికూచునిఅయినా కాస్తతొందరపెట్టండి, మీరు సంబంధం చూసుకోలేకపోతేను, హఠాత్తుగా ఎప్పుడో ఒకప్పుడు, ఈ పెద్ద మామయ్యాహరీ అంటే, ఈ పూళ్లోవాళ్ళు ఏమైపోతారు. వాళ్ళ పనులేలా జరుగుతాయి. పిల్లలకు సంబంధాలు ఏలాగుదొరుకుతాయి.నాకు మహాచెడ్డభయంగా ఉంది. కొంపతీసి ఆయనతో ఈ పూళ్లో వాళ్ళంతా సహగమనం చేయరుగదా ?

సోమనాథశాస్త్రి

ఆఘోరించావులెద్దూ, తెలివి తేటలకు సంతోషించాను. పాపం, ఆ బ్రాహ్మడిమీద పట్టించావేం?

సుభద్ర

ఆయనమీదా పట్టించలేదు, మీ మీదా పట్టించలేదు. ఆయన ధర్మమా అని సంబంధం చూస్తానన్నారు కనుక సరి పోయింది కాని, ఈ పిల్లకు పెళ్ళేమి టంటే, మనగతేం కానా అని ఆలోచిస్తున్నాను,

సోమనాథశాస్త్రి

ఏదో ఎప్పుడైనా కాస్త తొందరపడ్డా, మొత్తంమీద మంచి వాడు. ఏపనన్నా నాబొందే అని చచ్చేటట్టు తిరిగి చేస్తాడు. ఇవాళ తప్పకుండా వచ్చి కనపడతా నన్నాడు.

సుభద్ర

పోనీ ఓ మాటు లేచి అలా వెళ్ళకూడదూ? ఆయినా అంత బద్ధకమేమిటమ్మా అన్నింటికీని.

సోమనాథశాస్త్రి.

సరే, అయితే కాసిని మంచినీళ్ళిచ్చి, నా ఖండువా యిలా తెచ్చిపెట్టు, వెళ్ళొస్తాను. నీ సాధింపు పడలేకుండా ఉన్నాను.

సుభద్ర

మరే, పాపం.

పెద్ద మావయ్య

(వస్తూ) ఏమోయి సోమనాథం.

సోమనాథశాస్త్రి

ఇదుగో పెద్ద మామయ్యో, వెయ్యేళ్లు, యిప్పుడే నీమాట అనుకుంటున్నాం. నువ్వెక్కడా కనపడటం లేదు. ఎలా వున్నావో చూసిరమ్మంటే, మా అడది, బయల్దేర బోతున్నాను. ఏమిటి బొత్తిగా మామీద యిలా శీతకన్ను వేశావు ?

పెద్ద మామయ్య

ఇంక మేము శీతకన్ను వేస్తే నీకేం? వేడి కన్నువేస్తే నీకేం? రెండోపిల్ల పెళ్ళిదాకా నా అవసరం లేదుగదా నీకు!

సోమనాథశాస్త్రి

ముందు పెద్దదాని పెళ్ళి తేలిన తర్వాతకదా, రెండోదాని మాట. అంతవరకూ నీదే బాధ్యత.

పెద్ద మామయ్య

ఎవరి బాధ్యతాలేదు. అదృష్టవంతుడవు.

సోమనాథశాస్త్రి

అదేమిటి ? నిమ్మళంగా తప్పించుకొని అవతలకి జారుదామనుకుంటున్నావా యేమిటి ?

పెద్ద మామయ్య

నీ రొట్టి నేతిలో పడ్డదిలేవయ్యా.

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమిటీ ?

పెద్ద మామయ్య

సంకల్ప సిద్ధుడవు.

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమిటయ్యా, మామయ్యా చెంపుతున్నావు. సంబంధమే మైనా చూశావ యేమిటి?

పెద్ద మామయ్య

పిల్ల మహా అదృష్టవంతురాలు.

సోమనాథశాస్త్రి

నన్ను చంపక సంగతేమిటో చెపుదూ.

పెద్ద మామయ్య

సంబంధమనగా సంబంధమా? అదృష్టవంతులకు అన్నీ అలా కలిసివస్తాయి.

సోమనాథశాస్త్రి

సరే, నీ కబుర్ల కేం లెద్దూ.

పెద్ద మామయ్య

అలాగే చూద్దుగాని, కాస్సేపుంటే నీకే తెలుస్తుంది.

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమిటి తెలిసేది?

పెద్ద మామయ్య

ఏమిటా? పెళ్ళివారు రావడం, పిల్లని చూసుకోవటం, పెళ్ళికొడుకును మీరు చూడటం, ఒకొళ్ల కొకళ్ళు నచ్చడం, తథాస్తు అనుకోవటం ముహూర్త నిశ్చయం చేసుకోవటం, మీరు పెళ్ళిపనులు ప్రారంభించటం, నేను సంబారాలన్నీ సంపాదించటం, చాలా యిప్పటికి?

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమిటి? వాళ్ళిప్పుడొస్తారా పెళ్ళివారు! యిప్పుడు! చంపావు కాస్త ముందు చెప్పకూడదు మామా! ఇదిగో ఏమేవు! ఏం చేస్తున్నావు? నిన్నే, అమ్మాయి ఏది?

సుభద్ర

ఏమిటా కేకలు వస్తుంటేను?

సోమనాథశాస్త్రి

పెద్ద మామయ్య పిల్లకి సంబంధం తీసుకొచ్చాడు. నే చెప్పానా, అతను దేవాంతకుడు, సంబంధం ఎక్కడున్నా గాలించి లాక్కొస్తాడుఅని. మామా, అసాధ్యుడవోయి.

సుభద్ర

అయితే ఎవరు? ఏ వూరు?

సోమనాథశాస్త్రి

అవంతా తర్వాత చెప్తాంగాని, ముందు పిల్లని ముస్తాబు చెయ్యి, వాళ్ళిప్పుడు చూడ్డానికి వస్తారట.

సుభద్ర

ఏమిటిప్పుడే? అదేమిటండీ కాస్త ముందేనా చెప్పారు కాదు?

సోమనాథశాస్త్రి

పోనీ యిప్పుడైతేనేం, త్వరగాకానీ.

సుభద్ర

ఆ హడావుడేమిటండి? ఎవరో, ఏవూరో, సంగతేమిటో, సంపర్కమేమిటో, ఏమీ తెల్సుకోకుండా, ఎవళ్ళు పడితే వాళ్లకి అతగ్గానే పిల్లని చూపించటమేనా ఏమిటి? కాస్తమంచీ, చెడ్డా

కనుక్కోవటం, ఆర్షేయ, పౌరుషేయాలు చూసుకోవడం ఏమీ లేదా ఏమిటి? ఎవరో రావడం, ఏదీ పిల్లఅనడం, మనం తీసు కొచ్చి చూపించడమూనున్నా, ఇదేం కూరకాయల బేరమా ఏమిటి?

సోమనాథశాస్త్రి

ఒసి వెర్రివానా, అదా, నీసందేహం? పెద్దమామయ్యఆవేం చూడకుండా తీసుకొస్తాడనుకొన్నావా యేమిటి? వాళ్ళను ఎన్ని పరీక్షలూ చేయకుండా వచ్చాడనా, నీ వుద్దేశం?

పెద్దమామయ్య

మీ ఆవిడ నే నేదో ఒట్టి నాయనమ్మ ననుకుంటోంది

సుభద్ర

అబ్బే, అదికాదు బాబుగారూ ఎంతమాటన్నారు. మీమీద గౌరవం, నమ్మకం లేకనుకాదు. మావారేదో కాకినాడ సంబంధం అంటేనూ, అదా మరొకటా, అని అడిగాను. మరేం లేదు. ఆడదాన్ని, ఆదుర్దాకొద్దీ అడిగాను. మీరేమీ అనుకోకండి.

పెద్దమామయ్య

ఫరవాలేదమ్మా. అనుకోటానికి ఏముందీ? ముందు చెప్ప వలసిందేగాని, వ్యవధిలేకపోయింది. కాకినాడ సంబంధం కాదు, దాని తాతలాటి సంబంధం ఇది. నేను మొన్న పనుండి రాజమండ్రీ వెళ్ళాను. అక్కడ నా చిన్ననాటి స్నేహి తుడొకడు కనబడ్డాడు. మాటల సందర్భంలో అతని కొడు కొకడున్నాడని విని, వెంటనే మనపిల్లమాట చెప్పి. చేసుకుం టేగాని వీల్లేదని బలవంతపెట్టి...మహా గునిశాడులే...ఇప్పుడు కాదనీ, ఈ యేడు చేయననీ, ఆలోచిస్తాననీ, వెనకనుంచి

ఉత్తరం రాస్తాననీ, మామూలు పద్ధతులు ఉన్నాయికదూ, మగపిల్లలున్నవాళ్ళకు-అన్నీ ఏకరువు పెట్టాడు. అవేం నాదగ్గర పనికిరావని, ముందు పిల్లనిచూడమని రెక్కపట్టుకొని లాక్కొచ్చాను. మన పిల్లను చూచిన తర్వాత వద్దని వదులుకునేవాడు ఎవడుంటాడమ్మా?

సుభద్ర

ఏవో బాబుగారికి మామీద అభిమానంచేత అనటమేకాని, ఇంతనూ పిల్ల అదృష్టం. వస్తా. క్షణంలో పిల్లకు తలదువ్వి, కాఫీకి కాసిని నీళ్ళుపడేసి.

పెద్దమామయ్య

ఏమమ్మోయి, అభిమానంకాదు, ఏంకాదు, ఈ ఊళ్లో, ఈ ఊళ్లోనేకాదు, ఈచుట్టుపక్కల గూడా మన పిల్ల ముందు నిలబడటానికైనా ఎవళ్ళకూ తాహతు లేదు. దానికి తలదువ్వకపోయినా సరే, అలంకరింపకపోయినా సరే, వెర్రిముండ, అలాంటిపిల్ల ఉన్నదటమ్మా. పిల్లా అది, రత్నం కాని.

సోమనాధశాస్త్రి

చాల్లెద్దు మామా, నీపొగడ్తల కేమి? అంత అందంగా ఉన్నదని, ఎవళ్ళైనా ఊరికే చేసుకుంటారు గనుకునా? కట్నం మస్తుగాయిస్తే, పిల్లకు రూపం, గుణం, శీలం ఏమీ అక్కర్లేదు, చాలా మందికి,

పెద్దమామయ్య

అందరూ అలా వుంటారుటయ్యా. పైగా మన దగ్గిర కట్నాలుగిట్నాలు మాట తల పెట్టారంటే తన్ని తగిలేస్తాను. మనపిల్లను చూసి చేసుకోవలసిందే కాని, డబ్బుని చూసి చేసికునేవాళ్ళు పిల్లనేం సుఖపెడ్తారు?. కాస్తచనువిస్తే ఇప్పుడు

అక్కడ నుంచి ఎంతకప్పరమ్మన్నా, కార్యం చేసుకోమన్నా పిల్లను తీసుకెళ్ళమన్నా, అన్నిటికీ ఏదోవంకపెట్టి పేచీలు ఆరంభిస్తారు. వాళ్ళకు డబ్బే ప్రాణం.

సోమనాథ శాస్త్రి

నిజమేకాని, లోకాచారం ఒకటి ఏడుస్తోందికదూ? కట్నం లేకుండా చేసుకుంటే మరీ సంతోషం. వాళ్ళడక్కపోతే అడిగిన కన్న ఎక్కువ ముట్టచెప్పితే ఎవళ్ళ మర్యాద వాళ్ళకు దక్కుతుంది,

పెద్దమామయ్య

నీ కెందుకు? నువ్వుమాట్లాడకూరుకో. నేను చెప్తాను. గదూ. ఆ నిష్ఠూరాలేవో, నేనే పడతాను.

సోమనాథ శాస్త్రి

అలాగే గాని, పిల్లవాడెలా వుంటాడు? ఏం చేస్తున్నాడు? వాళ్ళ స్థితిగతులు ఏమిటి? కులగోత్రాల సంగతి నేనడగ నక్కరలేదనుకో. మన గౌరవానికి తగ్గ సంబంధం కాకపోతే, నువ్వసలు చూడనే చూడవు.

పెద్దమామయ్య

అబ్బే, అటువంటి పొరపాటు చేస్తానా? శ్రీపాదవారు, రాజ మండ్రి, పెళ్ళికొడుకు తండ్రి సాంబమూర్తి అని, యింజనీరు పని కొన్నాళ్ళు, కంట్రాక్టులు కొన్నాళ్ళూచేసి, బాగా సంపా దించాడు. పిల్లవాడు బి. ఏ ఆనర్సు పరీక్షకు వెళ్ళాడు. నిసింద్రీలాంటివాడు, రూపానికి చెప్పక్కర్లేదు. ఇన్నిమాట లెందుకు? అన్నివిధాలా మన పిల్లకు తగ్గవాడు. మాటలతో పనేముందీ? మీరే చూస్తారుగదూ యిప్పుడు?

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమిటి? వరుడుగూడా వస్తున్నాడా? ఓరి! దేవాంతకుడ వేయి నువ్వు. నువ్వులేక పోతే, మేమంతా ఏం కావలసిందీ?

పెద్దమామయ్య

అది తరువాత ఆలోచిద్దాం. పిల్ల తయారయిందా? వాళ్ళొ స్తూంటారు యీ పాటికి. ఇదిగో నువ్వుమట్టుకు ఏమీ తొందర పడి ఇంతిస్తాను, అంతిస్తానని గంతులు వెయ్యకేం. ఇదిగో, మాటలోనే వచ్చారు పెళ్ళివారు.

(ప్రవేశం సాంబమూర్తి-శ్రీనివాసరావు)

దయచేయండి సాంబమూర్తిగారు. రావోయి శ్రీనివాసరావు. ఏమి టీ వూళ్ళో అడుగు పెట్టే సరికే, పెళ్ళికళ వచ్చిందేమిటి!

సోమనాథశాస్త్రి

దయచేయండి. చాలా సుదినం యీవేళ. మా పెద్ద మామయ్య ధర్మమా అని, మీ దర్శన భాగ్యం, పరిచయ భాగ్యం కల్గింది, మాకు.

పెద్దమామయ్య

యీ కబుర్లకేం. మా శ్రీనివాసరావుని యిక్కడ కట్టి వేయ కల్గినట్లయితే, అప్పుడు నీ అదృష్టం అనుకున్నా, ఏమనుకున్నాను.

సాంబమూర్తి

నుంచున్న పళంగా లాక్కొచ్చావుకదా. ఊరికే కట్టివేయి స్తావో, సంకెళ్లే వేయిస్తావో, ఏం ముళ్ళు వేయిస్తావో, మరి.

సోమనాథసాస్త్రి

ఏం ముళ్ళు వేయిస్తారులెండి. మూడు ముళ్లూ వేయి

స్తారు. మా పెద్దమామయ్యా ఎంతకైనా సమర్థుడు లెండి. ఏమే, కాళ్లు కడుక్కోవడానికి నీళ్ళిచ్చి వాహం తీసుకురా, లేకపోతే పట్నవాసస్థులు వారు కాఫీ పుచ్చుకుంటారేమో.

సుభద్ర

ఇదిగో వచ్చాను.

(ప్రవేశం—సుభద్ర)

అన్నగారూ కాళ్ళు కడుక్కోండి. నాయనా కాళ్లు కడుక్కో బాబూ. వారు కాఫీ పుచ్చుకుంటారో, టీ పుచ్చుకుంటారో కనుక్కోండి.

సోమనాథశాస్త్రి

చూశావా మామా. మా ఆవిడ పల్లెటూరి దైనా, పట్నవాసపు మర్యాదలు నేర్చుకుందయ్యోవు. ఏదో ఒకటి తీసుకురా త్వరగా, పిల్లనికూడా తీసుకురా.

సుభద్ర

క్షణంలో వస్తున్నాను. పిల్లకూడా సిద్ధంగానే ఉంది.

(నిష్క్రమణ)

సోమనాథశాస్త్రి

ఇదిగో తువ్వాలు. ఇలా దయచేయండి. ఇక్కడ కూచుందాం. కాఫీ తీసుకోండి.

సాంబమూర్తి

అబ్బే, ఇప్పుడేవీ అక్కర్లేదండి. ఏదీ పిల్లను ఒక్కసారి చూపిస్తే మళ్ళి తొందరపని ఉంది.

పెద్దమామయ్య

వెడుదురుగాని. పిల్లను చూస్తే ఆమాటనవు. ముందు

కాస్త ఫలహారంచేసి కాఫీ తీసుకో. పిల్లని చూడడానికి వెళ్ళి నచోట భోజనం చెయ్యకూడదు కాని, కాఫీ ఫలహారాలకు అభ్యంతరం లేదు.

సాంబమూర్తి

అభ్యంతరంకోసం కాదు.

సోమనాథశాస్త్రి

పిల్లను తీసుకొస్తుంది. ఫలహారం కానివ్వండి. ఏమే. ఇంకా తెమల్లేదు.

సుభద్ర

ఇదిగో వచ్చాను.

(ప్రవేశం సుభద్ర-సుశీల)

సోమనాథశాస్త్రి

రా అమ్మా, ఇలారా, ఇక్కడకూచో. (ఒక్కక్షణంనిశ్శబ్దం)

పెద్దమామయ్య

ఏమోయి సాంబం. మాట్లాడవేం. ఎలా ఉందిపిల్ల. రెప్ప వాల్చకుండా అలా చూడకండి. మా అమ్మాయికి దృష్టితగులు తుంది. ఏదో తొందర పనుందన్నావు. లేవవేం.

సోమనాథశాస్త్రి

ఉండవోయి, నీ వేళాకోళాలూ నీవూను. బాబూ. ఇలావచ్చి ఇక్కడ కూచో నాయనా. నువ్వేమీ మొహమాట పడకు. నిదానించి చూసుకో. మేమేమీ అనుకోము.

సాంబమూర్తి

అమ్మాయి, ఏమన్నా చదువుకుంటోందా.

సోమనాథశాస్త్రి

ఏం చదువండి. పల్లెటూరు చదువులు. తమకు తెలియని దేముంది. ఏదో సంస్కృతంలో పంచకావ్యాలూ, రెండు మూడు నాటకాలూ అయ్యాయి. తెలుగుకూడా బాగా చెప్పించాను. కొద్దిగా హిందీ చెప్పించాను. ఇప్పుడంతా చదువుకుంటున్నారని పిల్ల సరదా పడితే మేష్టరుని పెట్టి, ఇంగ్లీషు కూడా చెప్పిస్తున్నాను. మీపటికి కాశీపరీక్షకు, మెట్రిక్యులేషనుకు పంపుదా మనుకున్నాను. మాకు యాత్రా వాని పరీక్షా రెండు కలిసి వస్తాయని.

సాంబమూర్తి

బాగుంది. చాలా బాగుంది.

పెద్దమామయ్య

ఎందుకండి. వెథవ చదువులు. కూటికా గుడ్డకా. మొగాళ్ళకి ఈ చదువులు పనికి రావనుకుంటూ ఉంటే, ఆడవాళ్ళకెందుకు?

శ్రీనివాసరావు

అమ్మాయి ఏమన్నా పాడుతుందా అండి.

పెద్దమామయ్య

భేష్. ఈ కాలం కుర్రాడు అడగవలసిన ప్రశ్న అడిగావు. కిన్నెరలా పాడుతుంది.

సోమనాథశాస్త్రి

ఏదో కొద్దిగా పాడుతుంది. వీణకూడా నేర్చుకుంటోంది. కాని బాగా చెప్పేవాళ్ళు లేరండీ. ఇక్కడ.

సాంబమూర్తి

ఏదేనా పాడమ్మా ఒక్కపాట.

సోమనాథశాస్త్రి

పాడమ్మా భయంలేదు.

పెద్దమామయ్య

మేష్టరుగారు లేందే భయంగాఉంది.

సోమనాథశాస్త్రి

భయమెందుకమ్మా, పరవాలేదు పాడు.

పెండ్లికూతురు

శ్రుతికూడా లేకుండా ఎలాగ?

శ్రీనివాసరావు

శ్రుతిలేకుండా పాడుతేనే బాగుంటుంది.

సోమనాథశాస్త్రి

సరే కానియ్యి.

పెండ్లికూతురు

(పాట)

సాంబమూర్తి

బాగుంది, చాల్లే అమ్మా.

శ్రీనివాసరావు

ఇంకొక్కటి సినీమా పాటేదేనా?

సాంబమూర్తి

ఎందుకు నాయనా, తరవాత సావకాశంగా వినొచ్చు.

పెద్దమామయ్య

ఆ మూడు ముళ్ళూ పడ్డతరవాత నువ్వు 24 గంటలు పాడించుకోవచ్చు, వంటావిడ వంట చేస్తుంది. ఇంటావిడ పాడుతుంది.

సాంబమూర్తి

శలవిప్పించాలి. మళ్ళీ దర్శనం చేస్తాను.

సోమనాథశాస్త్రి

మా పిల్లను ఎలాగైనా మీ ఇంట్లో పడేసుకోవాలని మా ప్రార్థన.

సాంబమూర్తి

అలాగే, శలవు.

సోమనాథశాస్త్రి

మంచిది మామా, ఏం చేస్తావో నీ దయ. శెలవు.

పెద్దమామయ్య

మళ్ళీ వస్తానోయి.

(పెళ్ళివారు నిష్క్రమిస్తారు)

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమే ఎలా ఉంది సంబంధం.

సుభద్ర

నామాటకేం? మీ అమ్మాయి నడగండి ముందు.

సోమనాథశాస్త్రి

ఏమమ్మా తల్లీ, రా, ఇలారా? ఎలా ఉన్నాడు పెళ్లి కొడుకు?... చెప్పమ్మా ఫరవాలేదు. చెప్పకపోతే ఎలా తెలు

స్తుంది. నీ కిష్టంలేని సంబంధం చేస్తామని కలలో నేనా అనుకోవద్దు.

సుభద్ర

చెప్పమ్మ, ఇక్కడ పైవాళ్లెవ్వరూ లేరులే.

పెళ్ళికూతురు

బాగానే ఉన్నారు.

సోమనాథశాస్త్రి

బాగానే ఉన్నాడా, చాలా బాగున్నాడా?

సుభద్ర

చాల్లెద్దురూ మీ కబుర్లూ మీరూను.

సోమనాథశాస్త్రి

అయితే వారు వప్పుకుంటే నీకభ్యంతరం లేదన్న మాటేనా.

పెళ్ళికూతురు

అలాగే.

(ప్రవేశం-పెద్దమామయ్య)

పెద్దమామయ్య

నేను చెప్పలేదుటోయి, మన పిల్లను చూస్తే వారు విడిచి పెట్టరని, వారు తథాస్తు అనుకోడానికి వచ్చారు.

(ప్రవేశం-సాంబమూర్తి, శ్రీనివాసరావు)

సోమనాథశాస్త్రి

చాలా సంతోషం, దయ చెయ్యండి. మాపిల్ల అదృష్టం

ఇంతకూను. మీకోతలు కాపడమనేది ఎంత సుకృతం చేసుకుంటేను.

పెద్ద మామయ్య

నువ్విప్పు డాయన్ను అట్టే స్తోత్రం చెయ్యకు.

సాంబమూర్తి

మన పెద్ద మామయ్య చాలాదూరం బలవంత పెడుతున్నా డీసంబంధం చేసుకుంటేనే కాని వీలులేదని.

సోమనాథశాస్త్రి

ఆయన బలవంతంమీద చేసుకుంటున్నా రన్నమాట.

సాంబమూర్తి

అబ్బే, అదికాదు, తమ మర్యాదా మంచీ అన్నీ విన్నాను. మనకు ప్రధానంగా కావలసినది అదే కాదండీ!

సోమనాథశాస్త్రి

అయితే పిల్లవా డేమంటాడు? వివాహం చేసుకోవలసిన వాడూ, అనుభవించ వలసినవాడూ ఆతనుకాదండీ మరి.

సాంబమూర్తి

వాడికీ అంగీకారమే, పైగా కుర్రనాగమ్మ, వాడికేం తెలుస్తుంది.

పెద్దమామయ్య

ఇప్పుడు కుర్రవాడి పట్టేనయ్యా. తథాస్తు అనే వాకా వాడీవూరునుంచి కదలనంటున్నాడు.

సోమనాథశాస్త్రి

బాగుంది, చాలా సంతోషం, అయితే ఇంకనేం. ఆతన్ని కూడా తీసుకురా. తాంబూలాలు ఇచ్చేద్దాం.

సాంబమూర్తి

ముహూర్తాని కేమిటెండి? అలాగే చూద్దాం. కాని, మరి....ఆ...

పెద్దమామయ్య

అతని గొడవ అదికాదోయి. ముడుపు ఏమి చెల్లించుకుంటావూ అని అతనడిగేది.

సోమనాధశాస్త్రి

దానికేముండి, తమ శలవు అన్నానుగా. పిల్లకు రెండు వేల రూపాయల కన్నెతొడు గుంది. ముద్దు ముచ్చటలకూ మామూలు లాంచనాలకూ ఏమీ లోటుండదు. వివాహం మీ చిత్తం వచ్చినట్లు చేస్తాం.

సాంబమూర్తి

కట్నం అంటూ ఏదో, కావాలని కాదనుమండీ, లోకాచారం. నేనూ అట్టే పట్టుపట్టే వాడిని కాదనుమండీ.

సోమనాధశాస్త్రి

పోనీ అలాగే, తమ అభిప్రాయమేమిటో శలవిప్పించండి.

సాంబమూర్తి

బెజవాడ సంబంధం ఎరుగుదువుగా మామా, మూడువేలు ఇస్తామన్నారు. ఇంకా ఏవేవో అన్నారు, ఏమిటో అప్పటిలో ఊరుకున్నాం. అమధ్య నిడదవోలు నుంచి ఒక రొచ్చారు. నాలుగు వేలిస్తామని. తణుకు వాళ్లు చెప్పనే అక్కర్లేదు. ఐదువేలి స్తామనీ, ఒక్కతే పిల్లనీ, ఆస్తంతా, దానిదే ననీ, కాళ్లా వేళ్లా పడి బ్రతిమాలుతున్నారు.

పెద్దమామయ్య

పాట ప్రస్తుతం అయిదుపగ్గిర ఆగింపన్నమాట.

సాంబమూర్తి

పాటకాదేయి. జరిగిన సంగతి చెప్పాను. నేను ఇందులో ఒకర్రిరితేనూ ఇంత కావాలని అనలేదు.

పెద్దమామయ్య

ఊరికే ఎంత వస్తుందో చూదామని ఆగావన్నమాట.

సోమనాథశాస్త్రి

అయితే ఇప్పుడు ఏమిశలవిస్తారు.

సాంబమూర్తి

శలవుకేముంది. ఒకరు పెట్టనే పెట్టారుగా. ఆ అయిదూ మీరు...

సోమనాథశాస్త్రి

అయిదు వేలే—

సాంబమూర్తి

ఇంకొక రిస్తామంటున్నది...

సోమనాథశాస్త్రి

వారికింక పిల్లలు లేరంటున్నారు కదూ. మాకింకా ఉన్నారు. పైగా మా ఆవిడింకా ముసలిదికాలేదు కూడాను. అందుచేత తమరేదో కాస్త ఆలోచించి....

సాంబమూర్తి

ఆలోచనకేముంది. బాబూ, డబ్బుచూసుకుంటే నంబంధాలు ఎలావస్తాయి?

పెద్దమామయ్య

రాకెంచేస్తాయి. మహ చక్కగా వస్తాయి. అయిదు వేలు కావాలేం? ఈ వేలిస్తామన్న వాళ్ళపిల్లలు ఒక్కరేనా మా పిల్లకు దిగదుడుపుకేనా పనికొస్తారా? తనుకు సంబంధం నేను ఎరుగుదును. చేసుకోపాపం. ఆస్తి కూడా చాలా వస్తుంది. పిల్ల తాతగారు బాగున్నారు. గ్రామ పౌరోహిత్యం. రోజూ ఇంట్లో గుమ్మడి కాయకూ, కందకూ, అరిటికాయకీ, పెసరపప్పుకీ తడుముకో నక్కర లేదు. క్షేమగ్గా ఉంది, చేసుకో పాపం. బెజవాడ సంబంధం ఎరుగుదును. అది బాగానే ఉంటుంది. ఎంతమంది వెళ్లినా భోజనానికి అభ్యంతరం ఉండదు. వాళ్ళ హొటల్లో పూటకు రెండు మూడు వందలమంది లేస్తారు. బహు అనుకూలంగా ఉంటుంది. చెప్పొచ్చావు సిగ్గులేక.

సాంబమూర్తి

అందుకనే అవేమీ చేసుకో లేదయ్యా.

పెద్దమామయ్య

నాకుతెలుసు. ఆ సంబంధాలకీ దీనికీ సాపత్యం తెచ్చి, కష్టమడుగుతావేం?

సోమనాధశాస్త్రి

పోనీ లేదయ్యా. అడుగుతే తప్పేముంది. వారు అడగడమూతప్పులేదు, మనం ఇవ్వడమూ తప్పులేదు. తాహతు ఉండాలి కాని.

పెద్దమామయ్య

అలాగేం. ఎందుకు తప్పులేదు. రెండూ తప్పే.

సోమనాథశాస్త్రి

అలా అంటే ఎలాగు. ఏదో మనం ఇంత ఇవ్వ గలమని అందాం వారికి నచ్చితే చేసుకుంటారు.

పెద్దమామయ్య

ఇవ్వగలవు లేవయ్యా మహ. ఉన్నవాడవు ఎలాగైతేనేం బయలు దేరావు.

సోమనాథశాస్త్రి

నువ్వలా పట్టు పట్టకు. ఏదోమోస్తరుగా మనం సర్దుకుందాం. వధూవరులకు ఒకళ్ళకు ఒకళ్ళు నచ్చి, తక్కినవన్నీ బాగున్నప్పుడు ఏదో ఓవంద అటో, ఇటో చూసుకోవాలి.

పెద్దమామయ్య

ఇదుగో ఈవిషయంలో నువ్వేం మాట్లాడకు.

సాంబమూర్తి

సరే అయితే శలవా.

సోమనాథశాస్త్రి

దయచెయ్యండి వెడుదురుగాని, మీరేదో మరోమాట అనాలిమరి.

సాంబమూర్తి

నేనింక ఏమని ఏమి లాభం. పెళ్ళిచేసేవారు మీరనుకున్నాను కానిపెద్దమామయ్య అనుకోలేదు.

సోమనాథశాస్త్రి

ధర్మమా అలాఅనడం. ఏదో అతను చనువుకొద్దీ.

పెద్దమామయ్య

అవునయ్యా. నేనే చేసేవాణ్ణి. అతని వంతు పిల్లల్ని కనడం మట్టుకే. తరువాత బాధ్యతంతా నాది. సరేనా.

సాంబమూర్తి

అందుకనే శలవు ఇప్పించమంటున్నాను.

పెద్దమామయ్య

అయితే నువ్వు కట్నంలేనిదే పిల్లాడికి పెళ్ళి చెయ్యవన్న మాట.

సాంబమూర్తి

అలాగే అనుకో.

పెద్దమామయ్య

సరే, అయితే వెళ్ళు లక్ష్మిలాంటిపిల్లను వదులుకుని వెళ్ళి నువ్వేమాత్రం సంబంధం తెస్తావో చూస్తాను.

సోమనాథశాస్త్రి

అబ్బా. ఆపట్టుదలెందుకు మనంఏదో—

పెద్దమామయ్య

ఇదిగో నిన్ను ఊరుకోమని చెప్పానా. కట్నంకావాలేం కట్నం. లక్షసార్లు కట్నాలు కూడదని లెక్చరిచ్చాడు ఇతను. దేశాభిమాని. తన దగ్గరకొచ్చేటప్పటకి ఎన్ని వేలిస్తావంటాడా?

సోమనాథశాస్త్రి

పోనిద్దూ. ఆగొడవ మనకెందుకు? మనశక్తి వంచన లేకుండా?

పెద్దమామయ్య

చాల్లే మహ కూతుర్ని కన్నా వెలా గై తేనేం. అతను అర్పుకుచచ్చినా ఒక్క దమ్మిడీ ఇవ్వను. ఏంచేస్తారో చేసు కోండి. కట్నం! వాళ్ళబ్బనాడూ వాళ్ళతాతనాడూ కట్నాలు పుచ్చుకునే చేశారు పెళ్ళిళ్ళు. కట్నం! ఈ ఉన్నదంతా చాలక ఇంకా అయిదువేలు కట్నంట. కూడా కట్టుకెడతాడు కాబోలు. నాకుపనుంది, నేను వెడుతున్నాను కాని, నువ్వు కట్నమిచ్చావంటే మాటపక్కదు. శలవు.

(పెద్దమామయ్య నిష్క్రమణ)

సాంబమూర్తి

వీడెక్కడ దొరికేడండీ మీకు. ఈ ప్రేతగాడు శుభాలకు పనికిరాడు.

సోమనాథశాస్త్రి

అతను పెద్దవాడు. మాకందరికీ ఆప్తుడూను.

సాంబమూర్తి

అయితే ఇతన్ని నమ్ముకుంటే మీ పనులు అయినట్టే. పిల్లకు సంబంధం దొరికినట్టే.

సోమనాథశాస్త్రి

అతని మాటల కేమిలెండి. మనం ఏవో అనుకుంటే ఇది రెండోవాళ్ళ చెవినిపడ నక్కరలేదు.

సాంబమూర్తి

ఏమంత దొంగతనమేం ఖర్మం.

సో॰నాథశాస్త్రి

దొంగతనం కాదు. అల్లరెందుకని. మావూరికల్లా అతను పెద్ద. మాకందరకూ బోలెడంత అండగా ఉంటాడు, ఏమీ అపేక్షలేనివాడు. అతనితోటి వైరమెందుకని.

సాంబమూర్తి

సరే, అయితే నాకుశలవు. రేపు పీటలమీద కూచున్న తరువాత ఇతను వీలులేవంటే అప్పుడేం చెయ్యం.

సోమనాథశాస్త్రి

అలాకాదు. నామనవి వినండి. మనం ఒక తమాషా చేద్దాం. అతను రేపు ఊరికెడు తాడు. ౧౫ రోజుల దాకా రాడు. రేపు బుధవారం కాక పైబుధవారం నాడు మంచి ముహూర్తం ఉంది. ఆ ముహూర్తానికి వ్యవధి తక్కువగా ఉన్నా ఎలాగో అయిందనిపిద్దాం. మీకేలోటూ రానివ్వను. మా పిల్లను మీ పిల్లగా చేసుకోడమే నా అభిలాష. అనుగ్రహించాలి,

సాంబమూర్తి

సరే, అయితే వాడి తెగులు కుదురుద్దాం. అలా చేయించండి. మావాళ్లల్లో ఇన్ని వేలిస్తామన్న సంబంధాలు వదులుకుని ఈ సంబంధం ఊరికే చేసుకున్నానన్న అపఖ్యాతి మట్టుకు రానివ్వకండి.

సోమనాథశాస్త్రి

ఎంతమాట. అపఖ్యాతి కూడానా, తమకు బోలెడంత ఖ్యాతి వస్తుంది.

సాంబమూర్తి

(?)లవు మరి.

మనాధశాస్త్రి

శలవు. సుముహూర్త మయ్యేవరకూ రెండో చెవిని పడని వ్వకండి.

(అంతా నిష్క్రమిస్తారు)

రెండవ రంగం

[పెళ్లి పందిర-మంగళధ్వని అవుతూ వుంటుంది.]

ప్రకాశం

ఏమర్రా, మంగళ స్నానాలు అయినాయా లేదా? ఇదుగో చూడండి. మంగళ సూత్రానికి వెళ్ళారర్రా? అక్కయ్యా, ముందు పిల్లని గౌరీపూజకు కూచోపెట్టండి. బావా త్వరగా తెమలాలోయి. మళ్ళీ ఆ ముండా కొడుకొస్తే చస్తాం.

సోమనాధశాస్త్రి

మా ఆలస్యం ఏమీ లేదు. ఏమంటేయి, అవధాన్లుగారూ తెమలరేం ఖర్మం. పెద్దమామయ్య ఊడిపడ్డాడంటే—

అవధానులు

రండి బాబూ రండి. కొబ్బరి బొండం తాంబూలంచేత్తో పట్టుకురండి. యశ్శివో నామరూపాభ్యాం, యాదేవీ సర్వ మంగళాః తయోఃసంస్మరణాత్ పుంసాం సర్వతో జయమం గళాం-లాభస్తేషాం, జయస్తేషాం, కుతస్తేషాం పరాభవః యేషాం ఇందీవర శ్యామో, హృదయస్తో జనార్దనః-ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదాం లోకాభిరామం

శ్రామం భూయోభూయో నమామ్యహం. సర్వమంగళ మాంగళ్యే, శివే, సర్వార్థసాధకే, శరణ్యేత్ర యంబకే దేవి, నారాయణి నమోస్తుతే. ఆ తాంబూలాలూ, బొండాలూ యిలా యిచ్చి కూచోండి, ఆచమనం చేయండి, కేశవా యిస్వాః; నారాయణాయిస్వాః; మాధవా.

సాంభమూర్తి

చూడండి అవధానులుగారూ, సాధ్యమైనంత టూకీగా తెమల్చాలి. ఆ ముండాకొడుకు రాకముందు మూడు ముళ్ళూ పడితే...

అవధానులు

ఎంతోసేపా, అయిపోయింది, ఏమండీ పిల్లని తీసుకురండి. కన్యాం కనక సంపన్నాం... ఆ జ్యోతులు తీసుకురండి ముత్తైదువులు.

అవధానులు

ఏమండోయి, కానివ్వాలి-మహాసంకల్పం లేకపోతే మంగళ సూత్రం ముడిపడదా యేమిటి?

అవధానులు

పడకేమండీ? పెళ్ళికొడుకు తప్ప తక్కినదేం లోపించినా ముడిపడ్డానికి అభ్యంతరంలేదు.

సాంబమూర్తి

కానివండి. లోటుబాట్లు ఏమైనాఉంటే, సాయంకాలం సావకాశంగా ఏ కరువు. పెట్టుకుందాం.

అవధానులు

ఆఁ, అయిపోయిందండీ, భజంత్రీలు వాయించండ్రా.

ప్రకాశం

బాబోయి, పెద్దమామయ్యా వస్తున్నాడు.

అంతా

అయ్యో వాడ్ని తగలెయ్యా.

అవధానులు

ఇప్పుడుకాదు బాబూ అమంగళం. ఈ మూడు ముళ్లూ పడ్డతర్వాత మీ యిష్టంవచ్చినట్లు చెయ్యండి.

ప్రకాశం

మునసబుగారూ పెద్ద మామయ్యాను ఒక్క క్షణం గుమ్మం లోనే ఆపి బాతాఖానీ కొట్టండి. బాబూ మాట దక్కించాలి. కరణంగారూ కాస్త మీరుకూడా నోరూ, అవసరమైతే చెయ్యీ గూడా చేసుకోవాలి.

మునసబు

మీకేం ఫరవాలేదు. ముందు ముడేయించండి. మంత్రాలు తరవాత ఏ కరువు పెట్టవచ్చు.

సాంబమూర్తి

బావగారూ, తంతంతా తర్వాత జరుపుదాము. ముందు ముడి పడ నివ్వండి.

సుభద్ర

ఈ ఎక్కుమాలిన శనిగాడెక్కడ దొరికాడు మనకి గ్రామా రిష్టంలాగ! శుభమా అని పిల్లకి పెళ్లిచేసుకుంటూంటే ఏ ముద్దూ ముచ్చటా లేకుండా యిదేం ఖర్మం పానకంలో పుడక లాగ.

ఊఁ అలాగే. ముద్దు ముచ్చట్లన్నీ తర్వాత జరుపుకుందాం. ఏమండీ అవధాన్లుగారూ యింకా ఏమిటాలస్యం?

అవధానులు

చిత్తం. ఏమీలేదు బాబూ. యిలారా నాయనా, యిది మెళ్ళో ముడేయి. నా మెళ్ళో వేసేవుగనక. పెళ్లికూతురు మెడలో మూడు ముళ్లూవెయ్యి. యిప్పుడుకొంచెం ఒదులుగానే వెయ్యి. తర్వాత బిగిద్దాం.

(ప్రవేశం-పెద్దమామయ్య)

మునసబు

ఇదిగో పెద్దమామయ్య వచ్చాడయ్యా. ఏమయ్యా ఎక్కడికి పోయావు? మంచి సమయానికీ మామయ్యా వేమిటి?

పెద్దమామయ్య

నేను మామయ్యానుకాదుమరీ పెద్దలంతా గ్రామపెద్దలు, గూడుపుఠానీ చేసి, చేశారుగా నిర్వాకం. నేను మామయ్యానేం?

మునసబు

అది ఏమిటయ్యో. మధ్యను మామీద పడతారేం. సంబంధం కుదిర్చినవారు మీరూ, చేసినవారూ మీరూ.

పెద్దమామయ్య

అందుకనే, ఏరువాటి తెప్పతగలేసినట్లు నా అవసరం తీరిపోయింది. వజ్రపు తునకలాంటి అల్లుడు దొరికాడు. ఇంక నా అవుసరం ఏముందీ? విశ్వాసాలు అలా వుంటాయి. అఁ, అదేదో కనుక్కొని...

మునసబు

అయితే ముహూర్తం నీకు తెలియకుండానే? ఆఁ, ఆరి పిడిల్లు బంగారంగానూ, ఎంతపని చేశాడు, సోమనాథం.

పెద్దమామయ్య

ఏమీ ఎరగనట్టు నటించకండి. ఒళ్ళు మంటిపోతూను, మీ ఎవ్వరి ఆలోచనా లేకుండా గ్రామంలో యింత దారుణం, యింత అవమానం నాకు జరిగిందా.

మునసబు

నమ్మండి నా మాట. నేనూ ఊళ్లోలేను, యీ మధ్యను. యింతకూ మీ అందరి సలహా ఎందుకు? అతని కూతురు పెళ్ళికి. కాని పెద్దవాడవు నువ్వు లేకపోవడం మట్టుకు మహా లోటుగా ఉంది. పందిరంతా చిన్న పోయింది. అతనుకూడా మహ యిదైనాడు, నువ్వు లేకపోతివని.

పెద్దమామయ్య

ఇదుగో, ఇంక నీ గడుసుతనం కట్టిపెట్టు. నాకు తెలుసు నీ నక్క వినయాలన్నీ.

మునసబు

అదేమిటి మామా, నన్ను పట్టించావేమిటి? హహహ...
(నవ్వుతాడు)

కరణం

ఇదుగో పెద్ద మామయ్యా! ఎప్పుడొచ్చావేమిటి? ఇంపొకటి నుంచీ మాకు ఒకళ్ళకూ మతులులేవు. నువ్వు లేకపోవడం ఎంతలోటుగాఉంది. ఒక్క పనికి కాలూచెయ్యీ ఆడదు.ఒక్క

వస్తువూ సమయానికి అమరదు. అందుకనే మనవాళ్ళు పెద్ద తలకాయ లేకపోతే, గొర్రెతలకాయి పెట్టి జరుపమన్నారు.

పెద్దమామయ్య

గాడిద తలకాయి పెట్టి జరప మనలేదూ. చాల్లేవయ్యా, నేర్చుకుపోయావు. మహా గడుసుతనం. ఎలాగైతేనేం? నేను లేక పోవడం అంతలోటు అనుకున్నవాళ్ళు, కాస్త కాకిచేత కబురుపంపలేక పోయినారా? నేను రానన్నానా? ఈ సంబంధం తెచ్చిన వాడ్ని వద్దంటానా? ఎందుకీ దొంగతనం? అతన్నే అడుగుతాను.

కరణం

అయితే నీకు కబురే లేదూ? ఆశ్చర్యంగా ఉంది. ఏంత వాడయ్యాడు మన సోమనాథం. ఊఁ. మనవాళ్ళ వ్యవహారం యిలానే ఉంటుంది. నీకు తెలియదన్న సంగతి నేను ఎర గను సుమా. నేనేనా కాస్తకబురంపిద్దునూ.

పెద్దమామయ్య

కాదామరి. నువ్వసలే అమాయకుడవు, అందుకనే కరి ణీకం చేస్తున్నావు. పోనిద్దూ. మీరంతా తెలివైనవాళ్ళు, గడుసు వాళ్లూను. ఇంతకూ ఒకళ్ళను అనవలసిన పనేముందీ! ప్రతీదీ నానెత్తిని వేసుకుని, నా బొందో అని ఏడవటం నాదే తప్పు, నా పనులు మానుకుని, నిద్రాహారములు మానుకుని, చీమూ, నెత్తురూ ధారపోసి, ఈ పూళ్ళోవాళ్ళకోసం నేను పడ్డ బాధలు, ఇన్నా అన్నీ కావు. పోనీ ఇందులో నా స్వార్థంకోసం ఏమైనా ఏడ్చానా. ఇందులో ఒక్క గాడిదకొడుకేనా ఒక్క ఎర్రని ఏగాని, ఎప్పుడైనా చేతులో పెట్టాడా? నాక్కావాలని

కాదు సుమీ. ఊరికే మన వాళ్ళ సంగతి చెప్తున్నాను. ఇంత వెధవ పూరిదే కాని-

కరణమ గా

అయితే, మామా, అ(, ఏమిటి విశేషాలు. చెప్పవట్నం కబుర్లు?

పెద్దమామయ్య

ఏమున్నాయి వస్తా.-

కరణం

అయితే చూడు. యుద్ధం కబుర్లు ఏవిటి? అంతా పల్లారి నట్లేనా?

పెద్దమామయ్య

పోనిద్దూ, ఆ వెధవ గొడవ యిప్పుడెందుకూ. వస్తా.

కరణం

వెళ్లువుగానిలేవయ్యా. ఒకటే హడావుడి. అదికాదు, మన వాళ్ళు మళ్ళీ యుద్ధం వస్తుందంటా రేమిటి?

పెద్దమామయ్య

అలాగేం, మళ్ళీ వస్తుందేం. రానీ, మరీమంచిది. ఇంకా బాబాలు తిందామనుకుంటున్నారు కాబోలు. ఈమాటు ఈ పూరి వెధవల్నందర్నీ కట్ట కట్టి యుద్ధానికి పంపిస్తాను. తెగులు కుదురిపోతుందివాంతో. ఎంతవరకొచ్చిందో చూసి.

కరణం

ఎంతవరకూ ఏముంది? సుముహూర్తం అయిపోయింది. తలంబరాలు పోసుకుంటున్నట్టున్నారు.

పెద్దమామయ్య

ఏమిటీ, ఒక్కమాటు రెండు–

ప్రకాశం

ఇదుగో బాబుగారే! మీరు వూళ్ళోలేరని వినేసరికి నేను నిలువునా నీరైపోయినాను,

పెద్దమామయ్య

అలాగేం పాపం, మళ్ళీ ఎలా గడ్డకట్టావు?

ప్రకాశం

ఏముందీ, గభమని మనవాళ్ళు తీసుకువెళ్ళి అదేదో అయిసుపెట్టిలో పెట్టి ఉంటారు.

పెద్దమామయ్య

పెళ్ళి అయేదాకా, అందులోనేఉండు, ఈ వేడికి మళ్ళీ కరిగిపోగలవు, వస్తా.

ప్రకాశం

బాబుగారు, మా చెడ్డవారు; మీరు వేకపోతే యేమీ సరదా లేదు.

పెద్దమామయ్య

ఆహఁ, అలాగేం! వస్తున్నా.

ప్రకాశం

అయితే బాబుగారూ, మన స్వరాజ్యం మాట ఏమైందో! పట్నంలో ఏమనుకుంటున్నారు?

పెద్దమామయ్య

వస్తోందిట. అక్కడనుంచి-ఏది–సీమలోనుంచి బయల్దేరే సన్నాహంమీదనే ఉందట; వస్తా.

ప్రకాశం

బాబూ ఏమిటి పక్కా ఎరకన్నూ అనుకుంటున్నా రేమిటి?

పెద్దమామయ్య

పోనిద్దూ వెధవ సంత. ఎవళ్ళ కేమైతే మనకేం, వెళ్ళి రెండు అక్షింతలు...

సాంబమూర్తి

బలేవాడవేయి మామ. నిన్ను నమ్ముకుంటే, ఏవో నమ్ముకుని ఈతకు దిగినట్టే.

పెద్దమామయ్య

కాదా మరి. సంచులు పట్టాయిగా మరి వళ్ళోనూ, అవి కట్టుకునే యీాదు.

సాంబమూర్తి

సంచులు లేవు, గించులు లేవు.

పెద్దమామయ్య

వాటికోసమే కాదూ నీగోల. నేనుంటే అవేం రాలవని ఈ పన్నాగం పన్నావు,

సాంబమూర్తి

పన్నాగం మేముందీ. ఊరికే ఉన్నవాడ్ని పెళ్ళిమాటేనా అనుకోనీవాడ్ని, నుంచున్న పళంగా లాక్కొస్తివి. సంబంధం చేసుకో మంటివి. ఇంతదూరం నువ్వు చెప్పావుకదా పెద్ద మనిషివి, చిన్నప్పటినుంచీ ఎరుగున్న వాడవు, స్నేహితుడవు, ఏమన్నా అనుకుని పోతావని, బోలెడన్ని సంబంధాలు కావలసి నవీ, పైవి, వేలకువేలు యిస్తామంటూంటే వదులుకుని,

నీమీద గౌరవంకొద్దీ ఈ సంబంధం ఒప్పుకుంటే, నువ్వు సమయానికి దాటేసి పైగా ఏదో పన్నాగం అంటావేమిటి?

పెద్దమామయ్య

పన్నాగం కాకేమిటి మరి. నేను దగ్గరుంటే కట్నంపేరు చెప్పి ఒక చిల్లిగవ్వైనా నీకు దక్కనిచ్చేవాడిని కాను. ఆ సంగతి నీకు తెలుసు, ఎలాగైనా పిల్లకు పెళ్లి చేద్దామనే వాళ్ళ ఆదుర్దా గ్రహించి, వీలైనంత రాబట్టుకుని నేను వూళ్ళోలేకుండా చూసి, సుముహూర్తం పెట్టించావు.

సాంబమూర్తి

కట్నంలేదు గిట్నంలేదు.ఇంకోచోటైతే నాకుకట్నం రాదనా.

పెద్దమామయ్య

కట్నంరాకేం. ఇలాటి పిల్లమట్టుకు రాదు. లక్ష్మి అవతారం కాదూ. అందుకనే మొగ్గావు. లేకపోతే ఒప్పుకుంటావు నువ్వు. సరే ఇంతకూ కళ్యాణం వచ్చినా కక్కొచ్చినా ఆగదంటారు. కానియ్యి. వస్తాను.

మునసబు

వస్తాను వస్తాననుకుంటూ వచ్చినప్పటినుంచి ఏమిటా హడావిడి. వెడుదువుగానిలే.

పెద్దమామయ్య

అలాగే. ఎక్కడికీ వెళ్ళడంలేదు. ఒక్కమాటు వాళ్ళదగ్గర కువెళ్లి...

కరణం

వెడుదువుగాని మామా. మళ్లీ ఊరుప్రయాణం ఏమన్నా ఉందా ఏమిటి?

పెద్దమామయ్య

ఊరూ లేదు గీరూలేదు- వాళ్ళనో మాటు...

సాంబమూర్తి

ఉండుమామా, మావాడు చందన తాంబూలాలు తీసుకు వస్తున్నాడు. తాంబూలం తీసుకుని మరీ వెడుదుగాని.

పెద్దమామయ్య

నేను ఎక్కడికీ వెళ్ళడంలేదర్రా?

సాంబమూర్తి

అయితే ఇంకనేం. ఆశీర్వచనం అవుతోంది. కానిచ్చి వెడుదుగాని.

పెద్దమామయ్య

ఇదెక్కడ గొడవ. నామాట వినిపించుకోగేం ఖర్మం ఊరికే ఓ మాటు.

ప్రకాశం

ఇదిగో బాబూ నువ్వూరికే అలా ప్రయాణాలవకు. వచ్చిందో అడుగూ రానిదో అడుగూ. ప్రయాణమేమిటి?

పెద్దమామయ్య

అది కాదర్రా.

ప్రకాశం

పనుల కెక్కడికి ఉంటోంటాయి. ఇన్నాళ్ళనుంచీ లేనందుకే మేము ఇదవుతుంటే ఇప్పుడు మళ్ళీ వెడతానంటారేమిటి?

పెద్దమామయ్య

వెళ్ళడం.

ప్రకాశం

ఇంక నామాట తల పెట్టకండి. వంటలైపోయాయి. ఆశీ ర్వచనం కాగానే మడికట్టుకోడమే.

పెద్దమామయ్య

ఆశీర్వచనం అయి.

సాంబమూర్తి

ఉండాలి తప్పదు. ఈ అయిదు రోజులూ నువ్వు కదల డానికి వీలులేదు.

మునసబు

వీళ్లంతా ఇది చేస్తున్నప్పుడు మామా నువ్వు తొందరపడ కూడదు.

కరణము

స్నానమయిందా. రండి మడికట్టుకు చక్కావద్దాం.

అంతా

శతమానం భవతి.

పెద్దమామయ్య

ఇదేమిటర్రా దిక్కుమాలాళ్ళల్లారా. యములాళ్ళలా పట్టు కుని వదలరేం ఖర్మం. ఒక్కమాటు పెళ్ళికొడుకునీ, పెళ్ళి కూతుర్నీ పీటలమీద చూసి రెండు అక్షింతలు వేసి ఆశీర్వ దించి వద్దామంటేను,

అందరూ

అయ్యో, విధిగానూ. రండి.

అవధానులు

పెద్దమామయ్యగారూ. ఆశీర్వచనం చేయించండి.

పెద్దమామయ్య

సమస్త సన్మంగళాని భవంతు.

అందరూ

తథాస్తు.

పెద్దమామయ్య

నిత్య శ్రీరస్తు,

అందరూ

తథాస్తు.

పెద్దమామయ్య

దీర్ఘాయుష్యమస్తు.

అందరూ

తథాస్తు.

పెద్దమామయ్య

ఆచంద్రార్కం వంశాభివృద్ధిరస్తు.

అందరూ

తథాస్తు.

పెద్దమామయ్య

సర్వతో దిగ్విజయమస్తు.

అందరూ

తథాస్తు.

అసాధారణ సమావేశము

అసాధారణ సమావేశము

పాత్రలు

నారాయణరావు [కార్యదర్శి]
సభాపతి [సభాపతి]

సాంబశివరావు శేషగిరి రామారావు వెంకట్రావు కర్మవీరుడు క్రైస్తవుడు మహమ్మదీయుడు	} సభ్యులు

(సమయం - సాయంకాలము అయిదు గంటలకు)

స్థలం - ఒక చిన్నపట్టణంలో ఒక పాతమేడమీదగది.

కాలం - యుద్ధానికి ముందు.

నారాయణరావు

ఏమయ్యా పురాణపురుషా. మీరేనా దయచేశారు. చాలా సంతోషం. మూడు గంటలకు మీటింగు అనుకున్నామా. ఇప్పుడు నాలుగు దాటుతోంది. ఇంతవరకూ ఒక్క పురుగైనా చూపుమేరలోనైనా లేదు.

సాంబశివరావు

కొప్పడితే ఎలాగయ్యా! ఇళ్ళూవాకిళ్ళూ, సంసారాలు ఉన్న వాళ్ళకు ఏవో పనులుంటాయి. చటుక్కున అన్న నిమిషానికి ఎలా తెంపుకొస్తారు.

నారాయణరావు

ఎలాగో ఒకలాగు రావాలి. లేదా ముందే వీలుపడదని చెప్పాలి. ఇంతకూ ఇళ్ళూ, వాకిళ్ళూ, సంసారాలు లేనివాళ్లు కూడా ఉన్నారుగా మనమెంబర్లలో.

సాంబశివరావు

నిజమే కాని వాళ్ళుకూడా చక్కపెట్టవలసిన సంసారాలు ఉంటాయికాదు మరి.

నారాయణరావు

ఏమిటీ?

సాంబశివరావు

ఏవో చక్కపెట్టుతూఉంటే వాళ్ళవి కాకపోయినా ఇతరులవే అనుకో.

నారాయణరావు

చాల్లెద్దురూ, మీ కబుర్లూ మీరూను.

సాంబశివరావు

పెద్దవాడిని నేనేం చెప్పినా అలాగే ఉంటుంది. మీకాడు వాళ్ళకు. పైగా వారం వారం మీటింగులేసి చంపుతే ఎలాగ. ఇంతకూ ఈ మీటింగులు పెట్టి చేసే నిర్వాకం ఏమిటో చెపుదూ.

నారాయణరావు

ఏమి టేమిటి, మనం చెయ్యవలసినది భోలెడంత ఉంది. మనవాళ్ళున్నారె, ఏది వీళ్ళంతా బొత్తుగా ఇదయి పోతున్నారు

సాంబశివరావు

ఏమయిపోతున్నారంటావు.

నారాయణరావు

ఏమయిపోతున్నారేమిటి ఒళ్ళు మండిపోతూను ఏమీ ఎరగనట్టు. ఏమయిపోవడం లేదంట.

సాంబశివరావు

(నవ్వుతాడు.)

నారాయణరావు

(కొంచెం కోపంగ) అందుకని, మనం సమావేశమై కొన్ని తీర్మానాలుచేసి, ఒక కార్యక్రమం, ఒక ప్రణాళిక తయారు చేసి, మనవాళ్ళందర్నీ ఇదిచేస్తేతప్ప దేశమంతా బొత్తుగా అధోగతిలోకి పోతుంది.

సాంబశివరావు

ఇదిగో చూడు నారాయణరావు, నువ్వు ఊరికే excite అయిపోయి, మనవాళ్లిదయిపోతున్నారు, అదయి పోతున్నా రంటే నాకేం బోధపడడంలేదు. ఇప్పుడు మనం ఏం చెయ్యా లో స్పష్టంగా చెపుతేనే కాని.

నారాయణరావు

ఏం చెప్పనూ. ఒక్కళ్లూ ఊడిపడరాయను. నలుగురూ త్వరగా తగులడితే, తరువాయి సంగతి ఆలోచించవచ్చును.

సాంబశివరావు

వస్తారయ్యా. రాకేం చేస్తారు. వచ్చిన తరువాత చేసేదే మిటో ముందు నిర్ధారణచేసుకోవద్దూ.

నారాయణరావు

చేసుకోవద్దన్నానా నేను. నాఅభిప్రాయం ఏమిటంటే మనం కలుసుకొని, సాంఘికంగా, రాజకీయంగా, నైతికంగా, ఆర్థి కంగా, ఏరీతిగా మనవాళ్ళను ఉద్ధరించాలో ఆలోచించి, మనం కొన్ని ఉపసంఘాలు ఏర్పాటుచేసి, ఒక నిర్మాణ కార్య క్రమం తయారుచేసి, అది సత్వరంగా, సక్రమంగా ఆచర ణలో పెట్టే పద్ధతులు ఆలోచించాలి,

సాంబశివరావు

బాగుంది. చాలా బాగుంది. కానీ నువ్విలా తొందర పడ కూడదు—ఇదంత అర్జంటుగా నిమిషాలుమీద తేలే వ్యవహా రంకాదు. దేనికేనా తొందర కూడదు.

నారాయణరావు

తొందరేమిటండీ కొంపలంటుకుపోతుంటేను. మనవాళ్ళు

రోజురోజూ ఎంత ఇదైపోతున్నారో చూస్తున్నారా—తినడం తిరగడం, అయినవాళ్ళనీ, కానివాళ్ళనీ అన్నప్పుడూ ఆడిపోసుకోడం వీడు వెధవా వాడుకుంకా అనడంతో సరిపోతోన్నాయి వాళ్ళ జీవితాలన్నీని, అందుచేత.

సాంబశివరావు

అందుచేత మన సంఘ సమావేశాలతో మార్చివెయ్యాలంటావు, కానియ్యి. కుర్రవాడువూ, ఉత్సాహవంతుడవూనూ. నీవు కాకపోతే మాలాటివాళ్ళం, ఇక్ష్వాకులనాటివాళ్ళం ఏమి చెయ్యగలం.

నారాయణరావు

మీదయవుంటే చాలదుటండి. పెద్దవాళ్ళు మీరలా నిలబడి మమ్మల్ని ఆశీర్వదిస్తూ మీ moral support ఇస్తే చాలు.

సాంబశివరావు

హ్హ హ్హ హ్హ. దానికేం.

నారాయణరావు

ఇంకా మన సభాపతిగారేనా దయచేశారు కారేమిటి.

సాంబశివరావు

ఇది మరీ బాగుంది. సభాపతిగారు, సభాపత్నిని సమాధాన పరచి మరీ రావాలంటావా లేకపోతే శ్రీమహావిష్ణువు లాగ ఎక్కడి వక్కడ విడిచిపెట్టో, పట్టుకునో పరగెత్తుకుని రమ్మన్నావా.

నారాయణరావు

ఎలాగో ఒకలాగు త్వరగా దయచేస్తే బాగుండును. ఏది

పట్టుకొచ్చినా మన అభ్యంతరంలేదు. మనకింకా ఆలస్యం కాకుండా త్వరగా పని తెముత్తే చాలు.

సాంబశివరావు

పొరపాటున పట్టుకురావడమేవస్తే ఆయన చాలా ప్రటావలి. మనపని అప్పుడనలే తెమలదు. మనవాళ్ళకూ Chivalry ఎక్కువ చూడు. స్త్రీలెవరొచ్చినాఅందులోనూ కాస్త అందమైన వాళ్లు వస్తే, వారి యోగక్షేమాలు కనుక్కోవడంలోనూ వారికి వద్దంటున్నా, బలవంతపెట్టి, టిఫిన్లు, డ్రింకులు వగైరా సప్లయిచెయ్యడంలోను, ఇతరులను గురించి అపవాదులు చెప్పడంలోనూ నిమగ్నులై ఉంటారా మన వాళ్ళంతానూ. మన పనప్పుడనలే తెమల్దు.

నారాయణరావు

అదీ నిజమే, ఏదొచ్చినా మనప్రాణానికే వస్తుందే.

సాంబశివరావు

పోనీ నువ్వేపనిచెయ్యరాదూ. తక్కినవాళ్ళు వస్తేనేం రాకపోతేనేం. సభాపతిగారు తప్పక వస్తారు. ఆయన తోటి నీ అభిప్రాయమేమిటో కాస్త చూచాయగా చెప్పేస్తే, అన్ని ఏర్పాట్లూ ఆయనే చేసేస్తారు. పెద్దవాడూ అన్నీ తెలిసినవాడూను, ఏమంటావు.

నారాయణరావు

నరేలేండి. ఆయనమీద పెడితే అయినట్లే. ఏదో పెద్దవాడొకడుంటే అలంకారంగా ఉంటుందని ఆయన్ని అలా నిలిపాం కాని, ఆయనబొంద ఆయనకేం తెలుసునండి,

సాంబశివరావు

అమ్మమ్మ. అలా అనకు. తప్పు. మహానుభావుడు, ఆయ నకు తెలియకపోవడమేమిటి.

నారాయణరావు

ఆయనకన్నీతెలుసునని ఆయన అనడంకాదు తెలుసని మనం అనుకోడమే కాని, మనలో మనమాట: ఆయనకేమీ తెలియ దంటే నమ్మండి. ఇంకా వెంకట్రావనండి, ఆతనికి సమస్తం తెలుసును. Russia ని గురించి, Germany ని గురించి ఒకటేమిటి ఏ దేశాన్ని గురించి, ఏమడిగినా సరే. సమస్తమైన వాకబూ ఆతని నాలుక చివర వుంటుంది. అక్కడివాళ్ళు మనుష్యులు, ఆచారాలు, వ్యవహారాలు వీధులు, ఇళ్ళు వాకిళ్ళు ఒకటేమిటి: సమస్తం అతనికి తెలుసు. ఆఖరికి వాళ్ళు ఏ రోజున ఏకూర వండుకుంటారోకూడా గుక్క తిప్పు కోకుండా చెప్పేస్తాడు. విజ్ఞానమంటే అది కాని...

సాంబశివరావు.

సరే అయితే మనదేశంసంగతి కూడా పూర్తిగా తెలుసునన్న మాటేగా.

నారాయణరావు

మనసంగతి తెలియడానికి తెలుసుకోడానికీ ఏముందండీ. మనకేంలేందే. అందుకనే మనం సమస్తం రష్యానుంచీ యత్కించిత్తు అమెరికానుంచి దిగుమతి చేసుకోవలెనని మా అభిప్రాయం.

సాంబశివరావు

అవునుకాని ఈ మధ్యను మనవాళ్ళ అందరి ఆస్తులూ లెక్కకడుతున్నాడు మన వేంకట్రావు ఎందుకో.

నారాయణరావు

సామ్యవాది కాదండీ అతను. ఇదంతా లెక్క వేసి. సిద్ధంగా ఉంచుతే, యుద్ధానంతరం సామ్యవాదం మనకుకూడావస్తే వెంటనే పంపకాలకి వీలుగావుంటుందని మంచి దూరదృష్టి గల వాడులెండి మనవాడు. మనవాళ్ళకు కొందరికేనా మళ్లీ కబురుచేదామంటే శేషగిరేనా వచ్చాడుకాడేమిటి.

సాంబశివరావు

సరేలె A.I.R. Announcer కేనా తీరికుంటుందికాని మని శేషగిరికి తిండి తినడానికేనా తీరికలేదు.

నారాయణరావు

ఏం ఏం

సాంబశివరావు

నాచేత వాగించాలని నీ ఉద్దేశంకాని నీకు తెలియకనా మనవాడికి ఎక్కేగుమ్మం దిగేగుమ్మం. ఎక్కడేం జరుగుతు న్నదీ వాడు తెలుసుకోవాలి. అదంతా వెళ్లి ఇంకొకళ్ళతో చెప్పాలి. వాళ్లూ వీళ్లూ ముళ్ళెట్టుకు చస్తుంటే వాడు చూసి ఆనందించాలి. ఒకటా గొడవ. ఇదుగో మాటలోనే వచ్చాడు శేషగిరి. రావోయి వెయ్యేళ్లు.

నారాయణరావు

అబ్బ. ఏంబాబూ నువ్వేనా దిగావు ఇప్పటికి. తక్కినవా ళ్ళెవళ్ళేనా వచ్చేటట్టా రానట్టా:

శేషగిరి

వస్తారు. నేనిందాకా మళ్లీ చెప్పానుకూడాను. లక్ష్మీకాంతం మాట మట్టుకు అనుమానం

నారాయణరావు

ఏం వంట్లో బాగాలేదా.

శేషగిరి

ఎలా బాగుంటుంది. ఇంతమరీ బరితెగినమనిషిని ఎక్కడా చూడలేదు. మొన్న గందరగోళం విన్నారుగా.

నారాయణరావు

నేనేం వినలేదే. ఏదో నా పనిమీద నేను.

సాంబశివరావు

ఏమిటి మొన్న, అ౯ అయిందీ: హరి వీడినితగలెయ్యా ఎంతపని చేశాడు.

శేషగిరి

అంతటితో అయిందీ మళ్ళీ నిన్న,

సాంబశివరావు

నిన్ననే మళ్ళీ నిజంగా దాన్నే. హరి వీడి మొహంమండా-

నారాయణరావు

పోనిద్దురూ వెధవగొడవా. శేషగిరీ, ఇదికొంచెం సాపు రాసి పెడుదూ.

సాంబశివరావు

చూడుబాబూ అదేదో, ఇప్పుడే క్షణంలో వస్తా ?

నారాయణరావు

అదేమిటి మీరు దాటేస్తున్నారు.

సాంబశివరావు

అబ్బెబ్బే. ఒక్క క్షణం మనవాడది రాసేలోపున వస్తాను. (అని నిష్క్రమిస్తాడు.)

శేషగిరి

పాపం. అయిదేసి నిమిషాలకోసారి ఇంటావిడ ఏమైందో అని ఖంగారు పడుతుంటాడు. ఖంగారుపడితే ఏమి లాభం, ఏం కాపలాకాస్తే ఏమి లాభం. అదుగో సభాపతిగారు వస్తు న్నట్లున్నారు. ఆయన ధర్మమా అని అవిడనుకూడా కొట్టుకు రాకుండా వచ్చాడు.

(గుమ్మంలో సభాపతిగారు ఎదురుకాగానే వారితో మళ్ళీ సాంబశివరావు లోపలికి వస్తాడు.)

సాంబశివరావు

ఇదుగో నయ్యా నారాయణరావూ. మన సభాపతి గార్ని తీసుకొచ్చాం.

నారాయణరావు

నమస్కారమండి. దయచెయ్యండి.

శేషగిరి

నమస్కారంసార్.

సభాపతి

ఆ. హ. హ్హా. (అంటూ నమస్కారాలందుకుంటాడు.)

నారాయణరావు

ఎందుచేతనా తమరు ఇంకా దయచెయ్యలేదనుకుం టున్నాం.

సభాపతి

ఎక్కడా తీరికలేక చస్తున్నాం. మీటింగులు. కమిటీలు- స్టేటుమెంట్లు. అభిప్రాయాలు. తెరవడాలు. ముయ్యడాలు ఒకటేమిటి. ఊపిరి తీసుకోనివ్వరు. ఏంచేస్తాం. దేశసేవకోసం ఈ శరీరాన్ని అర్పించిన తరువాత ఏమొచ్చినా తప్పదు. అఁ, మనవాళ్ళంతా వచ్చారా.

నారాయణరావు

ఇంకా అంతా రాలేదండి. ఈపాటికి వస్తూ వుంటారు. ఈలో పున తమరీ చిత్తు తీర్మానాలు చిత్తగించాలి.

సభాపతి

నాకసలే దృష్టి సరిగాలేదు. ఆ చిత్తువి నాచేతులో పెట్టక పోతే కాస్త సాపురాయించక పోయినావూ.

నారాయణరావు

జాగర్తగానే రాశానండి. చిత్తు అంటే Rough draft అని నా ఉద్దేశమండి.

సభాపతి

ఓహో అవా - నీ వుద్దేశమేదైతేవుందో అది స్పష్టంగా చెపుతూ ఉండమ్మా. అదెప్పుడూ మంచిది. అఁ మనం త్వరగా ముగించాలి. మళ్ళీ నాకు వేరే పనుంది,

నారాయణరావు

చిత్తం. అంతా ఏర్పాటు చేశానండి,

సభాపతి

ఏమిటోయీ శేషగిరి. ఏమిటి విశేషాలు.

తమకు తెలియనివేమున్నాయండి.

సభాపతి

అవును కాని ఆ లక్ష్మీకాంతం సంగతి విన్నావా.

శేషగిరి

చిత్తం మహాదారుణంగా వుందండి.

సభాపతి

వాడి మాటేలావున్నా దానికేం పొయ్యేకాలమంట.

శేషగిరి

దానికే ఆశ్చర్యపోతున్నారు. నరసమ్మ మాటవింటే మీరు మరీ ఇదవుతారు.

నా॰ బశివరావు

మనవాడు Reuter కంటె ఎక్కువ విషయాలు తెలుసుకుంటాడు.

సభాపతి

అదికాదయ్యా పురాణపురుషా. Reuter కుమల్లే చెత్తాచెదారం కాకుండా అసలు విషయాలు గ్రహిస్తాడు.

నారాయణరావు

మనం మంచి Constitution ఒకటి Frame చెయ్యాలండి. నాకు కొన్ని సందేహాలుండి...

సభాపతి

నీకు సందేహంగా ఉన్నదల్లా నన్నడుగు. అరిటి పండొలిచినట్లు చెపుతాను. నాకు బోలెడంత అనుభవముంది.

సాంబశివరావు

సందేహమా అండి. తమకున్న అనుభవంలో సగం వయస్సులేదు మన కుర్రాళ్ళకు. ఆమాటే ఇందాకా నారాయణ రావుతో చెప్పాను.

సభాపతి

చూడమ్మా. ఇక్కడ కార్యక్రమం ఏదో త్వరగా అయిందనిపిస్తే....

నారాయణరావు

ఈవేళ కార్యం చాలా ముఖ్యమైనదీ అవసరమైనదీనండి. అలా నిమిషాలమీద కొట్టెయ్యడానికి వీలులేదండి.

సభాపతి

నీ కెందు కదంతాను. నేను తలుచుకున్నానంటే ఏపనేనా క్షణాలమీద ఎగరకొట్టేస్తాను. రాజ్యాలు రాజ్యాలు ఎగిరి పోతుంటే ఇదో పెద్ద ఇదంటావేమిటి వెర్రివాడవు. "మహాగజాః పలాయంతే మశకానాంతుకాగతిః", అన్నట్లుంది.

సాంబశివరావు

ఆహా—బాగా శలవిచ్చారు. తమరు శలవిచ్చినట్లు.

(ఇంతట్లో మరికొందరు సభ్యులు వస్తారు)

నారాయణరావు

మనవాళ్ళంతా వచ్చారండి. మనం మీటింగు ప్రారంభించవచ్చు.

(సభాపతి శుభం అని ప్లాట్ ఫారం ఎక్కి—)

సభాపతి

మనం మీటింగు ప్రారంభించామన్నమాట. ముందు

కార్యక్రమం మనం ప్రార్థనతో ప్రారంభిద్దాం.

ఒక మహమ్మదీయుడు

ఈ సభలో అన్ని మతముల వారూ ఉన్నారు కనుక, మీ ప్రార్థన మా కంగీకారము కాదు కనుక, ప్రార్థనమాని కార్యక్రమం ప్రారంభించమని మా ప్రార్థన.

క్రైస్తవుడు

మా అభిప్రాయంకూడా అదే. లేదా సర్వ జనాంగీకారంగా వుండేటట్టు నేను ప్రార్థన చేస్తాను.

సభాపతి

అదేమీ వీలుండదు. మా ప్రార్థన వినడం ఇష్టంలేని వాళ్ళు చెవులు మూసుకొని, వారి ఇష్టమైన ప్రార్థన చేసుకోవచ్చును.

మహమ్మదీయుడు

అలాగైతే మేమిక్కడ ఉండం. (అని లేస్తాడు. అతనితో క్రైస్తవుడుకూడా లేచి ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు.)

సభాపతి

మతాంతురులు వెళ్ళిపోయారు. గనుక మనంప్రార్థన కానిద్దాం.

(అందరూ నిలబడతారు)

ఒకరు గీతంచదువుతారు

సుజలాం, సుఫలాం, మలయజశీతలాం
సస్యశ్యామలాం మాతరం॥ వందే।
శుభ్రజ్యోత్స్నాపులకిత యామినీం
ఫుల్లకుసుమిత ద్రుమదళ శోభినీం.

సుహాసినీం, సుమధుర భాషిణీం,

సుఖదాం,వరదాం, మాతరం॥ వందే॥

సభాపతి

తరువాత కార్యక్రమం ఏమిటి నారాయణరావూ.

నారాయణరావు

ముమ్ముందు మనం ఆచరణ యోగ్యమైన నిర్మాణ కార్య క్రమం ఒకటి తయారు చెయ్యాలండి. అందుకు సంబంధిం చిన సభ్యుల సూచనలు ఇక్కడ పొందుపరచానండి.

వెకంట్రావు

రష్యాలోనండి ఇటువంటి ప్రణాళికలు మహచక్కగానూ విలుగానూ సుళువుగానూ చేస్తారండి.

సభాపతి

నిజమేనమ్మా వెంకట్రావు. అది నాకు తెలుసును. ఆపద్ధతి కొంత అవలంభిద్దామనే ఇప్పుడు...

రామారావు

చైనాలో సన్యాటు సేను చచ్చిపోయిన తరువాతనండి,

సభాపతి

వారిని భూస్థాపితంచేసి గొప్ప గోరీ కట్టినట్లు విన్నాను.

సాంబశివరావు

ఆ సందర్భంలో శంఖుస్థాపనకో ఎందుకో తమర్ని ఆహ్వా నించినట్టుకూడా జ్ఞాపకమండీ.

సభాపతి

హాహ్హహ్హ. జ్ఞాపకముందీ.

నారాయణరావు

మనం అమెరికన్ మాడలు మీదను ఒక...

సభాపతి

ఏ Model అయినా సరే వప్పుకుంటానుకాని Ford model మట్టుకు తేవద్దని నా సలహా. అనుభవించినవాడిని కనుక చెపుతున్నా.

సాంబశివరావు

హఁ అనుభవంలోనూ ఇంతా అంతానా అండి.

కర్మవీరుడు

జై మహాత్మ గాంధీకీ జై. భరత్‌మాతాకూ జై (అంటూ కర్మవీరుడు ప్రవేశం.)

సభాపతి

వాడెవడయ్యా! పానకంలో పుడకలాగ. మధ్యనా గంధర గోళ మేమిటి.

నారాయణరావు

ఆయన కర్మవీరుడండి.

సభాపతి

ఏమిటీ! కర్మవీరుడా. ఏమిటాయన చేసేకర్మ. క్షురకర్మా

కర్మవీరుడు

పండిట్ జవహర్‌లాల్‌కూ జై...

నారాయణరావు

కాదండి దేశాభిమానం చేస్తూ వుంటాడండి.

సభాపతి

అంటే ?

నారాయణరావు

ఇలాగే మీటింగులలో మహాత్మ గాంధీకీ వారికీ జై అనడం దేశాభిమానం పద్యాలు చదవడం- జండాపుచ్చుకు తిరగడం.

సభాపతి

ఓహో-అలాగేం...

కర్మవీరుడు

గీతం...

ఏ దేశమేగినా ఎందుకాలిడిన
ఏ పీఠమెక్కినా యెవరెదురయిన
పొగడరానీతల్లి భూమి భారతిని
నిలుపరానీజాతి నిండుగర్వమ్ము
లేదురాయిటువంటి భూదేవియెందు
లేరురామనవంటి ధీరులింకెందు.

సభాపతి

వీడు పద్యాలు చదువుతూ కూచుంటే మన మీటింగ లాగ (కొంచెం గట్టిగా) అయితే మనం తరవాయిపని...

వెంకటరావు

రష్యాలో ఆ ఐదేండ్ల Plan ఉన్నదే అండి.

సభాపతి

రష్యాలో గనుక ఐదేండ్లు పట్టిందిగాని. నేనైతేనా అలాటివి ఐదుఐదేండ్ల Plans అయినా ఐదు నిముషాల్లో తయారుచేసి అమలులో పెడతాను, మనం ముందు ఆర్ట్ సెక్షన్ ఒకటీ లిటరరీ సెక్షన్ ఒకటీ...

వెంకటార్రావు

ఆర్ట్ అన్నప్పుడు మాస్కో ఆర్ట్‌థియేటర్ చూచితీరాలండి. వెధవ తాజ్‌మహల్ అనీ ఇదనీ మనంగొప్ప చెప్పుకోడమే కానండి. దానిముందు ఇవన్నీ దిగతుడుపుకాదండీ.

కర్మవీరుడు

గీతం—

దేశమనియెడి దొడ్డవృక్షం
ప్రేమలను పూలెత్తవలెనోయ్
నరులచెమటను తడిసిమూలం
ధనంపంటలు పండవలెనోయ్!

రామారావు

"గ్రేట్‌వాల్ ఆఫ్ చైనా" ముందు మన హిమాలయాలు కూడా ఎందుకూ పనికిరావు.

సాంబమూర్తి

ఏదన్నా డబ్బుంటే ఎన్నిపనులేనా చెయ్యొచ్చు. ధనమూలమిదంజగత్తన్నాడు.

శేషగిరి

డబ్బంటే జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఈమధ్య మనబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారికి తడి బాగా తగిలింది సుమండీ.

రామారావు

తడన్నప్పుడు ఆ ఖూనీకేసులో జడ్జీగారికి తగిలిందే తడి ఇంకనాయన పించను పుచ్చుకుని యావజ్జీవం హాయిగా ధర్మాన్ని గురించీ న్యాయాన్నిగురించీ ఉపన్యాసాలిస్తూ కాలక్షేపం చెయ్యవచ్చు.

సభాపతి

ఏమిటో దానికో పెద్ద బ్రహ్మాండం బద్దలయిం దంటారు. పాశ్చాత్య దేశాలలోమట్టుకిలాటివి లేవా. ఒక్కొక్క మంత్రి, కార్యదర్శి తన ఉద్యోగం చాలించుకునేసరికి ఎంతెంత ఆస్తులు సంపాదిస్తాడు. అవన్నీ ఎక్కడనుంచి వచ్చాయంటావు.

వెంకటూరావు

రష్యాలో మట్టుకు లంచమనేది ఎక్కడా—

రామారావు

చీనాలో మట్టుకు.

వెంకటూరావు

చీనా—వెధవచీనా--నల్లమందు బిగించి, పట్టుగుడ్డలమ్ముకునో పళ్లుకట్టుకుంటూనో కాలక్షేపంచేసే ముండావాళ్లు, వాళ్లూ ఒకజాతీ, వాళ్ళకూ ఒకనీతీ అంటావేమిటి. ఇందాకటినుంచీ చూస్తున్నాను. ఈ వెధవప్రాచ్యదేశాలకి నీతేమిటి. నీతన్నా మంచి అన్నా, సృష్టిలోఎక్కడేనా ఉన్నదీ అంటే ఒక్క

రష్యాలో తప్ప మరోచోటఎక్కడాలేదు. ఉండదు. ఉండడానికి వీలులేదు. చీనాటచీనా—నయం ఇండియా అన్నావు కావింకాను.

కర్మవీరుడు

మహాత్మా గాంధీకీ!

(అందరూ జై.)

నారాయణరావు

అయ్యో వీడిని తగలెయ్యా, మళ్ళీ లిష్టంతా యాకరు పెడతాడు కాబోలు.

సభాపతి

ఏమిటయ్యా ఆగోల: మంచి సెన్సేషనల్ ప్రాబ్లెమ్సు డిస్కస్ చేస్తుంటేను.

కర్మవీరుడు

ఆంధ్రమాతకూ జై! ప్రజలను ఉద్రిక్తులనుగా చెయ్యడం నాపనండి క్షమించాలి.

ఇమ్మగ గాకుళమ్ము మొదలీవరకుంగల
యాంధ్రపూర్వ రాజ్యమ్ముల పేరుచెప్పిన
హృదంతర మేలొంచలించిపోవు
నార్ద్రిమ్మగు చిత్తవృత్తుల పురాభవ నిర్ణయమేని
ఎన్ని జన్మమ్ములు గాగసేతనువునన్
బ్రవహించునోయాంధ్రరక్తముల్!

-విశ్వనాథ.

జై మన సభాపతిగారికీ జై!

నారాయణరావు

తమకేదో తొందరపనుందని శెలవిచ్చారు. అందుచేత మనం త్వరగా—

సభాపతి

ఉండవయ్యా ఒకటే హడావిడి. వెధవపనులు ఏవో ఒకటి ఉంటూనే ఉంటాయినాకు. ఇటువంటి అత్యవసర మైన పనొచ్చినప్పుడు మిగతావన్నీ మానుకుంటాం మరేమి చెయ్యం.

నారాయణరావు

మనం ముందు సర్వజనాదరణీయమైన కాన్స్టిట్యూషన్ ఒకటి తయారుచెయ్యవలసిన బాధ్యత మనమీద నున్నదండి.

వెంకటారావు

తమరు చూచారో లేదో కాని రష్యన్ (Constitution) ఉన్నదే అండి ఏమి పర్‌ఫెక్ట్‌గా ఉంటుందండీ.

సభాపతి

వెర్రివాడా! నేను చూడక పోవడమేమిటి. ప్రపంచంలో అన్నీ సోవియట్, నాజి, అమెరికా New deal వగైరా అన్నీ 1914 లోనే కాచి వడపోసిన ముండావాడిని. ఆ విషయం నాకు విడిచిపెట్టు. అరగంటలో తయారుచేసి పారేస్తాను.

నారాయణరావు

సర్వజనాంగీకారంగా ఉండాలండి.

సభాపతి

నేనుచేసిన పనున్నదే సర్వజన— కాదు— సర్వలోకాంగీకారంగా ఉండి తీరుతుంది. నీకా సందేహం అక్కరలేదు.

సాంబమూర్తి

సందేహమాండి.

సభాపతి

విన్నావా నారాయణరావు.

నారాయణరావు

Chinese Con....

వెంకటావు

అదుగో మళ్ళా చైనా అంటాడు. ఈ మాటు చైనా అన్నావంటే మాటదక్కదబ్బాయి. అసలు నీకేం తెలుసునని చైనా సంగతి....

రామారావు

నీకు రష్యాసంగతిమాత్రమేం తెలుసునేం...

వెంకటావు

నోరుముయ్యి. అనవసరపు పేలాపన పేలకు. మరి మేం కమ్యూనిష్టులం తెలుసా. రష్యాలో ఎక్కడ ఏక్షణంలో ఎవడు ఏంచేస్తున్నా మాకు ఆ ఉత్తరక్షణం తెలిసి తీరుతుందేమను కున్నావో ?

రామారావు

కొయ్యి !

వెంకటాద్రి

పైకిరా! ఆ కోతలేమిటో తెలుస్తాయి.

సాంబమూర్తి

మనపూర్వులందుకనే మల్లయుద్ధం చాలా గొప్పదన్నారు. ఎటువంటి వివాదాంశమైనా క్షణంలో తేలిపోతుంది.

కర్మవీరుడు

గీతం.

అమరావతీ పట్టణము బౌద్ధులువిశ్వ
విద్యాలయములు స్థాపించునాడు
ఓరుగల్లున రాజవీరలాంఛనముగ
బలుశస్త్రశాలలు నిల్పునాడు
విద్యానగర రాజవీథులంగవితకు
పెండ్లి పందిళ్ళు కప్పించునాఁడు
పోట్నూరికి సమీపమున నాంధ్రసామ్రాజ్య
దిగ్జయస్తంభ మెత్తించునాడు
ఆంధ్ర సంతతికే మహితాభిమాన
దివ్యదీక్షాసుఖ స్ఫూర్తి తీవరించె
నామహావేశ మర్థించి యాంధ్రులార
చల్లుఁడాంధ్రలోకమున నక్షతలు నేఁడు

నారాయణరావు

అయ్యో వీడిల్లు వల్లకాడుగానూ. మళ్ళీ తగులు కున్నా డోయి బాబూ. ముందు మన కార్యక్రమం—

సభాపతి

మనం ఒక్కొక్క డిపార్టుమెంటుకు ఒక్కొక్క సబ్ కమిటీ ఏర్పాటుచేదాం. తరువాత ప్రతి తాలూకాకీ ప్రతి ఫర్కాకీ ప్రతిగ్రామానికీ, బ్రాంచీలు ఓపెన్ చేద్దాం. తరువాయి సంగతులు మళ్లీ మీటింగులో చర్చిద్దాం. ఇదంతా రిజిస్టరులో రాయమ్మా నారాయణరావు. ఏమంటావు వెంకట్రావు.

వెంకట్రావు

ఇప్పుడు Quorum లేదండి. అందుచేత నిప్పుడు మనం ఏం చెయ్యడానికీ వీలులేదండి.

రామారావు

కోరము మాట అటుంచి ఈ మీటింగ్ Ultra vires అని నా అభిప్రాయమండి. ఎందుచేతనంటే...

వెంకట్రావు

నీ అభిప్రాయం ఎవడికి కావాలోయి, బోడి అభిప్రాయం.

రామారావు

చూచారండి సార్ నిర్హేతుకంగా...

సభాపతి

అయితే పోనీ మరో రోజుకు వాయిదా వేద్దాం.

నారాయణరావు

ఎన్నిసార్లుసార్. వాయిదాలు. ఒకళ్ళకూ సిన్సియారిటీ కాని శ్రద్ధకాని లేదు.

సభాపతి

తొందరపడకు, అందరికీ అన్నీ ఉన్నాయి. ఉంటే మట్టుకు ఏం చెయ్యమంటావు. నువ్వు సరదాపడ్డావని సభ పెట్టాం. డబ్బు కావాలంటె వసూలు చేశాం. ఇంక మనం చేసేదేముంది. ఏమన్నా ఉంటే సావకాశంగాచేదాం. ఇవేం సద్యోగర్భాలయే రోజులు కనుకనా!

నారాయణరావు

అంతే నంటారా. సభ స్థాపించగానే మనపని అయిం దంటారు.

సభాపతి

అంతే. అంతకంటె ఏముంది. కావలిస్తే రేపు గవర్నరు గారొచ్చి నప్పుడు సన్మానపత్రం సమర్పించి డెప్యుటేషను wait చేదాం. మనకు provin. leg. లోనూ Central లోనూ Representation కావాలని ప్రెస్‌చేదాం. ఇంకా కావలిస్తే మనకో 'పాకీస్థాన్' లాంటిది కావాలందాం. చావుకు పెడితేనేకాని లంఖణాలకు తేలదు. ఏమంటావు– సరేనా.

నారాయణరావు

చిత్తం. అలా అయితే నేను రాజీనామా దాఖలుచేస్తానండి మనం ఏదో పనిచేస్తామనుకున్నాంకాని...

సభాపతి

శుభం. ఆవిషయం మళ్ళీ మీటింగులో ఆలోచిద్దాం. నాకు నాలుగురోజులు ముందుగాచెప్పేం. మరోపనులేమీ లేకుండా చేసుకుంటాను. ఏంపురాణరుపా—నిష్క్రమిద్దామా....

సాంబమూర్తి

చిత్తం-తమరు వెనకనాటకాల్లో రాజువేషాలు వేసేటప్పుడు ఏమి దర్జాగా నిష్క్రమించేవారు.

సభాపతి

హహ్హహ్హ – జ్ఞాపకంవుందీ. మనలోవుండే విశేషమే అది. మనప్రభువుల దగ్గర నేను కనిపెట్టిన రహస్యం అదే. ఎటువంటి క్లిష్ట పరిస్థితులలోనుంచేనా బహు దర్జాగా నిష్క్రమిస్తాను.

కర్మవీరుడు

తనగీతి యువజాతిని పాటకులనుగా
దిద్దివర్ధిల్లిన తెనుఁగువాణి,
తనపోటులు విరోధి తండంబులకుసహిం
పనివిగా మెరసిన తెనుఁగుకత్తి
తనయందములు ప్రాంతజనుల కభిరుచివా
సన నేర్ప నలరిన తెలగురేఖ
తనవేణికలు వసుంధరను సస్యశ్యామ
లను జేయజెలగిన తెనుగుభూమి

అస్మదార్ద్రి మనోవీధి నావహింప
జ్ఞప్తికెలయించుచున్నాడ, చావలేదు,
చావలేదు, ఆంధ్రుల మహోజ్జ్వల చరిత్ర
హృదయములుచీల్చిచదువుడో సదయులార

ఆంధ్రమాతకూ జై !!!

వారసత్వం

వారసత్వం

పాత్రలు

వెంకట్రావు	పాఠశాలలోని ఉపాధ్యాయుడు
నారాయణబాబు	వెంకట్రావు స్నేహితుడు తోటి ఉపాధ్యాయుడు
రాజ్యం	వెంకట్రావు భార్య
రమణారావు	రాజ్యం పినతండ్రి దేశాంతర వాసి.

స్థలం—వెంకటార్రావు ఇంట్లో మధ్యసావడి.
కాలం—సాయంకాలం, అయిదుగంటలవేళ.

రాజేశ్వరి కుట్టుపని చేసుకుంటూ కూర్చుంటుంది. లోపల నుంచి చెంబులూ, గ్లాసులూ గిరవాటేస్తున్నచప్పుడు 'అమ్మా' అన్న పెద్ద నిట్టూర్పు. ఆ నిట్టూర్పులో నారాయణబాబు ప్రవేశం.

నారాయణబాబు

అదేమిటమ్మా రాజ్యం. వెంకటార్రావుకేమైనా వంట్లో...

రాజ్యం

బాబుగారూ సమయానికే వచ్చారు. జబ్బూలేదు ఏమీ లేదండి.

(లోపలనుంచి మళ్ళీ పెద్దమూలుగు)

నారాయణబాబు

ఏమిటమ్మా మరి అంత అలా—

రాజ్యం

ఏమీ లేదు బాబుగారూ. మీరేం ఖంగారు పడకండి. నిక్షేపంలా ఉన్నారు. మధ్యమధ్యను అలామతిపోతూ ఉంటుంది ఆయనకు. ఏంచెయ్యడానికి తోచకచస్తున్నాను.

(లోపలనుంచి మళ్ళీ పుస్తకాలు గిరవాటేస్తున్నచప్పుడు)

రాజ్యం

వింటున్నారాబాబూ, మీరేనాకాస్తచెప్పి ఈ గొడవ మానిపిస్తేనేకాని నేనీ ఇంట్లో ఒక్క క్షణం కాపురంచెయ్యలేను.

ఏమిటమ్మా! అసలు సంగతేమిటి.

(లోపలినుంచి పద్యం.)

కనికరములేని దుఃఖవేదనల సెగల
పొగల వెలిజిమ్ము వలపుటూర్పులభరమ్ము
మోసికొని, నేనె నాలోనమూల్గుకొనుచు
గాలివోలె సమస్తావకాశములను
నెడ తెరిపిలేక తిరుగాడి బడలినాను
దారుణపు జీవితంపు టెడారిలోన
తీరని పిపాస నే దారి తెన్నులేక
నేనె నాదుఃఖ బాష్పశోణితలహరుల
నే విసుగు వేసటలు లేక త్రావినాను
కడుపుగాల్చెడు మండుటాకటను శే?
కోర్కెలొండొంటెనిగ్రసించు కొనెడుకొలది
నోడలెరుంగక కాలమృత్యువును నేనె
కొంచెముగ గొంచెముగ కబళించినాను.

(విచారంలోకిమారిన పెద్దనిట్టూర్పు.)

రాజ్యం

ఇదివరస. ఏమనిచెప్పను బాబుగారూ, ఏమీతోచనప్పుడు తినికూచుని ఇలా హంగామాచేస్తారు. ఇంట్లో ఉన్నచెంబులూ

గళాసులూ గిరవాటెట్టడం, కుర్చీలూ బల్లలూ విరగ్గొట్టడం. ఈ దిక్కుమాలినపద్యాలుచదవడం, ఏడుస్తూకూచోడమూను. శలవురోజు వచ్చిందంటే హడిలిచస్తున్నాను.

నారాయణబాబు

ఎందుకమ్మా అంతభయం. నిన్నేమన్నా—

రాజ్యం

అబ్బెబ్బె ఏమాటకామాటే అనుకోవాలి నన్నేమి అంటున్నా దనికాదు.

(మళ్ళీ లోపలనుంచి పద్యం. నిట్టూర్పు)

నాకుబ్రశాంతి లేదు, కఠినమ్మగు శూన్యమునందు

గ్రుంగి చీ

కాకయిపోయెనాబ్రదుకు, కన్నులువిప్పిన మూసి

కొన్న బా

ధా కలుషమ్ములాశలెడదన్ విదళించు నా

నిస్సహాయతా

వ్యాకులశోకగీతులె యహర్నిశమున్ విన

వచ్చురోదసిన్

నేనునిశాధి నొంటిశయనించి గభీరతమో

బ్ధిసంకులో

ర్మీనికరమ్ములుం బులకరింపగ నాతుదిలేని

సైపగా

రానిప్రవాసజీవనభరమ్ముస్మరించుచు రక్త
భాష్పముల్
సోనలుకారనేడ్చెదను లూకవిలోకనముల్ చెమ
ర్పగన్
నాయెదకీ ప్రపంచ మసినస్ మృగతృష్ణల యింద్ర
జాలమై
పోయె, గలంతనిద్ర గను మూసితినేని మనోహరా
కృతి
చ్ఛాయయేదోకనంబడుచు స్వప్నములం, బవ
లెల్లదుఃఖముం
బాయనియట్టి నాహృదయ మర్మములన్ మెలి
వైచితుంపెడున్ -
నాకిపుడెల్ల వేళల వినంబడుచుండెనకాలమృ
త్యుగ
ర్జాకలితాట్టహాసముల సందడులందున ప్రేమ
విహ్వలా
శాకరుణమ్ములే గుసగుసల్, మరి చైత్రశు
భప్రభాతవం
శాకలగాన మీశిశిర జీవనమందిక లేనెలేదొకో

రాజ్యం

అనకపోతేమట్టుకు ఊరికేపుణ్యానికి తినికూచుని ఎందుకు చెప్పండి ఈపద్యాలూ ఏడుపులూ గందరగోళమూనూ. అయన-అకవి-ఎవరో ఈ ఏడుపుగొట్టు పద్యాలు నన్నేడిపించ డానికి రాసినట్టుందికాని—పోనీ అరాసిన అయన అస్తమానం ఇలా ఏడుస్తూ కూచుంటాడండీ— కూచుంటే ఆ పెళ్ళాం సహించి ఊరుకుంటుందా — అయనకు లేని ఏడుపు మధ్యను ఈయనకెందుకంట—

నారాయణబాబు

వాళ్ళఏడుపంతా ఒక్కసారి పద్యంలో వెళ్ళబోసుకున్నారు. తీరిపోయింది. దానికేంకాని, పోనీ ఎందుకితను ఇలాబాధ పడుతున్నాడో ఒక్కసారి నెమ్మదిగా కనుక్కోక పోయినావు.

రాజ్యం

అడిగానండీ, అడక్కనా-అడుగుతే నాకేమైనా సమాధానం చెపుతారా ఏమన్నానా.

నారాయణబాబు

ఏమంటాడు.

రాజ్యం

ఏమిటో అయినబాధ పడుతున్నారట, అయినబాధ అర్థం చేసుకునేవాళ్లు ఎవళ్లూలేరట.

నారాయణబాబు

ఏమిటాబాధ.

రాజ్యం

ఏమో! అదేనాకూ అర్థంకాక చస్తున్నాను.

నారాయణబాబు

రంభలాంటిభార్య, రత్నాలులాంటి పిల్లలూ, ఏదో - చిన్న దైనా ఉద్యోగం, కొద్దోగొప్పో వెనకకొంత ఆధరవు - ఇన్నీ ఉంటే ఇంకనేంబాధమ్మా– ఏమీ లేనివాళ్ళంమేము నిక్షేపంలా ఉంటేను.

రాజ్యం

అయనకివేవీ అక్కరలేదుట. ఈసంసారంమీద అసహ్యం పుడుతోందట.

నారాయణబాబు

ఏమిటంతవైరాగ్యానికి కారణమేమిటో- కొంపతీసి ఆశ్రమ స్వీకారం చెయ్యవలెననే ఆశబయలుదేరలేదుకద!

రాజ్యం

అబ్బెబ్బె అదేంలేదు. ఆశ ఉన్నదికాని-ఆశ్రమంమీదకాదు, అర్థంమీద.

నారాయణబాబు

దానికే - దైవానుగ్రహంవల్ల లోటులేదు కాదూ!

రాజ్యం

ఉన్నదిచాలదట, ప్రపంచంలో తమరొకరుతప్ప అందరూ సుఖపడుతున్నారట. తనకు ఎందుకూ ఈవెధవ సంపాదన చాలడంలేదట.

నారాయణబాబు

పోనీ అయితే వేరేవ్యాపారం ఏమైనాపెట్టుకుని సంపాదించుకోకూడదూ.

రాజ్యం

అదీపనికిరాదుట మళ్ళీని, ఊరికేరావాలట, అందరికీ ఊరికేవస్తూందిట. ఆపైన మాపినతండ్రి ఇంకాబ్రతకిఉండడ మేమి తమకు త్వరగా అడబ్బురాకపోవడమేమని ఆయనదుగ్ధ.

నారాయణబాబు

అదేమిటి!

రాజ్యం

మీరెరుగరా ఏమిటి! నాకుపినతండ్రి ఒకాయన ఉన్నాడు రమణారావుగారని. ఆయన నాచిన్నప్పుడే దేశాంతరం వెళ్లిపోయాడు. పెళ్లిచేసుకోలేదు. అక్కడ వ్యాపారంచేసి చాలా డబ్బుసంపాదించాడట.

ఆయనకు చిన్నప్పటినుంచీ నేనంటే చాలాఅభిమానం.

నారాయణబాబు

అలాగా! నేనెప్పుడూ వినలేదు, మళ్ళీ ఎప్పుడూ రాలేదూ ఇక్కడకి.

రాజ్యం

లేదు. కానినాపెళ్ళికి చాలాబహుమతులూ, వస్తువులూ పంపించాడు. మళ్లీమాపెద్దవాడు పుట్టాడనివిని చాలానంతోషించి వాడికి ఏవేవోపంపించాడు. వాడికి తనపేరు పెట్టవలసిందనీ, తన ఆస్తంతా నా పేరవ్రాశాననీ, అందులో నగం మాపెద్దవాడికి ఇవ్వవలెననీ విల్లురాశాడట. అప్పుడప్పుడు నాకు ఉత్తరాలు రాస్తూఉంటాడు. ఎప్పుడేనా ఏదేనా ఇబ్బందిగా ఉందంటే కాస్త సహాయపడుతూంటాడు.

నారాయణబాబు

అలాగా! మరింకనేమమ్మా!

రాజ్యం

అది చాలదట. రోజురోజూనన్ను రాసిడబ్బు తెప్పించమని చంపుతారు. బాగుంటుందా బాబుగారూ మీరే చెప్పండి. ఆయన ఒక్కడేకద. మనం పిల్లలతోటి ఇంత ఇబ్బందిపడుతున్నాంకదా. ఆయన అవసరానికేదో కాస్త ఉంచుకుని తక్కిన డబ్బంతా ఇక్కడికి పంపకూడదా అంటారు. ఇంత అన్యాయం ఎక్కడేనా ఉంటుందా.

నారాయణబాబు

అన్యాయమా మరీ అన్యాయమా. ఎంతమాట. ఆయన అక్కడికీ ఏదో తోచిన సహాయంచేస్తూనే ఉన్నా డంటోంటివి; ఏమిటింత ఇలా అయిపోయాడేమిటి తను. ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఊరికే ఆధునిక కవిత్వంమీద అభిమానమనుకున్నా కాని ఇంత అధ్వాన్నంగా తయారయ్యాడనుకో లేదు.

రాజ్యం

ఈ పద్యాలతోటే వారి పుట్టిముల కొచ్చిపడింది బాబూ. అస్తమానం ఆ దిక్కుమాలిన పద్యాలు చదవడం, ఆయాసపడడం కంటతడి పెట్టుకోడం నిక్షేపంలా ఏదో ఇంట్లోకూచుని పిల్లలముందు ఏంబాగుంటుందిచెప్పండి. తమకేమిలోటొచ్చిందని; సాటివాళ్ళ కంటె తమరేం తీసిపోయారు. నేనన కూడదుకాని, తమకు ఎక్కడ ఏమి లోటొచ్చిపోతుందో ఏమి మనస్సు ఇబ్బంది పెట్టుకుంటారో అని నమ్ముతారో నమ్మరో, వెయ్యికళ్ళతో కనిపెట్టి సంసారం ఈదుకొస్తున్నాను.

నారాయణబాబు

అయ్యో కాదటమ్మా-ఎంతమాట నమ్మకపోవడంకూడానా నాకళ్ళతోనే చూడడంలేదుకనుకనా. నిజానికి నీవంటి ఇల్లాలు ఇంట్లో ఉంది కనుకనే అతను ఏ ఇబ్బందీ పడకుండా ఏ బాధ్యతా వహించ నక్కరలేకుండా హాయిగా సుఖపడుతు న్నాడు. అతన్నిచూచి అసూయ పడేవాళ్ళెంతమంది. తన సుఖం తను తెలుసుకులేకుండా ఉన్నాడుకాని ఇంత అదృష్ట వంతుడు మాలో మరొకడు లేడని మేము అస్తమానం అను కుంటూ ఉంటాం.

రాజ్యం

మీరు అయనతోటి ఒక్కమాట చెప్పాలి. ఈవరస ఏం బాగుంది కాదని. మీరు పెద్దలు మీ మాటంటే అయనకూ ఎంతో గౌరవం.

నారాయణబాబు

అయ్యో అలాగేనమ్మా చెప్పడానికేమి. కాని, ఇలాటిదానిలో నేను పైవాడిని ఎలా కలుగచేసుకోడం,నా సంసారంగొడవ నీ కెందుకంటే నేనేం కావలిసింది. ఒట్టప్పుడు ఎంత గౌరవము న్నా ఇలాటివాటిలో....

రాజ్యం

పరవాలేదు బాబుగారు. మీరేం సందేహించకండి.

వెంకట్రావు

రాజా ఈ మాటేనా నా ఉత్తరానికి జవాబులేదుకాదో అ ముండా కొడుకు ఉన్నాడో ఊడాడో (అంటూ వెంకట్రావు ప్రవేశం. నారాయణబాబుని చూచి) ఇదుగో నారాయణబాబు

గారొచ్చారే, ఎంతసేపయిందండీ వచ్చి. రాజా చెప్పావుకావేం వీరొచ్చినట్టు—

రాజ్యం

ఏం చెప్పినా మీరేమన్నా వినిపించుకునే స్థితిలో ఉన్నారు కనుకనా మీ పద్యాలలోనూ మీ విచార సాగరంలోనూ మునిగి ఉంటే ఎవరువచ్చిందీ పోయిందీ మీకేం తెలుస్తుంది. మీకేంకావాలి. (అని లోపలికి పోతుంది)

వెంకట్రావు

రండి నారాయణబాబూ కూర్చోండి. చాలాసేపయిందా వచ్చి?

నారాయణబాబు

ఏదో పదినిమిషాలయింది. కాని, ఏమిటో హడావిడిలో ఉన్నట్టున్నావు.

వెంకట్రావు

హడావిడేముంది, ఏమీ లేదే.

నారాయణబాబు

ఏదో లోపలనుంచి చప్పళ్ళూ, పద్యాలూ, నిట్టూర్పులూ వగైరా చాలా వినపడ్డాయి.

వెంకట్రావు

ఏదోలెండి. మధ్యమధ్య నాకు Depression వస్తూఉంటుంది.

నారాయణబాబు

అంటే వంట్లో బాగాలేకనా.

వెంకట్రావు

అబ్బే! అదేంకాదండి.

నారాయణబాబు

మరి-

వెంకట్రావు

అదో Mood

నారాయణబాబు

ఏమిటో నాకే Moods ఏమీ అర్థంకావు, చెప్పొద్దూ

వెంకట్రావు

కాకపోవచ్చు. మీదంతా అదో పద్ధతి.

నారాయణబాబు

అంటే-

వెంకట్రావు

మీకు ఒడుదుడుకులేమీలేవు. వాంఛలేమీలేవు. ఉన్నాలేనట్టు నటించగలరు. కాలవమీద పడవలా వెళ్ళిపోతుంది. మీ జీవితం.

నారాయణబాబు

మీది మట్టుకెందుకు వెళ్లదు అలాగ.

వెంకట్రావు

ఎందుకు వెళ్ళదంటే ఏమి చెప్పను. నా దురదృష్టమే నుకోవాలి. చిన్నప్పటినుంచీకూడా నేను పూర్వపు బాటలో నడవడం నాకిష్టముండేదికాదు. నేను ఈ కాలపు వాడిని. ఈ నాటి ఆలోచనలూ, కోరికలూ, ఆశయాలూ నా ప్రతిరక్త

నాళ్ంలోనూ పరుగులెడుతూ ఉంటాయి. ఇప్పుడున్న పద్ధతులు నాకేమీ నచ్చవు. మనఖర్మమనుకుని వాటికి లొంగి, బానిసనై ఉండడం నాచేతకాదు. అది దాస్యలక్షణం. దాసుడనిపించుకోడం నాకు ఏమాత్రమూ గిట్టదు.

నారాయణబాబు

అందుకని ఏమంటావు.

వెంకట్రావు

ఏ మంటాను. ఉన్నదానితో అసంతృప్తి. లేనిదానికోసం తీవ్రవాంఛ. అందుకని అస్తమానం జీవితంలో అశాంతి.

నారాయణబాబు

ఈ జబ్బుకి మందేంలేదా ?

వెంకట్రావు

లేకేం. ఉంది. ఎటొచ్చీ నాకు అందుబాటులో లేదు. ఈ కాలంలో సమస్త వ్యాధులకూ దివ్యౌషధం ధనం. అదిఉంటే అన్ని వాంఛలూ తీరుతాయి.

నారాయణబాబు

వ్యాధి ఫలానా అని తెలిసి, దానికి చికిత్సకూడా తెలిసి ఉంటే ఇంకా బాధపడడ మెందుకు.

వెంకట్రావు

నుందుకోసమే ఇప్పుడు పడుతున్న బాధ. ఈవెధవ మేష్టరీలో మనకు, కనుబొమ్మమీద వెంట్రుకలాగ ఎదుగు పొదుగులుండవుకదా. వాళ్ళు కడిగి ఇచ్చిన జీతపురాళ్లతో కాలక్షేపం చెయ్యడం నా చేత కావడంలేదు. పోనీ ఇది మానిమరొకటేమైనా చూసుకుందామంటే మనమెందుకూ పనికిరాం.

నారాయణబాబు

అందుకని మనకామాత్రం స్వస్వరూప జ్ఞానం ఉన్నది కనుక ఊరికే బాధపడేకంటె ఉన్నదానితో తృప్తిపడడం మంచిది కాదూ!

వెంకటరావు

మంచిదే! కాదన్నవారెవరు. "ఫలములు చాలుజీవికకు బానము సేయజలంబు చాలు వల్కలములుచాలుకట్టుటకిలా తలముల్ శయనింపచోట" నన్నసంగతి తెలియకనా. ఇలాటి వేదాంతాలు.చాలాతెలుసును. తెలియకకాదు. కాని చెప్పాను కాదూ నేనలా సంతృప్తిపడి ఊరుకోలేనని, సృష్టిలో ఇంత సౌందర్య ముండగా ఇన్నిరకాల భోగ్యపదార్థములుండగా ఎలానోరు మూసుకూరుకోవడం. పోనీమనకు గతిలేదు, లాభం లేదు అనేనిరాశేనా కలుగుతే మనఖర్మం అనుకుని ఒక్కసారి నీళ్లువదలుకోవచ్చు.

నారాయణబాబు

అయితే వేరేఆశ ఏమైనా ఏడిపిస్తోందా ఏమిటి.

వెంకటరావు

అదేవచ్చినచిక్కు. నాకు పినమామగారు ఒకాయిన ఏడిశాడు కానైతే నేనెప్పుడూ చూడలేదుకాని ఆయన ఏవో నన్నేడిపించ డానికే పుట్టినట్టున్నాడు. ఆయనబ్రహ్మచారి-బోలెడంత సంపా దన, ఖర్చు అయేమార్గంలేదు. పోనీఅయినక్షేభ మనకెందుకని ఊరుకునేవాళ్ళం. అలా ఊరుకోనివ్వక ఆయిన ఆస్తిఅంతా రాజాకీ, మాపెద్దాడికీ రాశానని ఉత్తరం మధ్యమధ్య నేదోకాస్త మామొహాన్నిరాలుస్తూండడం దానితో లేనిపోని ఆశలు బయలు దేరినాయి.

వెకంటరావు

అయితే ఇంకనేం-బాగుంది.

నారాయణబాబు

బాగేమిటండీ నాబొంద. అయిన కొంచమించు మించుగా నాఈడువాడు. అయిన చచ్చేదెప్పుడు, ఆ అస్తిమాకు వచ్చేదెప్పుడు. మేంఅనుభవించేదెప్పుడు.

నారాయణబాబు

అయితే నువ్వు ఆయన్నిప్పుడు, నీ సౌకర్యంకోసం అర్జంటుగా అవతారం చాలించమంటావు! మంచి పెద్ద మనిషివే!

వెంకట్రావు

నేనంత దారుణం కోరడం లేదుకాని, కొంత మా మొహన్ని ఇప్పుడే తగలెయ్య్యి కూడదా అంట.

నారాయణబాబు

అది కాస్తా నువ్వు తగలేస్తా వేమోనని ఆయనభయం కాకూడదూ.

వెంకట్రావు

నేనెలా తగలేస్తే ఆయనకెందుకూ ఆయన Duty ఆయన చెయ్యాలికాని.

నారాయణబాబు

కష్టపడిసంపాదించినవాళ్ళకు డబ్బు విలువతెలుస్తుంది, నీ బోటివాడు తేరగావచ్చిందికదా అని తగలేస్తుంటేచూచి ఊరుకోలేరు. అదలాఉంచి నువ్వెందుకాడబ్బుకోసం ఆసించడం, నీకేమిలోటు ఏదో ఒక సుఖమైన ఉద్యోగమా, పైన

మరి కాస్త సంపాదనా, ఆ పైన కొంత పిత్రార్జితమూ: ఇవన్నీ జాగ్రత్తపెట్టి నీకేలోటూ రాకుండా వెయ్యికళ్ళతో, కన్నతల్లిలా కనిపెట్టే కళత్రమూ: పళ్ళులాంటి పిల్లలా! ఇవేవీ చాలక నీకీ అశాంతా: విచారమూ.. జీవితం నరకమూ- ఎందుకొచ్చిన కబుర్లయ్యా ఇవి, ఇందులో అర్థమేమైనా ఉన్నదా.

వెంకట్రావు

ఏమీ ఎందుకులేదు. జీవితమంటే తిండి, పెళ్ళాం, పిల్లలూనా. ఇంకేమీలేదు. గోచీకిపెద్ద, అంగోస్త్రానికిచిన్న అయిన ఆస్తులూ, సంపాదనలతో తృప్తిపడడం ఎలాగ. రెండుపూటలా భోజనంతప్పమరేంకావాలన్నా దరిద్రమా- నేనుఎంతోప్రేమించే భార్యనూ బిడ్డలనూ అలంకరించుకుందామంటే దరిద్రమా- నా సౌందర్యతృష్ణ తీర్చుకోడానికి చక్కని చిత్రములు కొనుక్కుందామంటె దరిద్రమా—శుభ్రమైన కుర్చీలూ బల్లలకూ మొహంవాసా. ఆఖరుకు చక్కని తివాసీలు కాని చాపలుకాని, దేనికీలేని, చాలని సంపాదనా ఆ స్త్రీ ఎందుకండీ ఏడవను.

నారాయణబాబు

అవిలేక ఏడ్చేవాళ్ళు ఎంతమంది బాబూ- ఉండడానికి ఎక్కడికి! నాకంటె మరొకడు గొప్పవాడు. వాడికంటె విజయనగరం మహారాజు, అయనకంటెహైదరాబాదునవాబు, ఆయన కంటె Rockfeller లేక Carnegie. ఎక్కడికి అంతు-నీకంటె తక్కువవాళ్ళు కోటానకోట్లు. వాళ్లందరి ముందూ నువ్వో పిల్లజమీందారువు. ఎక్కడిదాకానో ఎందుకు. మన మేష్టర్లందరి కంటే నీస్థితి మంచిదని ఒప్పుకోకతప్పదు. ఈ అశాంతి, అసంతృప్తి, ఈవేదన ఇవన్నీ అర్థంలేనిమాటలు, దీన్నే Byronic unhappiness అంటారు. సమస్త సౌ

ఖ్యములూ అనుభవిస్తూ ఏదోబాధ పడుతున్నానడం కవులకు చెల్లుతుందేమోకాని మనకుకాదు. ఇంతదూరం చెప్పవలసిన వాడినికాను కాని నీవుచేస్తున్న గందరగోళంచూచి, పాపం రాజ్యం పడుతున్న బాధచూచి ఊరుకోలేక పెద్దవాడిని గనుక సాహసించి ఈమాటలూ నాలుగూ అన్నాను. మరోలా అనుకోవనుకుంటాను. వస్తాను పనుంది. నువ్వుకూడా బయటకు వస్తావేమోనని ఇలా వచ్చాను.

వెంకట్రావు

నేననుకోవడానికేముంది,మీలాటివాళ్లకు కేవలం prosaic people కు ఇవేమీ అర్థంకావులేండి. వెదుదురుగానిలెండి. కంఠశోషచాలా పడ్డారు. కాస్త కాఫీ పీల్చి పోదురుగాని.

నారాయణబాబు

ఇప్పుడు కంఠశోషలా కనపడ్డా, నిదానంమీద నిజం నీకేతెలుస్తుంది. మళ్లీవస్తా. (అని నిష్క్రమించాడు)

వెంకట్రావు

ఈపెద్దవాళ్లతో ఇదే వచ్చింది. ఒట్టి matter-of-fact గాళ్లు. ఎక్కడా imagination కాని, Romance కాని, sentiment కాని, ఏకోశాన్నీ ఉండదనుకుంటాను.

(పద్యం)

కష్టభూయిష్ట దుఃఖాంత కథలతోడ
విసివిపోతివి పుటలు త్రిప్పినకొలంది;
కునుకు దీపమారదు; పొడికనుపదురరాదు;
బరువైన యెదమనోరథముపోదు;
వేదమృగముల నెత్తురుపీల్చిపీల్చి

బలిసిపోయిన శ్వాపదమ్ముల విధాన
వెలిగోలుపుగాని, ఘట్టముల్ వేగచనవు;
మనుజ పశువుల దౌర్జన్యమునకు లోగి
యనుపతలూపుల చెరబడ్డ యనపరాధి
కీరమట్టులు స్వేచ్ఛావిహారమునకు
రెక్కలార్చు ప్రాణము సుఖస్పృహాలకలల;
దేవతా విగ్రహము లేని కేరువోలె
నీరస నిరుత్సవ నిరలంకారమైన
యీవ్యథా క్లిష్ట జీవితకావ్యమునకు
నంతిమాశ్వాస శాంతిసమాప్తిమెపుడొ.

రెండోరంగం

రమణారావు

అమ్మా. వెంకట్రావుగారిల్లు ఇదేనాఅమ్మా.

రాజ్యం

అవునండి.

రమణారావు

ఇంట్లో ఉన్నారమ్మా, ఇలాకూచోనా అమ్మా, నిలబడలేకుం డా ఉన్నాను. మీరేనా అమ్మా ఆయనభార్య.

రాజ్యం

అవునండి- దయచెయ్యండి- చాలానీరసంగా ఉన్నారు. దూరాన్నించి వచ్చినట్టున్నారు పాపం- దాహంఇవ్వనాఅండి.

రమణారావు

నువ్వేనా తల్లీ రాజేశ్వరీ-ఎన్నాళ్ళకు చూచానమ్మా-నే(బతికి ఉండగా నిన్నుచూడడం పడదనుకున్నానుతల్లీ. నిన్నుకళ్ళతో చూడడానికే (బతికి ఉన్నానమ్మా.

రాజ్యం

అయ్యో! బాబయ్యగారే- ఎప్పుడొచ్చారు- ఎక్కడనుంచి, ముందుఉత్తరమేనా రాశారుకారేం- ఇంతనీరసంగా ఇలా ఉన్నారేమిటి, జబ్బుపడ్డారా? ఉండండి, ముందు కాఫీ తీసు కొస్తాను.

రమణారావు

నా అమ్మా- నాతల్లి- నామీద ఇంత(పేమున్నదా, ఇక్కడికి రావడానికే భయపడ్డానమ్మా, చాలాసందేహించా

రాజ్యం

ఎందుకూ! సందేహమెందుకు బాబయ్యగారూ- మీ ఇల్లు కాదూ ఇది.

రమణారావు

అలాగే అనుకున్నానమ్మా- కానికాలం- పరిస్థితులన్నీ మారి పోయినాయి. అంతా తల్లక్రిందయింది. ఏమిచెప్పను సిగ్గేస్తోంది చెప్పడానికి, నా అస్తంతా చూస్తూండగా హారతి కర్పూరంలా హరించిపోయింది. ఎందుకుపోయిందో ఎలా పోయిందో ఇప్పటికీ నాకు వింతగానే ఉంటుంది.ఎలావచ్చిందో అలాపోయిందనుకుని మళ్ళీనిలదొక్కుకుని మర్యాదగా(బతు కుదామని మూడు సంవత్సరములనుంచి విశ్వ(పయత్నం చేశాను. నేనుచెయ్యని(పయత్నం, తిరగనివూరు, చూడని

పెద్దమనిషి లేనంటేనమ్మ. ఎక్కడా నాస్తివాచకంతప్ప మారుమాట వినపడలేదు. అంతసంపాదించి, అంత ఉచ్ఛ స్థితికివచ్చి, అంత పేరు ప్రతిష్టలతో బ్రతికి అక్కడినుంచి పాతా ళంలోపడితే ఇంక మళ్ళీలేవడం ఎక్కడ. జీవితంలో ఉచ్ఛ ఒక్కసారే కాని ఇన్నిసార్లు రాదనుకుంటాను. అదృష్టవంతు లకు ఆ ఉచ్ఛ చివరనువచ్చి జీవితాంతంవరకూ లాక్కుపో తుంది. నాపోటినిర్భాగ్యుడికి ముందువచ్చి చివరను ఇలా నర కంలో పడదోస్తుంది. మీకెన్నో ఆశలుకల్పించి, ఎన్నోవాగ్దానా లుచేసి ఈస్థితిలో ఇక్కడకు ఎలారానని సిగ్గుపడి, అడుక్కు తినడం మంచిదని నిశ్చయించుకుని తిరిగాను. అలాగే స్వదే శంచేరుకున్నాను. ఇక్కడ అముష్టికూడాపుట్టడంలేదు. అంతా నాకంటే దరిద్రులులా ఉన్నారు. ఈవేళకునాల్గురోజులయింది అన్నం కళ్లచూచి. ఇంక ప్రాణంపోయేటట్టుంది. పోయినా ఇబ్బందిలేదు. నాకోసం ఏడ్చేవాళ్లూ ఎవ్వళ్లూలేరు. కాని అలా వీధులో చావలేకపోయాను.ఎక్కడికివెళ్ళను, అఖరుకు భయ పడుతూ ఇక్కడకొచ్చాను

రాజ్యం

(దుఃఖం అపుకొని) బాబయ్యగారూ. ఎంతపనిచేశారు ఇక్కడ నేనుండగా మరో ఆలోచన మీకెందుకు కలగాలి.

రమణారావు

అప్పుడన్ని ఆశలుకల్పించి ఇప్పుడు రిక్త హస్తాలతో వచ్చి మీనెత్తిని...

రాజ్యం

న్యాయమా అలాఅనడం. నేను మీపిల్లనుకాదూ, డబ్బుంటే నాపినతండ్రిఅయి లేకపోతేకాకపోతారా. మీఅల్లుడూ మరోలాం

టిమనిషికారు. మీకేంసందేహం అక్కర్లేదు. మీరిక్కడనుంచి కదలడానికివల్లకాదు. ముందు స్నానంచెయ్యండి. భోజనం చేతురుగాని, (అని అయిన్ని తీసుకువెళ్లి....మళ్లి వచ్చిభర్తతో) ఇదుగో, ఏమండోయి ఇలాచూడండి, మీకోశుభవార్త.

వెంకట్రావు

ఏమిటది, మీబాబయ్య డబ్బు పంపాడా (అంటూ వెంకట్రావు వస్తాడు.)

రాజ్యం

అంతకంటె తమాషా, మాబాబయ్యగారే వచ్చారు.

వెంకట్రావు

ఆఁ. నిజంగానే ఏం నన్ను పిలిచావుకావేమి. ముందు ఉత్తరమేనా రాశారుకారేం ! స్టేషనుకు వెళ్లేవాళ్లం.

రాజ్యం

లోపల స్నానం చేస్తున్నారు.

వెంకట్రావు

కాసిని వేడినీళ్లేనా పెట్టకపోయినావు. Boilerలో క్షణంలో కాగుతాయికద. త్వరగా వంట చెయ్యాలో, ఫలహారమో కనుక్కుని కానియ్యి.

రాజ్యం

పాపం భోజనమే చేస్తారు. నాలుగురోజులయింది భోంచేసి.

వెంకట్రావు

ఏం వంట్లో బాగాలేదా.

రాజ్యం

లేదు. శారీరకంగానూ మానసికంగానూ కూడా బాగాలేదు పాపం.

వెంకట్రావు

కొన్నాళ్లిక్కడుండమందాం. హాయిగాఉంటారు. దేశాటనం చేసి వచ్చినమీదట ఇల్లంటె ఏమిటో సౌఖ్యమంటె ఏమిటోతెలుస్తుంది. పాపం శుభ్రమైన పప్పూ ఆవకాయికూడా మొహం వాసి ఉంటారు.

రాజ్యం

అవునుపాపం.

వెంకట్రావు

అయితే ఆయన ఆస్తంతా తీసుకువచ్చేసి జీవితశేషం ఇక్కడనే గడపకూడదూ. ఇంకా ఎన్నాళ్లీ విదేశవాసం, సంపాదించినకొద్దీ, ఇంకా సంపాదించాలనే ఉంటుంది, ఈఉన్నది చాలదు కనుకనా.

రాజ్యం

ఇక్కడుందా మనేవచ్చేశారు. చాలా సిగ్గుపడుతూ భయపడుతూ వచ్చారు.

వెంకట్రావు

ఏమీ.

రాజ్యం

ఏమీలేదు. ఆస్తిఅంతా ఒక్కకానికూడా లేకుండాపోయిందట.

వెంకట్రావు

ఆఁ.

రాజ్యం

మూడేళ్లనుంచి అష్టకష్టాలూ అనుభవించి, యాచనచేసి కుని బ్రతుకుతూ అదీ దొరకక్క, ఎక్కడికివెళ్ల డానికి తోచక ఈ రిక్తహస్తాలతో ఇక్కడికి వస్తే మీరేమైనా అనుకుంటారేమో నని భయపడుతూ గత్యంతరంలేక నాలుగు ఉపవాసాలతో వచ్చారు.

వెంకట్రావు

ఆఁ పాపం, ఎంతమాట. ఏమనుకుంటాము. ఎంతపని చేశారు.

రాజ్యం

భయంకాదా పాపం. మనకేదో కనకాభిషేకం చేస్తానని ఆశ కల్పించి, ఇప్పుడుఏమీలేదని చెప్పడానికి మొహంచెల్లక అబ్బ ఎన్ని బాధలుపడ్డారో. అయిన్నిచూస్తే కడుపు చెరువైపోతుంది.

వెంకట్రావు

ఆస్తిపోతె మనం ఏం చేస్తాం. మనమేమైనా దాచి పెట్టామా. ఉంటే మనఅదృష్టం లేకపోతే మనదురదృష్టం అనుకుంటాం, అందుకని పాపం ఇంతకాలం ఇంతబాధపడాలా, ఇంత సందే హించాలా. నీకుతండ్రిఅయినా పినతండ్రిఅయినా ఉన్నది అయిన ఒక్కరాయెను, కష్టంలో కూతురుకాక ఎవరవుతారు. నేను మట్టుకు వద్దంటానా! అంత అవివేకినా.

రాజ్యం

అయినకేకాదు. నాకూభయంగానేఉంది, మీరేమంటారోఅని

ఇన్నాళ్లనుంచి మీరుచేస్తున్నహంగామాకి ఇప్పుడిలా ఉంటుం
దని ఎలాఅనుకోను.

వెంకట్రావు

రాజూ. ఇంతేనా నన్నుఅర్థంచేసుకున్నది. ఇన్నాళ్లునుంచి కాపురంచేస్తూ నాస్వభావం సరిగా తెలుసుకోలేకపోయావుకదా.

రాజ్యం

తెలుసుకొన్నాలెండి. ఆమాత్రం తెలుసుకున్నాను గనుకనే ఇన్నాళ్లూ మీతో కాపురంచేయగలిగాను. లేకపోతే అప్పుడే విడా కులిచ్చి ఉందురు.

వెంకట్రావు

సంతోషించాను. కాని ముందు పాపం ఆయనకు భోజన ప్రయత్నంచెయ్యి. నిష్ఠ్రాణవస్తుందేమో కూడాను.

రాజ్యం

ఆ. (రాజ్యం నిష్క్రమిస్తుంది)

వెంకట్రావు

పద్యం.

మ: అది మేలైనపురంబు పూజ్యచరితుం-
డారాజు రాణ్మండలం
బది పార్శ్వంబున నావిదగ్ధసభ వా-
గ్జాస్య లత్యుద్ధతం
బది రాజన్యక మద్ది వందినికరం-
బాగాథలున్ సర్వముం

గదలం జేసినకాలమయార్తికిన ము
స్కారంబు సత్కీర్తికిన్.

శా. నీతిప్రౌఢవిహారులైననిపుణుల్ -
నిందింపనీ మెచ్చనీ
ఖ్యాతిం జెందినసంపదల్ నిలువనీ-
గాఢంబుగా సాగనీ
ఘాతం బప్పుడ పొందనీ నియతిమైం-
గానీ యుగాంతబునస్
నీతిశ్లాఘ్యపదంబు దప్పరు గదా-
నిత్యంబు ధీరోత్తముల్.

తే. ఎవ్వరికి నిజ్జగంబున-నెంతఫలము
దైవకృత మగునది పొందుం-దప్ప కతనిం
గారణము గాదు పెనుంబ్రాపు-ఘనునిం జేరు
చాతకము వాతం బడు నల్ప-జలకణములు.

చ. నలువ కులాలు భంగి నలి-నప్రభ
వాండము నందు దేనిచే
నిలిచె దశావతారవన-నిష్టితుం
డయ్యెం మురారి దేనిచేం
బెలుచం గపాలహస్తుడయి-భిక్షుకుం
డయ్యెం బురారి దేనిచే

నల రవి దేనిచేఁ దిరుగు-నాఘనకర్మము
వంద్యమే కదా.

పూర్తిఅయేసరికి నారాయణబాబు వస్తాడు.

నారాయణబాబు

ఏమోయి వెంకట్రావు, ఇప్పుడేనా ఊడివస్తావా రావా, లేక ఇంకా అలా విచారసాగరంలో మునిగి తేలుతూ ఉంటావా. రా. పోదాం. రేడియోలో మంచి ప్రోగ్రామ్ ఉంది. మన కృష్ణ శాస్త్రి నాటకం.

వెంకట్రావు

ఇప్పుడు రాను. మా పినమామగారు వచ్చారు.

నారాయణబాబు

ఏమిటీ, ఎవరు. వారే! బంగారుగుడ్లుపెట్టే బాతే.

వెంకట్రావు

వారేకాని ఇప్పుడు బంగారుగుడ్లేకాదు అసలు గుడ్లు పెట్టడమే మానేసింది.

నారాయణబాబు

అంటే.

వెంకట్రావు

వారి ఆస్తిఅంతా పోయిందట. మూడు సంవత్సరాలనుంచీ పడరాని ఇక్కట్లు పడిపడి బాధలు సహించలేక హడలిపోతూ మేము గుమ్మంలోకి రానిస్తామో రానివ్వమో నని ఇక్కడకు వచ్చారు. అందుకనే పాపం ఈ మధ్యను ఆయన దగ్గరనుంచి ఉత్తరమేనా లేదు.

నారాయణబాబు

ఆహా! దైవసంకల్పం. అయితే ఇంక ఆయన–

వెంకట్రావు

ఇక్కడే ఉంటారు. పాపం ఆయనకు ఈపెంపుడుకూతురు తప్ప ఎవరూ లేరు. ఎక్కడికి వెడతారు.

నారాయణబాబు

అయితే నీకు వచ్చే వారస్వతం పినమామగారు మాత్రమే నన్నమాట.

వెంకట్రావు

అవునండి, పోనీ పెద్దవాడు బోలెడంత అనుభవశాలి ఇంట్లో ఉంటాడు. నాకు కొంతబాధ్యత తగ్గుతుంది. ఇది ఒకటి నాకు మంచిదే.

నారాయణబాబు

బాగుంది బాబు-That's the spirit.

వెంకట్రావు

లేనివాళ్ళను చూస్తేనేకాని మనకు ఉన్నదాని విలువ తెలియదు.

నారాయణబాబు

నిజమే–Good bye!

వెంకట్రావు

పద్యం :

ఉ. బాలకుఁడై క్షణంబు యువ–
భావయుతుం డయి కొంత కాల ము

ద్వేలదరిద్రుఁడై క్షణము-
విత్తసమన్వితుఁడై క్షణంబు జీ
ర్ణాలసగాత్రుఁడై నటుని-
యట్ల నటించి తుదన్ నరుండు యా
మ్యాలయనామ మైన తెర-
యందుఁ జొరంబడు సత్వరంబుగన్.

చ. తనువు ముడుఁగుఁ బాదగతి-
దప్పును దంతము లూడుఁ జీఁకటుల్
కనుఁగవ వర్తిలుం జెవుడు-
గ్రమ్మును జొంగలు గారు మోమునన్
జనములు మాట చేకొనరు-
సన్నిధిఁ జేరదు భార్య పుత్త్రుఁడుం
గొనకొని శత్రునట్ల తిరు-
గుం గడుఁగష్టము వృద్ధ దేహికిన్.

ఉ. ఇచ్ఛకు వచ్చినట్లు చరి-
యించుట దైన్యము లేనితిండియున్
నిచ్చలు సాధుసంగమును-
నిర్మలశాంతియు శాస్త్రబోధమున్

మచ్చిక లోనఁ బూని వెలి-
మట్టనిచిత్తము నాఁగ నింతయున్
వచ్చుట యేమి హెచ్చొన్నతత-
పంబు ఫలంబొ యెఱుంగ నేర్తుమే.

ఉ. శ్రీనుత కాశియం దమర-
సింధువు చెంగట నిల్చి గోఁచినిం
బూని ప్రణామముద్రఁ దల-
మోపి "పురాంతక! పార్వతీశ! శం
భో! నిటలాక్ష! రక్ష" యని-
మొక్కులు వెట్టుచు నిశ్చలానుసం
ధానత నెన్నఁడేఁ గడపెదన్-
దినముల్ నిమిషంబుకై వడిన్.

పాతివ్రత్యం

పాతివ్రత్యం

పాత్రలు

రమణారావు— సరసుడు. చదువుకొన్నవాడు. ఆధునికుడు. ఉద్యోగి. వయస్సు 45 సంవత్సరములు.

సావిత్రమ్మ— రమణారావుభార్య. పూర్వాచారపరాయణురాలు. చాలాఉత్తమురాలు. ఆదర్శగృహిణి అని పేరుపొందిన ఇల్లాలు. వయస్సు 38 సంవత్సరములు.

ప్రకాశరావు— రమణారావు స్నేహితుడు. స్కూలుమాష్టరు.

సరోజినిదేవి
శాంతమ్మ
సుభద్రమ్మ
} స్త్రీసమాజ సభ్యురాండ్రు.

సమయం – మధ్యాహ్నం.

సుమారు రెండుగంటలవేళ. రమణారావుగారి ఇంటి ముందు.

ప్రవేశం – రమణారావు - భార్య, సావిత్రమ్మ. రమణారావు అప్పుడే ఊరినుంచివచ్చి, బట్టలు విడుస్తూవుండగా సావిత్రమ్మ కాళ్ళుకడుక్కోడానికి నీళ్ళు తీసుకునివస్తుంది.

సావిత్రమ్మ

వచ్చారా!

రమణారావు

ఊఁ!

సావిత్రమ్మ

ఎంతసేపయిందండి వచ్చి!

రమణారావు

ఇప్పుడే.

సావిత్రమ్మ

చడీచప్పుడూ కాకుండావచ్చారు.

రమణారావు

మేళతాళాలతో రమ్మంటావా!

సావిత్రమ్మ

అదికాదండీ.

రమణారావు

లేకపోతే వచ్చెనిదిగో శంభుడు వచ్చెనిదిగో-అని భాగవతంలోలాగ పాడుకుంటూ రమ్మన్నావా!

సావిత్రమ్మ

బాగానేవుంది. తలుపుచప్పుడన్నా కాలేదు. పిలవనన్నా పిలిచారుకారన్నాను.

రమణారావు

తలుపు బద్దలుకొట్టి నిన్నుకేకలేశి హడావిడి చేస్తేనేకాని, ఊరినుంచివచ్చినట్టు కాదాఏమిటీ?

సావిత్రమ్మ

బాగానేవుంది. ఏమాటన్నా తప్పే!

రమణారావు

తప్పేముంది.

సావిత్రమ్మ

మాటవరసకు ఏదోఅంటే—

రమణారావు

నేనూ మాటవరసకే అంట—

సావిత్రమ్మ

గుమ్మంలోకి రావడమే అలా చిటచిటలాడుతూ వస్తారేం. నన్నుచూస్తే మరీవస్తుంది - నా ముఖారవిందం కాబోలు.

రమణారావు

ఎంతమాట. 'నీవు మహాపతివ్రతవు నీసౌశీల్య మిల్లాంధ్ర కెల్లనుమేల్బంతి' అని దేశమంతా ఖ్యాతిగాంచిన దానవు. రేపో-మాపో అఖిల భారత స్త్రీ సమాజం తరఫున సన్మానం అందుకోబోతున్నావు—నీ ముఖారవిందానికేమి. నాస్వభావం—నువ్వు ఎరగని దేమున్నది—.

సావిత్రమ్మ

ఇది బాగుందండోయి మీమాటలూ, మీరూను. నాబొంద నాకు సన్మానమేమిటి. నేనేమన్నా చదువుకున్నదాన్నా! ఉద్యోగం చేశానా! ఊళ్ళు ఏలానా! మీపాదసేవ చేసుకుంటూ మీచాటున ఇలాబతికి, ఈ పసుపు కుంకుమతోటి వెళ్ళిపోతే చాలు! నాకు సన్మానాలూవద్దు చట్టుబండలూ వద్దు.

రమణారావు

బాగుంది. నీవు వద్దంటే తప్పుతుందా ఏమిటి. వాళ్ళు చెయ్య తలుచుకున్నది ఎలాగూ చెయ్యక మానరు!

సావిత్రమ్మ

ఇదేం ఖర్మమండీ! నన్నిలా బతకనివ్వరా ఏమిటి—

రమణారావు

బ్రతక నివ్వక పోవడానికేముంది. వాళ్ళు సన్మానంచేసి గౌరవిస్తామన్నారు కాని గాడిదను చేస్తామనలేదుకదా! అలా ఖంగారు పడతావెందుకూ.

సావిత్రమ్మ

హఠాత్తుగా వాళ్ళకీ దుర్బుద్ధి ఎందుకు పుట్టిందండీ.

రమణారావు

దుర్బుద్ధి ఏమి, సద్బుద్ధే—నువ్వు మహా పతివ్రతవనీ, పాతివ్రత్యం స్త్రీలకు ఉత్తమలక్షణమనీ, ఆగుణం నీలో అతిశయంగా ఉన్నదనీ, అందుకని సన్మానార్హురాలవనీ నిశ్చయించారు.

సావిత్రమ్మ

నే నే కాని తక్కిన ఆడవాళ్ళుమట్టుకు, ఈ కాపరాలు చేస్తున్నవారంతా పతివ్రతలుకారా ఏమిటండీ?

రమణారావు

కావచ్చు-కాకపోవచ్చు. అయినా వాళ్ళ పాతివ్రత్యానికీ నీ పాతివ్రత్యానికీ చాలా తేడా ఉంది.

సావిత్రమ్మ

చాల్లెద్దురూ! మీ కబుర్లూ మీరూను. పాతివ్రత్యంలో ఇన్ని తేడాలుంటాయా ఏమిటి.

రమణారావు

ఉండకేం ఉంటాయి-వాళ్ళది ఇహానికి సంబంధించినది-నీది పరానికి సంబంధించినదీని.

సావిత్రమ్మ

ఏమో మీరు చదువుకున్నవారు, తెలివైనవారూను. నేను అజ్ఞానపు ఆడ పీనుగను. మీతో వాదించగలనా, అఘోరించగలనా.

రమణారావు

వాదించలేక పోవడమేమి ఖర్మం.

సావిత్రమ్మ

లేకపోతే ఇహానికి సంబంధించడమేమిటి. పరానికి సంబంధించడమేమిటండీ!

రమణారావు

అంటే ఏమిటా! మామూలువాళ్ళు వాళ్ళభర్తలను అన్ని విధాలా సంతోషపెట్టడం, తమరు సుఖపడడమూను. ఇలా ఇహసౌఖ్యం అనుభవించ గలుగుతే పరం సంగతి పరమేశ్వరుడు చూస్తాడు.

సావిత్రిమ్మ

నేను మట్టుకు ఏం చేస్తున్నాను. మీసౌఖ్యం సంతోషమే నా సౌఖ్యం సంతోషం అనుకుని శాయశక్తులాతంటాలు పడుతున్నాను! మీకు ఎక్కడ ఏం లోపం జరుగుతుందోనని వెయ్యి కళ్ళతో కనిపెడుతున్నానా. మీకు ఆమధ్యని జబ్బుచేస్తే, ఎప్పుడు నిమ్మళించి బయటపడతారా అని వెయ్యి దేవుళ్ళకు మొక్కుకున్నా.

రమణారావు

అదే నీలో విశేషం. నాకు మళ్లీ జబ్బుచేస్తే బాగుండునని కూడాఅనుకుని ఉంటావు-ఈమాటు పదివేలదేవుళ్ళకు మొక్కుకోవచ్చును. అంటే స్వర్గానికి పదివేల సోపానాలు నిర్మించుకుంటున్నావన్నమాట. విశేషించి నీ పాతివ్రత్యం వల్ల నా తెగులు కుదిరిందనే ఖ్యాతికూడా నీకు వస్తుంది.

సావిత్రిమ్మ

అవ్వ! ఎంత మాటన్నారండీ – మీకు జబ్బుచేస్తే నాకు సరదాటండీ. మీమీదనాకు అపేక్షలేదంటారుటండీ! మీ సుఖమే నా సుఖమని అనడంలేదుటండీ నేను...అఖరుకు ఇదిటండీ మీరు అనవలసిందీ. నేను పతివ్రతను కాదంటారండీ!

రమణారావు

నువ్వు పతివ్రతవు కావని ఎలా అంటాను. నీ పాతివ్రత్యంతో అనుక్షణం బాధపడుతుంటేను.

సావిత్రిమ్మ

అంటే నేనలా ఉండడం మీకిష్టం లేదా ఏమిటండీ. మీమాటలన్నీ వింతగా ఉన్నాయి-

రమణారావు

అంత పతివ్రతవుకాకుండా వుంటే కాస్త బాగుండునేమో నని అప్పుడప్పుడనుకుంటూ ఉండేమాట వాస్తవమే!

సావిత్రమ్మ

అంటే!

రమణారావు

అప్పుడింకాస్త దయాదాక్షిణ్యం హృదయం మానవత్వం నీలో ఉండునేమోనని ఆశ.

సావిత్రమ్మ

నాకిప్పుడవేవీ లేని రాక్షసి నంటారు.

రమణారావు

అబ్బెబ్బే! ఎంతమాట. అవన్నీ ఉన్న దేవతవు. ఎటొచ్చీ నాకు వాటితోటినిమిత్తం లేదంటాను. ఇవన్నీ ఇహానికి సంబంధించినవి.

సావిత్రమ్మ

ఊహూఁ-నాకు...

రమాణారావు

నీకు దృష్టి అంతా పరంమీదనే-నీజీవితమంతా అందుకు సాధన.

సావిత్రమ్మ

అది తప్పంటారా. మాకు పెద్దలు చిన్నప్పటినుంచీ అదే మా విధి అని నేర్పారు-ఏంచెయ్యమంటారు-

రమణారావు

అవును! అదే వచ్చినచిక్కు అందుకని ఈ భర్త-ఈసంసారం అంతా నీకు సాధనగా ఉపయోగించే సామగ్రి.

సావిత్రమ్మ

అంతే కాని మీ మీదనేమీ నాకు అపేక్ష కాని భక్తి కాని లేదంటారు.

రమణారావు

లేకేమి ఉన్నాయి - నీసాధనకు నేనో నిమిత్తమాత్రుణ్ణి. దొడ్లో తులసిమొక్కమీద నీకు ఎంత భక్తిగౌరవాలో, ఇంట్లో ఉన్నభర్తమీదా అంతే భక్తిగౌరవాలు. దొడ్లో తులసిమొక్కకి రోజూ ఓదణ్ణంపెట్టి కాసినినీళ్ళు పోసి గుడోపహారనైవేద్యం చేస్తావు. ఇంట్లోభర్తని స్నానంచేయించి సూపశాకోపహారం పెడతావు. ఆత్మప్రదక్షిణనమస్కారం చేసుకుంటావు.

సావిత్రమ్మ

అయితే అదంతా తప్పంటారా ఏమిటి - నేనేంచెయ్యాను. మావాళ్ళు పూర్వకాలపువాళ్ళు-వాళ్ళధోరణే నాకూ అబ్బింది. ఈకాలపు పద్ధతులూ వేషాలూ మాకుతెలియవు.

రమణారావు

తప్పని నేను అన్నానా.

సావిత్రమ్మ

లేకపోతే ఏమిటి మీరనేది - అస్తమానం వేళాపాళా లేకుండా - అబ్బా పోనిద్దురూ - నోటితోటి అనడానికికూడా సిగ్గేస్తోంది.

రమణారావు

అబ్బే! అలాగనీ అనలేదునేను. మొగుడు మొగాడనీ, మనిషి అనీ, అతనికీ ఆకలిదప్పికలతోపాటు కొన్నికోరికలు- ఐహికమే - శారీరకమే అనుకో - ఉంటాయనీ గ్రహించి, తద నుగుణ్యంగా భార్యకూడా వుంటే దాంపత్యసుఖం ఎక్కువగా వుంటుందని నామనవి—ఏంచెయ్యను—నేను చదువుకున్న చదువు యింతటిది.

సావిత్రమ్మ

నేనుమట్టుకు - మిమ్మల్ని - ఎప్పుడేనా వద్దన్నానా ఏమి టండీ-

రమణారావు

అబ్బే— వద్దంటావా—పతివ్రతవు. వద్దనీ అనలేదు —అంత కంటే కావాలనీ అనలేదు.

సావిత్రమ్మ

దాంపత్యం అంటే అంతేనన్నమాట—ఇంకేమీ అక్కరలే దన్నమాట.

రమణారావు

అంతవరకూ ఉంటే తక్కినవన్నీ వాటితోటే వస్తాయి. కామంవల్ల కూడా మోక్షం సాధించవచ్చునన్నారు. మోక్షం మాట ఎలాఉన్నా మామూలు మనిషి బ్రహ్మానందతుల్యమైన ఆనందం అనుభవిస్తాడు. దానివల్ల సాంబశివత్వం—అర్ధనారీశ్వ రత్వం అతనికి కలుగుతుంది — భార్య శివశక్తి అవుతుంది.

సావిత్రమ్మ

అయితే మీరింటికిరాగానే వచ్చి మీవళ్లో కూచుంటే—

రమణారావు

అప్పుడు మహాకామేశ్వరాంకస్థిత మహా కామేశ్వరివి అవుతావు !

సావిత్రమ్మ

చాల్లెండి మీకబుర్లూ మీరూను. మొగుడికి అంటుల్లా అయిపోయి. అస్తమానం చెట్టాపట్టా లేసుకుని వీధులంట తిరుగుతే అదేదో ప్రేమా అవీఉన్నట్టు, లేకపోతే లేనట్టు కాబోలు.

రమణారావు

వీధుల్లో తిరగమన్నానానేను. భార్యా భర్తలు మానవుల్లా ఉండాలన్నాను.

సావిత్రమ్మ

బాగా అన్నారు. లేవండి. కాళ్ళు కడుక్కోండి.

రమణారావు

కాళ్ళు కడుక్కొంటే చాలా - స్నానంకూడా చెయ్యమంటావా.

సావిత్రమ్మ

నేను చెప్పాలిటండీ -స్నానంచేసి భోజనానికి లేవరూ-. మెయిలులో వస్తానన్నారు కదా అని మెయిలువేళదాకా చూశాను. మెయిలు వెళ్ళి చాలాసేపయింది. ఎందుకు రాలేదా -ఏమా అని ఆలోచిస్తూ ఇంకలేచి భోజనం చేదామా అనుకుంటున్నాను.

రమణారావు

అయితే నువ్వింకా భోజనంచెయ్యలేదూ—

సావిత్రమ్మ

లేదు,

రమణారావు

ఏం—

సావిత్రమ్మ

మీరువస్తారేమోనని ---

రమణారావు

అవును - మరచిపోయాను - పతివ్రతవుకదూ — వెళ్ళు భోంచెయ్యి.

సావిత్రమ్మ

అదేమిటి— మీరులేవరా ఏమిటి—

రమణారావు

లేవను—

సావిత్రమ్మ

ఏమి వంట్లోబాగాలేదా ఏమిటండి - ఏమన్నాసరిగా చెప్తారా ఏమన్నానా!

రమణారావు

చెప్పడానికేముంది— నిక్షేపమల్లే ఉంది.

సావిత్రమ్మ

మరి, భోజనానికి రానంటారేం.

రమణారావు

నేను భోజనం చేశాను.

సావిత్రమ్మ

అదేమిటండి— ఎక్కడ భోంచేశారు?

రమణారావు

స్నేహితులతో వచ్చాను. వాళ్ళింటికి రమ్మని బలవంతం చేస్తేను అక్కడికెళ్ళి భోంచేసి వచ్చాను.

సావిత్రమ్మ

అదేం ఖర్మమండి— వూళ్ళోకొచ్చికూడా ఇంటికిరాకుండా ఎక్కడో భోజనం చెయ్యడ మేమిటండీ—

రమణారావు

ఖర్మంలేదు. ప్రారబ్ధంలేదు. స్నేహితులింటికి ఎప్పుడూ వెళ్ళకూడదాయేమిటి-రేపుమనింటికీ ఎవళ్ళూరానక్కర్లేదూ-

సావిత్రమ్మ

వెళ్ళకూడదనికాదండి-కార్యకరాదులేమీ ఉన్నట్టులేదయ్యో —అంత రైలుదగ్గరనుంచే, ఇంటికేనా రాకుండా వెళ్ళడ మెందుకూ అని— ఇంతకూ ఎవరాస్నేహితులు—

రమణారావు

ఒకడాక్టరులే—

సావిత్రమ్మ

ఎవరు సూర్యనారాయణగారా?

రమణారావు

కాదు—

సావిత్రమ్మ

చలపతిరావుగారా—

రమణారావు

ఊఁ హుఁ.

సావిత్రమ్మ

సుబ్బారావుగారా

రమణారావు

ఓ హెహెహె! కాదు - కొత్తగావచ్చారు– ఈవేళే.

సావిత్రమ్మ

అయితే అప్పుడే వారింటికి భోజనానికెలా వెళ్ళారండి— వచ్చిందో అడుగూ రానిదో అడుగాను పాపం—పోనీ వారినే ఇక్కడకు రమ్మనక పోయినారా—

రమణారావు

వారికి ఇల్లూ అదీ నేనే కుదిర్చి పెట్టాను- ఇవాళమంచి రోజని తిన్నగా వారింటికివెళ్ళారు.

సావిత్రమ్మ

మరి మెయిల్లో వచ్చి అప్పుడు వంటచేసుకుని భోంచేశారా.

రమణారావు

లేదు, హొటలునుంచి తెప్పించారు, మాకిద్దరికీని.

సావిత్రమ్మ

ఏమిటీ హొటలునుంచా – అదేం ఖర్మమండీ గుప్పెడు మెతుకులు నేను పెట్టలేనూ– వారింటికి తీసుకువెళ్ళి ఆయిన సామానూ అదీ అక్కడ దింపించి మనింటికి తీసుకురాక పోయారా –పైగా మీరుకూడా ఆ హొటలు మెతుకులు తినడం– ఏమనుకుంటారు ఆయన–

రమణారావు

ఆయనకాదు- ఆవిడ—

సావిత్రమ్మ

ఏమిటీ-

రమణారావు

ఏమిటీ ఈ వెధవగొడవ. నువ్వెళ్ళి భోంచెయ్యక.

సావిత్రమ్మ

అయితే పాపం ఆవిడకు ఇల్లుకుదిర్చి, గృహప్రవేశం చేయించి విందారగించి వచ్చారన్నమాట. అందుకనే అలా ఉన్నారు.

రమణారావు

ఎలా ఉన్నాను.

సావిత్రమ్మ

ఎలా ఉన్నారో మీకు తెలియుదా ఏమిటి పాపం. [illegible]గా, అక్కడ భోజనంచేసి ఇంటికి వచ్చేసరికి, నాపాడు మొహం కనపడ్డది. నన్ను నాలుగూఅన బుద్ధిఅయింది.

రమణారావు

నాలుగూ అనలేదు, అయిదూ అనలేదు వెళ్ళి భోజనం చెయ్యి.

సావిత్రమ్మ

భోజనానికేం లెండి-కడుపు నిండిపోయింది.

రమణారావు

నిండినాసరే-వెళ్ళి భోంచెయ్యి.

సావిత్రమ్మ

ఎవరండీ ఆవిడ—

రమణారావు

లేకీడాక్టరు —నువ్వేరగవు.

సావిత్రమ్మ

ఆ బెజవాడావిడేనా—

రమణారావు

ఏ బెజవాడావిడ —

సావిత్రమ్మ

అదే ఇదివరకు బెజవాడలో డాక్టరు పని చేస్తున్నావిడేనా అంట.

రమణారావు

అవును. అయితేనేం.

సావిత్రమ్మ

అబ్బె! ఏంలేదు. ఆవిడ అవునాకాదాఅని—

రమణారావు

నువ్వేమి ఎరుగుదువు ఆవిడను.

సావిత్రమ్మ

విన్నా లెండి—

రమణారావు

ఏం విన్నావు--

సావిత్రమ్మ

వినదగ్గది ఉన్నప్పుడు ఏదేనా వింటాను.

రమణారావు

ఏమిటా వినతగ్గది.

సావిత్రిమ్మ

ఏమో మీకే తెలియాలి.

రమణారావు

ఈ అడ్డు ప్రశ్నలూ, వెర్రిమొర్రి సమాధానాలు మానేశి అసలు సంగతి చెపుతావా.

సావిత్రిమ్మ

ఏం చెప్పమంటారు.

రమణారావు

అదే వద్దంటోంట—నువ్వు ఏమివిన్నావు, ఎవరివల్లవిన్నావు.

సావిత్రిమ్మ

నేను తప్పుమాట ఏమన్నాను, అయినా మీకంత ఉలు కెందుకు!

రమణారావు

ఉలుకూలేదు గిలుకూలేదు. అడిగినదానికి సమాధానం సరిగాచెప్పు.

సావిత్రిమ్మ

మీరు వారం వారం, శలవు లొచ్చినప్పుడల్లానూ, బెజవాడ వెడుతున్నది తెలుసుకున్నాను.

రమణారావు

ఊం.

సావిత్రమ్మ

బెజవాడ వెళ్ళి ఈవిడను కలుసుకుంటున్నారనీ ఆ రెండు మూడు రోజులూ అక్కడ కాలక్షేపం చేసి వస్తారనీ తెలుసుకున్నాను. మీరు చెప్పకపోతే నాకుతెలియదనుకు న్నారా-

రమణారావు

హొసి రాక్షసీ-ఎలా తెలుసుకున్నా విదంతానంటే దానికి సమాధానం చెప్పవేం.

సావిత్రమ్మ

మీరోసారి రాజమండ్రి వెడుతున్నానని చెప్పి వెళ్లిన తరు వాత మీ బట్టలు చాకలికివేస్తూంటే చొక్కాజేబులో మిమ్మల్ని రమ్మని ఆహ్వానిస్తూ ఆడదస్తూరితో ఒక ఉత్తరం కనపడ్డది. ఆతరువాత చాలాఉత్తరాలు చూశాను. బెజవాడలో ఎరిగున్న వాళ్ళకు రాసి ఆవిడ సంగతి వాకబు చేశాను. అంతా విని సంతోషించాను.

రమణారావు

ఓసి నీ పాతివ్రత్యం మండిపోను. ఇదా నువ్వు ముంగిలా కూచుని చేసేపని. నా ఉత్తరాలు చూసి నా మీద గూఢచారు లని పెడతావా-ఓసి దౌర్భాగ్యురాలా-

సావిత్రమ్మ

మీరు అబద్ధమాడడమెందుకు. మీరిలాంటిపనులు చెయ్య గాలేనిది-నేను తెలుసుకుంటే తప్పొచ్చిందేం.

రమణారావు

ఏం చేశాను-నేనెవ్వళ్ళతోటీ నీబోడి శెలవు లేనిదే మాట్లా డకూడదా ఏమిటి ?

సావిత్రమ్మ

మాటలు పాపం-అడ్డమైన ముండలని చేరదీసి మీ ఇష్ట మొచ్చినట్టు ఆడుతూ-మాటలుట-దేశమంతా కోడై కూస్తుం టేను.

రమణారావు

నోరుముయ్యి-మాటలు మిగిలావంటే దవడపళ్ళు విరుగు తాయి.

సావిత్రమ్మ

పోనీ విరగ్గొట్టండి. ఇంకేం చేస్తారు. దీని చదువుమండ. ఇందుకే కాబోలు ఆచదువంతాను. ఈచదువులూ, ఈ ఉద్యో గాలూ, ఇంకొకళ్ళ కొంపలు కూల్చడానికే కాని మర్యాదగా బతకడానికి పనికిరావు కాబోలు.

రమణారావు

నోరు మూస్తావా-గొంతు నొక్కనా.

సావిత్రమ్మ

నేను నోరు ఎందుకు ముయ్యాలి. ఇలాంటి నీతీ జాతీ లేని పీనుగలతో చెట్టా పట్టా లేసుకు తిరగడానికి మీకెలా ప్రాణం ఒప్పిందంట.

రమణారావు

నోరు మూస్తావా ముయ్యవా. ఆ చండాలపు నాలుక కోసే స్తాను.

సావిత్రమ్మ

కోసెయ్యండి. నానాలుక కోస్తారు కాని ప్రపంచంలో అం

దరి నాలుకలూ కొయ్యగలరా ఏమిటి? పాపం ఆ చండాలపు పీనుగమీద ఈగవాలితే అంత బాధగా ఉందేం. ఇక్కడ నేనేమైనా సరే. దూరాన్ని ఏదో అనుకుంటే, అది చాలక పాపం దాన్ని ఇక్కడకు మార్పించి నా నెత్తినే ఎక్కిస్తున్నారా. కానివ్వండి. ఆ పీనుగ నాకంటపడాలి. అప్పుడు దానిబతుకు బయటపడాలి. ఈ ఊళ్లో ఈ వెధవ ఉద్యోగం ఎన్నాళ్లు వెలిగిస్తుందో చూస్తాను.

రమణారావు

నోరుముయ్యి-వెధవా-నోరుముయ్యి (అని గొంతు నొక్కుతాడు)

సావిత్రమ్మ

అలాగే నొక్కెయ్యండి. చంపెయ్యండి – నాపీడ విరగడై పోతే ఆముండని పెట్టుకుని, మీచిత్తం వచ్చినట్టు...

రమణారావు

చావు. వెధవా చావు.

సావిత్రమ్మ

అయ్యో-అయ్యో-ఊఁ చంపండి. త్వరగా చంపెయ్యండి. ('రమణారావు, రమణారావు' అని మొదట వినపడుతుంది. తరువాత తలుపు గభీమని తోసిన చప్పుడు) ప్రకాశరావు, సరోజినీదేవి, శాంతమ్మ, సుభద్రమ్మ, (ప్రవేశం- లోపలికి.)

ప్రకాశరావు

ఏమిటోయ్-రమణా-రమణా నీకేంమతిపోయిందా ఏమిటి!

ఆడవాళ్లు

అయ్యో అయ్యో, ఇదేంపాపం. విడిపించండి.

ప్రకాశరావు

రమణా-విడవ్వోయి.

రమణారావు

చావు–చచ్చావా–Rascal-చావు రాక్షసీ-నాప్రాణాలుతీసే శావు.

సావిత్రిమ్మ

అయ్యో. పరమేశ్వరా, ఆపద్బాంధవా, తీసుకుపో తండ్రీ త్వరగా తీసుకుపో.

ప్రకాశరావు-ఆడవాళ్లు

అయ్యయ్యో-నిజంగా చచ్చిపోతుందోయి ఆవిడ.

రమణారావు

ఎప్పుడూ...చావు రాక్షసీ.

ప్రకాశరావు

ఓయ్ దరిద్రుడా-ఇదేంపనోయి....

ఆడవాళ్లు

మహాపతివ్రతను పట్టుకుని-

ప్రకాశరావు

ఒక్క క్షణంఉంటే ఆకొనఊపిరి కూడా పోను.

ఆడవాళ్లు

ఇంతదారుణం ఎక్కడేనా ఉంటుందా.

ప్రకాశరావు

తాగొచ్చావా యేం రమణా! అయితేమట్టుకు ఇంతఘోరం తలపెట్టావేమిటి.

రమణారావు

వీడిశావు నోరుమూద్దూ—ఘోరమూ— పాపమూ—

ఆడవాళ్ళు

పాపమా అని నిమ్మళంగా అంటారేమిటండీ—అటువంటి మహాపతివ్రతను పట్టుకుని నిండుప్రాణం తియ్యాలని తల పెట్టి...

రమణారావు

చస్తే పీడవదిలేది— నేను ఇది ఎంతో పుణ్యకార్యమని ఈ నాటికి సాహసించాను. మీరు అడ్డువచ్చి పాపంకట్టుకున్నారు.

ప్రకాశరావు

మహాపతివ్రతా శిరోమణి అని ప్రతిష్ఠ సంపాదించుకున్న పరమసాధ్విని పట్టుకుని చంపడం పుణ్యమంటావేమిటి—నీకేమన్నా మతిచెడలేదుకదా.

రమణారావు

మతి నాకుకాదు చెడత - మీకూ, దీనిపాతివ్రత్యం తలచుకుని పరవశంపొందే ఈ ఆడ వాళ్ళకూను. పతివ్రతట— Brother— నామాటనమ్ము - భార్య ఇలాటి పతివ్రతగా ఉండడంకంటె పరమ దౌర్భాగ్యం మరొకటి లేదనుకో—పగవాడి భార్యేనా పతివ్రతగా ఉండాలనినేను కలలోనైనా కోరను. పాతివ్రత్యం, దానిబొందాను. ఎంత పాతివ్రత్యం అయినా కొద్దిమోతాదులో భరించగలంకాని తెల్లవారి లేచింది మొదలు రాత్రిపడుకునేదాకా—కాఫీకి పాతివ్రత్యం, భోజనానికి పాతివ్రత్యం, టీకి పాతివ్రత్యం, మళ్ళీరాత్రి భోజనానికి పాతివ్రత్యం అయితే ఎలాగోయి బ్రతకడం, అయ్యో-దాని పాతి

వ్రత్యం మంత, ఆసంగతి మరిచిపోయి మంచినీళ్ళు తాగ డానికేనా వీలులేకపోతే ఇంకనేమిటివారి. నాకుమతిపోయిం దాఅన్నావే: నిజమే పోవడంలో ఆశ్చర్యమేమిలేదు.—పోకపో వడం ఆశ్చర్యంకాని! ఈ పాడు పాతివ్రత్యంతో ఇన్నాళ్ళు మతిచెడకుండా ఎలాకాలక్షేపం చేశానా అని నాకే ఆశ్చర్యంగా వుంది, మరొకళ్లైతే ఏనాడో మతిచెడి ఏగంగలోనో దిగేవారు. పతివ్రత. దరిద్రపుముండ- ఒక్క క్షణంలో తప్పిపోయింది. మిమ్మల్నితగలెయ్య: ఏంపడిపోయిందని ఈక్షణంలో తగుల డ్డారు, ఇక్కడికి— ఎటువంటి సత్కార్యం చెడగొట్టారు— ఎన్నాళ్ళనుంచోఅనుకుంటున్నాను.నేటికెలాగోసాహసించాను. అదికాస్తా క్షణంలో తగలేశారు— ఛీ. నడవండవతలికి—

ఆడవాళ్ళు

అమ్మా, సావిత్రమ్మాగారూ—ఎలాఉందమ్మా.

సావిత్రమ్మ

(నెమ్మదిగా కళ్ళుతెరుస్తూ) తండ్రీ—తీసుకుపోతండ్రీ— త్వరగా— అయ్యో— అబ్బా—ఇంకా ఎంతసేపు— ఖర్మం ఆలస్యమయితే మళ్ళీ ఆయనమనస్సు మారిపోతుందేమో— అమ్మ అయ్యో అ...య్యో.

ఆడవాళ్ళు

అమ్మా భయంలేదులెండి. కాశిని మంచినీళ్ళు తాగండి.

ప్రకాశరావు

ఏమిటి, ఆవిడకు తెలివివచ్చిందా. అమ్మయ్యా ! రమణా కొంస్త బ్రాంది ఎక్కడేనా సంపాదించు త్వరగా.

పత్రికావిలేఖరులు

ఏమమ్మా ఎలావున్నారు.

సావిత్రమ్మ

మీరూవచ్చారా-మీరంతా ఎందుకొచ్చారో పాపం.

సరోజిని

మిమ్మల్ని గురించి, మీసుగుణసంపత్తి, మీసౌశీల్యం మీ పాతివ్రత్యాన్ని గురించి చాలాకాలంగా వింటున్నాం. మీలాటి వారిని మెచ్చుకుని దేవతలు గౌరవించి వరాలిచ్చే రోజులు పోయినాయి. ఇప్పుడంతా ప్రజాస్వామికపు రోజులు. అందు చేత మీలాటివారు మాజాతిలో పుట్టినజాతిరత్నాలు. మాకు తోచినట్లు మాశక్తి వంచనలేకుండా మిమ్మల్ని సత్కరించా లని కుతూహలంతో...

సావిత్రమ్మ

అయ్యో మీసత్కారం చట్టుబండలుగానూ... మీమన్నన లుమంటిగడ్డలుకానూ. నాకు సత్కారమేమిట్రా. నాకష్టాలు గట్టెక్కే సమయంలో నాపాతివ్రత్యం ఫలించేక్షణంలో యము లాళ్లల్లావచ్చి ఆదికాస్తా చెడకొట్టారు.

ఆడవాళ్ళు

అదేమిటండీ నిష్కారణంగా మీప్రాణం తీస్తుంటే, మేము.

సావిత్రమ్మ

అదేనమ్మా నేను కోరుకున్నది. నాకంతకంటే కావలసిన దేముంది, ఆయనచేతుల్లో పోవడంకంటే. ఆఫలం నాకు దక్క కుండా చేశారు. చాలు దయచెయ్యండి.

ప్రకాశరావు

రండి పోదాం.

సరోజిని

ఇదేమిటి ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

సుభద్రమ్మ

ఎంతశాంతం—ఎంతసహనం-

శాంతమ్మ

మరి పాతివ్రత్యమంటే ఏమిటి.

సావిత్రమ్మ

వెళ్లండమ్మా వెళ్లండి. పాతివ్రత్యంలేదు నాబొందాలేదు. అయిందంతాను. ఇంకచాలు. ఆయనకు ఎలా ఇష్టమైతే అలాగే ఉంటాను. వారికెప్పుడూ పక్కవాయిద్యం వాయించవలసినదాన్నే కదా! వారిహృదయాన్ని ప్రేమనూ ఆకర్షించలేని పాతివ్రత్యం, ఆయనకు అక్కరలేని పాతివ్రత్యం నాకు మాత్రమెందుకు! ఆరకంపాతివ్రత్యం ఆనాటివాళ్ళకు చెల్లింది. ఈజన్మకింక ఆ పాతివ్రత్యం మాట తలపెట్టను. నడవండి.

రమణారావు

ఏమిటీ ఆమాటమళ్లీ అను- Hurrah!

సావిత్రమ్మ

అలాగే!ఓమాటుకాదు - వందమాట్లంటాను. లేచి గంతులెయ్యమంటే, గంతులేస్తానుకూడాను!

(అనిలేవబోతూ 'అమ్మా' అనుకుంటుంది. ఆడవాళ్లు సాయంచేస్తారు. తెరనెమ్మదిగా దిగుతుంది.)

తుదిపలుకు

పుస్తకానికి పీఠిక కాని తొలిపలుకుకాని వ్రాయడం ఆచారం. దానివల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి, ఎంతవరకు అనేది వేరే సంగతి. గ్రంథంలో చెప్పతలుచుకున్నది,చెప్పగా మిగిలినదీ, చెప్పతలుచుకోనివి, అన్నీ కలిపి ఉపోద్ఘాతంలో ఉపన్యాస ధోరణిని సాగించవచ్చు. లేదా కేవలం ఆత్మస్తుతి, స్వంతంగా జరుపుకోడం కాని పరులచేత జరిపించుకోడం కాని కావచ్చు; లేదా కేవలం అలంకారప్రాయం కావచ్చు. ఇదేదీ కాక ఒక హాస్యరచయిత అన్నట్లు, 'An introduction adds weight to a book' అనే ఉద్దేశమేనా కావచ్చు.

నా ఉద్దేశంమట్టుకు చదువరిని ముందు పుస్తకం చదవనివ్వాలని-అనగా చదవతలుచుకున్న వాళ్ళకు సుమండీ ఇతర అడ్డంకులూ అభిప్రాయాలూ లేకుండా. అప్పటికి వారికేదో అభిప్రాయం గ్రంథంమీద ఏర్పడుతుంది బుద్ధిమంతులైతే, అప్పుడు పుస్తకం చదివిన మీదట, నిస్త్రాణరాకుండా ఇంకా చదవాలనే కుతూహలముండే అమాయకులు ఉపోద్ఘాతమో, పీఠికో, అదేదేనా ఉంటే చదివి, వారి అభిప్రాయాలూ తమ అభిప్రాయాలూ సరిచూచుకుని ఆనందించవచ్చును. అందుకని-నేను చెప్పతలుచుకున్నది-చివర చెప్పడానికి నిశ్చయించుకున్నాను; తీరా చూస్తే, చెప్పడానికేమీ కనపడడం

లేదు....అందులో ఏమన్నా ఉంటేకదూ చెప్పడానికి...కాని ఒకటి రెండు సంగతులు మాత్రం చెప్పకతప్పదు.

ఈ నాటికలో 'అభ్యుదయం' సంగతి ముందు మనవి చేస్తాను, 1929లోనో, 30 లోనో'50 One act plays'అనే పుస్తకం చదవడం సంభవించింది. అందులో Progress అనే నాటిక ఎందుచేతనో నామనస్సులో నాకుతెలియకుండా నిలిచిపోయి, లోపల తొలవడం ఆరంభించింది. ఆ రచయిత పేరుమరచి పోయానుఅందులోవిషయంతప్ప. ప్రపంచసంగ్రామం 1939 లో ప్రారంభమయింది. 40 లో ఈనాటిక అప్రయత్నంగా కాగితంమీద మూర్తీభవించింది. దీనికికారణమేమిటని ఆలోచిస్తే ఇటువంటిదేవో ఎక్కడో చదివి ఉంటానని లీలగా తోచింది. ఆతరువాత ననేకసార్లు ఆంగ్లంలో ఏకాంకికల సంపుటాలు చూచాను, కాని ఇదిమాత్రం ఎక్కడా దొరకలేదు.

1943 లో ఈ నాటికా, మరొకటీ కలిపి, ఈ పట్టణంలో Museum Theatre లో మొదట ప్రదర్శించాను. నాటకంకాగానే, నా మిత్రులు, సహృదయులు శ్రీ నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు, ఆంధ్రప్రభ సంపాదకులు, అనేక నాటికా రచయితలు, తెరవెనుకకు వచ్చి, నాటిక చాలా బాగున్నదని చెపుతూ Progress అనే దానికి అనువాదం కాదాఅన్నారు. ఆంగ్ల నాటిక పేరుకాని రచయిత పేరు కాని గుర్తులేదుకాని విషయంమట్టుకు ఎక్కడో చదివిన దానిస్ఫురణేనని చెప్పాను నాటిక చాలాబాగుంది. కాని పోలీసువారు, దాన్నిగురించి నోట్సు రాసుకుంటున్నారు. కాబట్టి దీన్ని కొంతకాలం వరకూ ప్రదర్శించడం మంచిది కాదన్నారు. తరువాత విజయవాడ, రాజమహేంద్రవరం కాకినాడ వగైరా పట్ట

ణాల్లో ప్రదర్శించాను, ఏ పేచీలేకుండా. అసలుకు, సినలైన నకలుకాదు. అయినా నారచనబాగుండకపోతే, అసలుగ్రంథక ర్తకు నా అసమర్ధతను విన్నవించుకుంటూ మన్నించమని కోరు కుంటున్నాను. ఇక తక్కిన నాటికలు అన్నీ స్వతంత్రములే. సాంఘిక జీవితంలో ఎటుచూచినా అనేక రకములైన అసంద ర్భాలూ, తారతమ్యాలూ, పరస్పర వైరుధ్యాలూ, నాకు తర చుకనపడుతూ ఉంటాయి. మానవుల ఊహలలో కాని, మాటలలో కాని, చేష్టలలోకాని, ఈ వైరుధ్యం, సంఘర్షణా ఉన్నచోట నాటకం ఉండితీరుతుంది. ఈ లాటి నాటకాలకు బీజం, ప్రతిరోజూ, ప్రతిఇంటా, ప్రతిచోటా మనకు ప్రత్యక్ష మవుతూనే ఉంటుంది.

మొక్కుబడిలో చూపించ తలచినదిదే-పురాతన సంస్కా రమునకు మూలకందంభక్తి, విశ్వాసం; ఆధునికులకు అవసర మైనది, అతిశయమైన ఆత్మ విశ్వాసం అధికార తిరస్కారం, నిరసన. పై ఉద్యోగినుంచి పరమేశ్వరునివరకూ అందరూ ఒకటే, అధికారవర్గంవారిఅవసరం మాకు ఎంతమాత్రంలేదు. ఇందులో ఏ ఒకరుకాని ఇంతమందీకాని లేకపోయినా సృష్టిక్రమం ఆగదు. ఇది ఈనాటి యువక తత్త్వం. ప్రతిఇంటా అలు ఆచార సంపన్నురాలు. మగడు నవనాగరి కుడు. సంఘర్షణ రాకుండా ఎలా ఉంటుందీ. ఎటొచ్చీ సంసా రాలు సాగుతున్నాయంటే మనగృహిణులకున్న పూర్వాచార పరాయణత్వమే ఆధునికులైనా అక్కడా అక్కడా ఉన్న ఆడం బరం, డంబం దర్పం, పరీక్షా సమయంలో నిలవడం కష్టం. కష్ట సమయంలో, దిక్కుకానక,తమ అవిశ్వాసంలోనైనా పూర్ణ

మైన విశ్వాసంలేక, పోనీ ఆ దేవుడనేవాడికో Chance ఇచ్చి చూద్దాం అనే తత్వంసుకుమారిదీ, ఆ జాతి వాళ్ళదీని.

స్త్రీలలో చాలామందికి చదువు ఉన్నా లేకపోయినా పూర్వాచార పరాయణత్వం Conservatism ఎక్కువ. పురుషులు చదువుకున్నా చదువుకోకపోయినా ఆధునిక పాశ్చాత్య సంస్కారమును సంపాదించడమో లేక ఉన్నట్టు నటించడమో, పరిపాటు అయింది. అందులోనూ 'పాతివ్రత్యం' నాయకుడు రమణారావు లాంటి విద్యాధికుడు, ఆధునికుడు. 20 వ శతాబ్దంలో వాడు, పదహారో శతాబ్దంలో ఉండవలసిన మనిషిలాటి భార్యతో మర్యాదగా కాపురంచేస్తూన్నా మానసికానందంకోసం మరో మాడరన్ మగువతో మక్కువగా ఉంటున్నాడంటే ఆశ్చర్యమేముంది. లేదనుకోండి. కానీ, పతి పరకాంతతో కాలక్షేపం - సత్కాలక్షేపమే అనుకోండి - చేస్తున్నాడంటే ఎంత పతివ్రత అయినా బాధపడకుండా ఎలా ఉంటుందీ. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య నాగరికతల భావ సంఘర్షణ ఈ రెండు నాటికలలోనూ రెండు రకాలుగా ప్రదర్శించడానికి ప్రయత్నించాను.

ఆధునికులలో కనపడే మరొకవిచిత్రలక్షణం, అసంతృప్తి. ఉన్నది చాలదు. లేనిది కావాలి. అది ఊరికే రావాలి. దానికి కృషిచెయ్యకూడదు. శ్రమపడకూడదు. తమకు లేదనిఉన్న వాళ్ళు తెలుసుకొని, వారి కున్నదంతా ఊడ్చి వారికి దిమ్మ రించాలి. సునాయాసంగా, నిమిషాలమీద, కీర్తికాంత, ధనలక్ష్మి వారిని వరించి స్వయంగ్రాహ మివ్వాలి. అప్పుడు వారు అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో, మందహాసంతో వారినీ వీక్షించి

కటాక్షించాలి. ఆ జాతివాడు 'వారసత్వం' నాయకుడు 'వెంకట్రావు.'

సహాయ నిరాకరణోద్యమం దేశంలోకి కొత్తరకం మనుష్యులను దింపింది - అనగా ఇక్కడివాళ్లనే అలా తయారు చేసిందన్నమాట. ఆ జాతివారనేకచోట్ల అనేక రకాలుగా కనపడుతూ ఉంటారు. ఇల్లూ, ఇల్లాలూ, సంసారం ఏమీలేకుండా, సర్వసమత్వం సాధించి అహింసా, సత్యములను దైనందిన జీవితంలో అచరణలో పెట్టవలెననే మహదాశయంతో కృషి చేస్తున్నా మనుకునే ఆదర్శజీవులు అనేకమంది ఉన్నారు. వారి చర్యలూ పట్టుదలలూ ఆదర్శరహితమైన నిత్యజీవనంలో ఎంతో హాస్యాస్పదంగా ఉంటాయి. పెద్దమామయ్య జీవితం, పాపం, అలాటిదే.

ఇక సామాన్యంగా అందరి అనుభవంలోనూ ఉన్న, ప్రత్యేకాంధ్రలక్షణం, 'అసాధారణ సమావేశం'లో కనపడుతుంది. అత్యంతోత్సాహియైన యువకుడు, తన పరిమిత ప్రజ్ఞావిశేషాలను గుర్తించక లోకం మరమ్మతు చేదామనే మహదాశయంతో 'అఖిలభారత సర్వోద్ధరణ సంఘ' మనేసంస్థనొకదానిని స్థాపించి, దానికి తాను కార్యదర్శియై, పదిమందిని పోగుచేసి ఏదో నిలవాకం చేదామనుకుని, అసాధారణ సమావేశమొకటి సమావేశపరుస్తే, వచ్చిన పదిమందీ తలోరకంగానూ లాగి, వట్టి బాతాఖానీతో, చిల్లర పేచీలతో, ఆత్మస్తుతి పరనిందలతో పని సాగానీయకుండా చేశారు. ఈ అసాధారణ సమావేశంలో ప్రదర్శితమైన స్వభావం, మన ప్రత్యేకత అని మనమంతా ఒప్పుకోక తప్పదు.

హాస్య రచయితకు మనుష్యులమాటలూ చేష్టలు, వైఖ

మ్యాలు, తారతమ్యాలూ అన్నీ కథా వస్తువులుగానే కనపడ తాయి. వాటిని సద్వినియోగం చెయ్యటం, సమర్థతతో, సర సంగా ప్రదర్శించడం అందరకూ సాధ్యమైన పనికాదు. అందులోనూ నాటికా రచన, ఆ శిల్పం, చాలా కష్టమైనవి. అనుకోకుండా, తగిన సమర్థత లేకపోయినా ఈ రచనకు సాహసించాను. 'Fools rush, where wise men fear to tread' అనే సూక్తిజ్ఞాపకం వస్తోంది కాని, ఈ నాటికలు పత్రికలలో పడ్డప్పుడు, రంగంమీద ప్రదర్శించి నప్పుడు, రేడియోలో వినిపించినప్పుడు, రసికులు, సహృ దయులు, 'పరవాలేద'ని శిరఃకంపన చేశారు. అందుచేత వాటిని ప్రకటింప సాహసించాను. మరేమీ అనుకోకండి - అనకండి.

ఇంకొక్కమాట.

ఈ నాటకాలలో ఉదాహృతములైన పద్యాలు భర్తృహరి, రాయప్రోలు, విశ్వనాథ, వేదులవార్లవి. వారివారికి నా కృత జ్ఞత తెలుపుకుంటున్నాను.

మొ॥ న॥ శాస్త్రి.